Lama Shabkar Tsogdruk Rangdrol

HRANA BODHISATTVAŞILOR

(Învățături buddhiste despre abținerea de la carne)

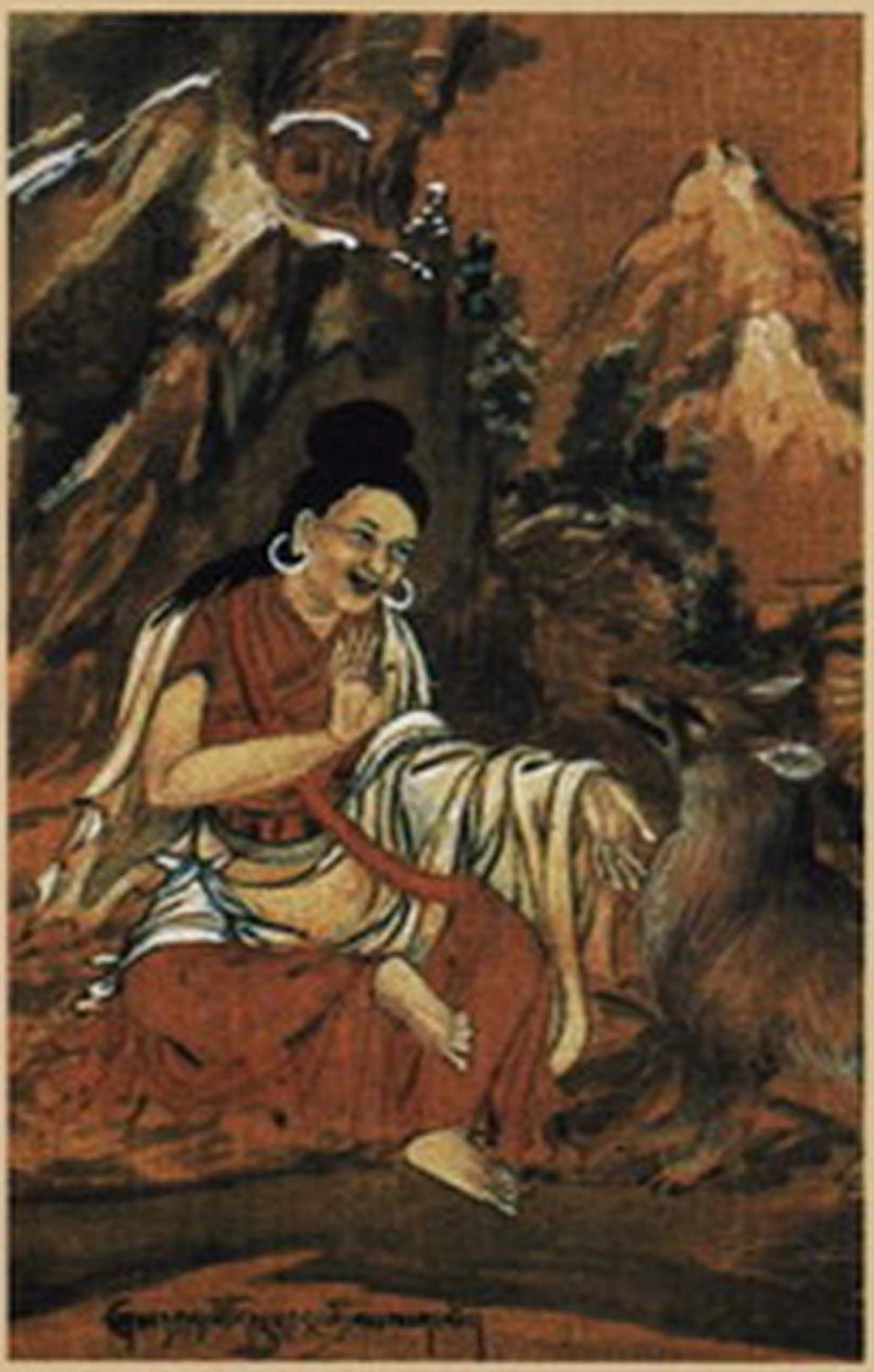

Dharma Lion Publications

Bazată pe învățăturile lui Buddha, această carte ne oferă cea mai irezistibilă și mai înflăcărată incriminare a consumului de carne. Informații și detalii se pot găsi în literatura tibetană, potrivită oricărei persoane, interesate de vegetarianism, ca o chestiune morală sau spirituală.

Învățăturile lui Buddha arată modul în care obiceiurile distructive pot fi examinate și transformate gradual, din interior. Scopul nu este să reprime dorința de carne și produse de origine animală prin puterea voinței, ci să dezvolte compasiunea sinceră și din toată inima, precum și sensibilitatea față de suferința animalelor, în așa fel încât dorința de a le exploata și a ne hrăni cu ele se dizolvă de la sine.

Shabkar (1781-1851) a fost un renumit practicant și învățător al tradițiilor buddhiste tibetane ale Antrenamentului Minții și Dzogchen. A fost un spirit liber care a ales să trăiască o viață de eremit și pelerin rătăcitor, fără casă și posesiuni materiale, departe de viața organizată a instituțiilor religioase. A lăsat în urmă multe volume de învățături, inclusiv o celebră autobiografie.

ISBN 973-88138-0-0
ISBN 978-973-88138-0-3

Copyright © 2006 DHARMA LION PUBLICATIONS
Toate drepturile asupra acestei ediții sunt rezervate editurii. Orice reproducere integrală sau parțială, prin orice procedeu, a unor pagini din această lucrare, efectuate fără autorizația editorului este ilicită şi constituie o contrafacere. Sunt acceptate reproduceri strict rezervate utilizării sau citării justificate de interes ştiințific, cu specificarea respectivei citări.

Fotografia de pe copertă este după o pictură de Dugu Choegyal Gyantso Rinpoche, un celebru yogi şi lama tibetan ale cărui lucrări combină stilul tradițional cu o manieră liberă şi expresivă.
Coperta de Florentina Cândea.

DHARMA LION PUBLICATIONS este prima editură buddhistă din România.
Scopul acesteia este promovarea în limba română şi nu numai, a literaturii buddhiste autentice, indiferent de tradiție. Vom acționa întotdeauna în spirit non-sectar (rime) şi vom sprijini publicarea oricărui text, clasic sau contemporan.
Dorim să colaborăm cu traducători români şi reprezentanți ai tradițiilor buddhiste prezente în țara noastră într-o atmosferă de sinceritate şi adevărată camaraderie.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
SHABKAR TSOGDRUK RANGDROL
HRANA BODHISATTVAŞILOR: Învățături buddhiste despre
abținerea de la carne/Shabkar Tsogdruk Rangdrol; trad.:Josho Adrian
Cîrlea-Craiova:Dharma Lion Publications, 2006
Bibliogr.
ISBN (10) 973-88158-0-0; ISBN (13) 978-973-88158-0-3
p. 155, 145 x 200 mm
I. Cirlea, Josho Adrian (trad.)

294.3

Adresă:
DHARMA LION PUBLICATIONS
Adrian Cîrlea - director general
O.P. 6, C.P. 615, CRAIOVA, DOLJ,
ROMANIA

Website: www.dharmalionpub.com
e-mail: office@dharmalionpub.com

ISBN 973-88158-1-9
ISBN 978-973-88158-1-0

HRANA BODHISATTVAŞILOR

Învăţături buddhiste despre abţinerea de la carne

Lama Shabkar Tsogdruk Rangdrol

Traducere în limba română de Rev. Josho Adrian Cîrlea

după " Food of Bodhisattvas, Buddhist teachings on Abstaining from Meat", translated from Tibetan by the Padmakara Translation Group (Shambhala Publications, 2004)

Dharma Lion Publications

Craiova, 2006

CUPRINS

Cuvânt înainte…… 1
Introducere……..2
Greşelile consumului de carne……..27
Nectarul nemuririi…….57
Glosar……72
Bibliografie……78

Cuvânt înainte

de Pema Wangyal

Lama Shabkar ne-a atras atenția asupra faptului că animalele, insectele şi chiar scoicile sunt ființe sensibile şi pentru că toate, fără nici o deosebire, au sentimente, merită să fie respectate exact cum respectăm oamenii.

Dacă noi, buddhiştii – mai ales dacă ne considerăm a fi pe Calea Mahayana – dorim să trăim în conformitate cu învățăturile lui Buddha, atunci, aşa cum se spune în mod repetat în aceste texte, trebuie să evităm odată pentru totdeauna să aducem vre-o suferință oricărei ființe vii, direct sau indirect. Aceasta înseamnă că nu trebuie să le ucidem ori să le torturăm noi înşine, dar nici să îi împingem pe alții să o facă.

Atunci când intrăm pe Calea Dharmei, ne refugiem în Cele Trei Comori, luând ca martori pe toți Buddha şi Bodhisattva. Repetând după învățătorul nostru, spunem: "Refugiindu-mă în Dharma, fac legământ să nu rănesc nici o ființă." Este dificil să pretindem că nu ştim de angajamentul acesta ori să ne gândim că putem interpreta diferit cuvintele foarte clare ce sunt cuprinse în el.

De aceea, îmi doresc să dezvoltăm cu toții iubire şi compasiune pentru toate ființele sensibile, privindu-le pe toate acestea ca pe scumpii noştri copii.

INTRODUCERE

Cei mai puțin cunoscători în ceea ce privește buddhismul, însă familiari cu învățăturile sale despre non-violență și compasiune, presupun adeseori că buddhiștii sunt vegetarieni. Descoperă însă cu mare surpriză și uneori cu o oarecare dezamăgire că mulți buddhiști (însă în nici un caz, toți) atât din est cât și din vest, sunt în realitate, carnivori. Lăsând deoparte o mulțime de factori personali sau sociali care afectează comportamentul fiecărui individ, atitudinea generală a buddhiștilor față de consumul de carne este condiționată de factori istorici și culturali, având drept rezultat faptul că aceste atitudini diferă de la o țară la alta. Spre exemplu, în cadrul lor tradițional, buddhiștii Mahayana din China și Vietnam sunt de obicei strict vegetarieni. Pe de altă parte, nu este deloc ceva neobișnuit pentru japonezi – și aproape întotdeauna se întâmplă așa în cazul tibetanilor – să mănânce carne. Iar cum buddhismul s-a răspândit în Europa, America și în alte părți, a devenit ceva natural pentru noii discipoli să adopte atitudinile și practicile specifice tradiției pe care o urmează.

Tibetul a fost singura țară din Asia în care întreaga serie de învățături buddhiste a fost transmisă din India iar tibetanii au fost, din secolul opt și până în prezent, pe deplin dedicați învățăturilor Mahayana, atât în formele lor tantrice cât și în cele bazate pe sutre – studiindu-le, reflectând asupra lor și transformând în experiență vie învățăturile ei despre înțelepciune și compasiune universală. Mai mult decât atât, se știe foarte bine că aceste învățături și atitudinile pe care le-au implantat la nivel popular au exercitat o puternică influență în ceea ce privește relația dintre tibetani și mediul lor natural. Vizitatorii europeni ai Tibetului și ai regiunii himalayene de înainte de invazia chineză, erau adeseori uimiți de bogăția și docilitatea vieții sălbatice, devenită fără teamă față de oameni într-o țară în care vânătoarea era foarte rară și universal condamnată.

Și cu toate acestea, realitatea este și rămâne aceea că tibetanii în general, au fost întotdeauna și încă sunt, mari consumatori de carne. Acest lucru se datorează îndeosebi climei și așezării geografice, mari zone ale țării aflându-se la altitudini unde cultivarea pământului era imposibilă.

Însă bineînțeles că obiceiul format în timp îndelungat dă naștere la tendințe greu de schimbat și, în ciuda convingerilor lor religioase, mulți tibetani care locuiesc în alte zone ale lumii nu și-au schimbat nici acum dieta. Și totuși, aceasta nu conține în ea însăși nimic surprinzător. Este foarte dificil pentru cineva să își abandoneze obiceiurile alimentare de o viață iar primul impuls al călătorilor și al imigranților de peste tot este să își aducă cu ei ori să își facă rost de propriul lor gen de mâncare. În orice caz, asemenea întregii lumi, mulți tibetani consideră carnea ca fiind foarte delicioasă și o consumă cu multă poftă. Însă, chiar dacă aceasta a fost și este tendința obișnuită, atât în Tibet cât și printre tibetanii din exil, practica zilnică Mahayana – meditația constantă asupra compasiunii și angajamentul Bodhisattva de a elibera toate ființele din suferință – pune, fără putință de ocolire, sub semnul întrebării, chestiunea consumului de carne. Ca regulă generală, buddhiștii tibetani, chiar și cei ce sunt carnivori înveterați, nu rămân insensibili la aceasta. Mulți dintre ei recunosc de bună voie faptul că, mâncarea unei hrane imposibil de disociat de uciderea intenționată a animalelor nu este deloc de dorit și nici nu poate fi considerată ca potrivită pentru practicanții buddhiști. Mulți tibetani fac eforturi să se abțină de la carne în anumite zile și perioade sacre ale anului. Mulți își exprimă admirația pentru vegetarianism și cu greu se poate întâlni un lama care să nu laude și să nu susțină acest regim alimentar pentru cei capabili să îl urmeze, chiar dacă, din diferite motive, acei lama sunt ei înșiși

consumatori de carne.

Printre tibetanii care locuiesc în exil în India şi Nepal, în ţări unde sunt la îndemână mai multe alternative alimentare şi unde consumul de carne este mai puţin înrădăcinat în cultura locului, o schimbare de obiceiuri pare să prindă formă încetul cu încetul, mai ales printre cei din tânăra generaţie[1]. Mai multe mănăstiri, inclusiv Namgyal Dratsang, unde îşi are sediul însăşi Sfinţia Sa Dalai Lama, nu mai permite gătitul cărnii în bucătăriile sale şi chiar dacă practica personală a fiecărui călugăr este lăsată în seama deciziei individuale, un număr mic, dar în continuă creştere, de călugări şi călugăriţe, au au început să abandoneze definitiv consumul de carne.

Pentru practicanţii non-asiatici, însă, situaţia este destul de diferită. Spre deosebire de tibetani, noi trăim în zone unde este foarte uşor de obţinut o mare varietate de alimente vegetale. Şi cu toate acestea, aparţinem unei culturi în care tradiţiile etice şi religioase aprobă şi încurajează consumul de carne. Atitudinea plină de compasiune faţă de viaţa animală, inerentă în viziunea buddhistă şi cu care, în ciuda obiceiurilor lor alimentare, tibetanii sunt profund îmbibaţi, lipseşte din societatea noastră. În general vorbind, tratamentul pe care oamenii îl aplică animalelor domestice, chiar şi în lumea modernă, este dictat de sentimentalitate şi consideraţii financiare; în nici un caz nu se bazează pe înţelegerea faptului că animalele sunt fiinţe vii, înzestrate cu minte şi simţire, a căror situaţie dificilă în samsara este, în esenţă, la fel cu a noastră. În orice caz, pentru mulţi non-asiatici care au devenit buddhişti şi care sunt carnivori din dorinţă sau obişnuinţă, punerea sub semnul întrebării, de către buddhism în general şi buddhismul Mahayana în mod special, a consumului de carne, are tendinţa să fie domolită de faptul că, din motivele ce tocmai au fost explicate, tibetanii sunt foarte rar capabili să ofere ceva mai mult decât o călăuzire teoretică, chiar aşa sinceră cum este ea.

Situaţia a fost şi mai mult complicată de perpetuarea în ţările non-asiatice a unor raţionalizări "tradiţionale" folosite pentru a scuza consumul de carne de către buddhişti. Acestea sunt adeseori adoptate – probabil cam prea uşor şi fără critică – de non-asiatici incapabili sau nedoritori să accepte un stil diferit de viaţă. Ele includ conceptul de triplă puritate[2], ideea că animalele obţin o conexiune cu Dharma (fiind în acest fel avantajate) atunci când carnea lor este mâncată de practicanţi şi multe alte noţiuni provenite dintr-o citire greşită a tantrelor. Aşa cum demonstrează Shabkar, aceste argumente sunt fie false, fie numai pe jumătate adevărate, cerând o interpretare mai atentă şi mai sinceră. Ceea ce poate fi mai degrabă spus despre ele, este că sunt cât se poate de uşor de înţeles, nefiind altceva decât încercări cât se poate de omeneşti de a împăca conştiinţele sensibile, invocate adeseori ca scuze şi fără prea mare convingere atunci când abţinerea de la carne pare prea dificilă. În circumstanţe obişnuite şi în care sunt implicaţi oameni obişnuiţi, este cu siguranţă o greşeală să le privim ca fiind expresii ale unui principiu adevărat.

În orice caz, este foarte important să fim conştienţi de faptul că în Tibet există şi a existat întotdeauna un alt punct de vedere. Acesta a fost prezent încă din primele zile ale ale buddhismului în această ţară, fiind reafirmat cu putere de învăţătura lui Atisha şi adepţii săi Kadampa şi susţinut de câţiva practicanţi eroici din fiecare generaţie care a urmat. După cum vor arăta şi în textele traduse în această carte, Shabkar a fost unul din membrii acestei slăvite companii – practicanţi Bodhisattva ai

---

[1] Vezi spre exemplu, Rapsel Tsariwa, *The Remedy for a Cold Heart* (Chamrajnagar, India: Dzogchen Shri Singha Charitable Society, 2002). Această broşură scurtă, dar excelentă, a fost distribuită gratuit în multe exemplare tuturor celor care se adunaseră la iniţierea kalachakra din Bodh Gaya, India, în 2002.

[2] Carne pură în cele trei moduri sau cele trei tipuri de carne pură – ambele expresii sunt folosite în această traducere şi explicate pe larg mai încolo. (Nota trad.)

sutrelor şi tantrelor, a căror compasiune pentru ceilalţi şi conştientizare a suferinţei lor a fost atât de mare încât s-au abţinut de la carne, în ciuda tuturor greutăţilor personale pe care le-au întâmpinat, într-un mediu atât de dur şi dificil. În discuţia chestiunilor implicate în această carte, Shabkar ridică întrebări foarte profunde referitoare la diferite aspecte ale Dharmei lui Buddha de la nivelele Pratimoksha, Mahayana şi Vajrayana şi, ca un adept plin de compasiune şi bun observator al umanităţii, aruncă o lumină fascinantă asupra societăţii şi religiei din vremea lui.

Despre autor

Shabkar Tsogdruk Rangdrol[3] (1781-1851) a lăsat în urmă numeroase volume de scrieri[4], dintre care două conţin o autobiografie detaliată, una din cele mai populare şi pline de inspiraţie din întreaga literatură tibetană. În ea, printre o mulţime de poezii şi cântece, povesteşte despre cariera sa spirituală care a început odată cu primele scântei de renunţare din copilărie şi a culminat cu realizarea ultimă.[5] Şi-a petrecut aproape întreaga viaţă în retragere sau ca pelerin rătăcitor, vizitând multe din locurile sacre din Tibet şi regiunea Himalaya – din Amdo şi graniţa mongolă în nord, unde s-a născut şi până la marele lanţ muntos din Amnye Machen iar de acolo până la provinciile centrale U şi Tsang şi Kailash, muntele sacru din vest, apoi spre sud către valea Kathmandu din Nepal. A fost un spirit absolut liber ce a trăit la marginea societăţii. Şi-a petrecut cea mai mare parte din timp în singurătatea munţilor înalţi, însoţit numai de acei discipoli apropiaţi care erau capabili şi hotărâţi să împartă cu el greutăţile impuse de mediul de acolo şi să savureze libertatea perfectă ce provine din completa abandonare a preocupărilor lumeşti. A fost intangibil în ceea ce priveşte convenţiile sociale şi ecleziastice şi, deşi primise ordinaţia de călugăr, nu a întreţinut niciodată relaţii strânse cu nici una din marile aşezăminte monastice, deşi le-a înzestrat aşa cum a putut, uneori cu o generozitate ieşită din comun. Îndrăgind disciplina monastică şi cu toate acestea profund afundat în practica yogică a Mantrei Secrete, probabil că arăta foarte straniu în desele sale pelerinaje, purtând în jurul corpului bucata de pânză peticită, eşarfa albă şi părul lung specific unui yogi.

Veşmintele neobişnuite purtate de Shabkar erau o reflectare exactă a personalităţii sale şi a eforturilor spirituale pe care le depunea. Ca yogi şi călugăr, el aduna în practica lui Calea Hinayana a renunţării monastice, Calea Mahayana a compasiunii universale şi Calea yoghică a Mantrei Secrete – cele trei vehicole ale buddhismului tibetan, puse în aplicare în conformitate cu schema gradată asociată atât de mult cu tradiţia Kadampa. Deşi în vremea lui Shabkar, Kadampa nu mai exista ca linie separată, învăţătura lor despre *Lamrin* sau etapele căii, a exercitat o influenţă universală asupra tuturor celor patru şcoli ale buddhismului tibetan, fiind şi un subiect de inspiraţie pentru compunerea unor mari opere care domină până în ziua de azi viaţa religioasă a tibetanilor: *Mintea liniştită* de Gyalwa Longchenpa, *Nestemata Eliberării*

---

3 *Shabkar* era porecla sa şi înseamnă "picior alb". I se zicea astfel pentru că, "oriunde punea piciorul, acel ţinut devenea alb, adică pur şi virtuos". Vezi *Life of Shabkar: The Autobiography of Tibetan Yogin*, traducere de Matthieu Ricard (Ithaca, N.Y.: Snow Lion Publications, 2001), xiv, 433.

4 O ediţie completă a operelor lui Shabkar a fost publicată recent, în acelaşi timp în India (New Delhi: Shechen Publications, 2003), 14 volume în format tradiţional *pecha* şi în Tibet (Xining: Mtsho sngon mi rigs dpe skrun khang, 2002-3), 12 volume în format carte.

5 Autobiografia lui Shabkar conţine primele două volume din operele sale complete. Titlul primului volum este *Snyigs dus'gro ba yongs kyi skyabs mgon zhabs dkar rdo rhe 'chang chen po'i rnam par thar pa rgyas par 'dod rnams kyis re ba skongs bai'i yid bzhin nor bu bsam 'phel dbang gi rgyal po,* tradus prin *Regele Nestematelor care împlinesc orice dorinţă.* Şi totuşi, citatele din autobiografia care apare în această carte sunt traducerile noastre.

de Je Gampopa, *Comoara Calităţilor Preţioase* de Vidyadhara Jigme Lingpa şi bineînţeles, *Marea Expunere a Etapelor Căii* scrisă de însuşi Je Tsongkhapa. Urmând interzicerile formulate de Atisha, comportamentul exterior al lui Shabkar era caracterizat de disciplina curată a ordinaţiei monastice. În interior, era un susţinător şi practicant pe viaţă al *lojong*, învăţăturile antrenamentului mental focalizate asupra *bodhichittei* relative şi absolute, în timp ce în secret, era un yogi desăvârşit ce reuşise să aducă la împlinire învăţăturile esoterice ale tantrei, în mod special instrucţiunile cele mai înalte şi mai secrete ale Dzogchen şi Mahamudra. Hinayana, Mahayana şi Vajrayana erau toate unite în practica sa, adusă la starea de realizare absolută.

Atitudinea lui Shabkar faţă de diferitele şcoli ale buddhismului tibetan nu era umbrită de nici cea mai mică urmă de tendinţă sectară. Fără îndoială că aceasta se datora în primul rând stilului său de viaţă liber şi independent, necomplicat de loialitatea instituţională sau dependenţa de binefăcători. Ducea în întregime o existenţă de azi pe mâine. Nu avea un loc stabil şi îşi redusese nevoile la minimumul absolut. Devoţiunea discipolilor săi se manifesta adeseori în donaţii bogate, pe care însă le împrăştia cu repeziciune fie în ofrande religioase, fie în acte de caritate. Dharma era pentru el o chestiune de antrenament şi introspecţie personală iar nu de supunere faţă de o şcoală anume. Iubea învăţătura lui Buddha în toate manifestările ei, atitudinea sa faţă de toate tradiţiile fiind una de sinceră şi neprefăcută devoţiune.

La un moment dat, în perioada de tinereţe, când a vizitat marea mănăstire Gelugpa, Labrang Tashikhyil din Amdo, Shabkar s-a rugat să fie capabil să practice Dharma la perfecţiune şi într-un mod neatins de nici un fel de prejudiciu. Referindu-se la acest eveniment în autobiografia sa, îl citează pe al cincilea Panchen Lama declarând autenticitatea tuturor şcolilor de buddhism tibetan şi comentează: "În conformitate cu aceste cuvinte, am cultivat întotdeauna devoţiunea plină de respect faţă de învăţători şi învăţături, văzându-i pe toţi şi toate ca fiind pure şi curate."[6] O caracteristică ce ieşea în mod special în evidenţă din personalitatea religioasă a lui Shabkar a fost gradul în care a combinat învăţăturile Nyingmapa şi Gelugpa, două şcoli adeseori considerate ca fiind situate la poli opuşi. Aceasta a fost sigur favorizată de mediul social al regiunii în care a crescut, departe de centrele puterii politice, unde practicanţii tuturor tradiţiilor locuiau aproape unii de alţii şi comunicau liber.

Propriile lui rădăcini erau printre yogi Nyingmapa din Rekong (Amdo), faimoşi pentru puritatea *samaya* pe care o practicau şi puterile miraculoase rezultate din realizările lor spirituale. Aici a fost locul unde a început antrenamentul său religios şi reiese foarte clar din viaţa sa de mai târziu că învăţătura pe care a primit-o aici, prin viu grai şi prin puterea exemplului, a lăsat o urmă de neşters în caracterul său. La douăzeci de ani a primit ordinaţia de călugăr de la marele abate şi învăţat Gelugpa, Arik Geshe Jampel Gyaltsen Ozer, care l-a sfătuit pe Shabkar să îşi caute gurul său originar, marele maestru Nyingmapa Chogyal Ngakyi Wangpo. De la acesta din urmă a primit Shabkar toate învăţăturile şcolii Vechi de Traduceri, până la şi inclusiv instrucţiunile *trekcho* şi *thogal* ale Marii Perfecţiuni, care vor alcătui miezul practicii sale personale. Cu toate acestea, după cum aminteşte în biografia sa, Shabkar primea frecvent transmisii şi iniţieri din noile tradiţii, printre care şi mult îndrăgita sa *Migtsema*, vestita rugăciune către Tsongkhapa, nestemata Tărâmului Zăpezilor. Mai târziu, în călătoriile sale, îi făcea plăcere să viziteze aşezăminte Gelugpa din provinciile centrale U şi Tsang, unde aducea ofrande generoase şi cerea învăţături. De asemenea, făcea pelerinaje la marea mănăstire Sakya, unde a primit împuternicire-iniţiere de la fii lui Wangdu Nyingpo, al treizeci şi treilea deţinător al tronului.[7] Şi

---

6 Vezi *Life of Shabkar*, 31.

7 Vezi *The Life of Shabkar*, 452.

cum se afla în apropiere, nu rata niciodată ocazia să îşi aducă omagiile la mănăstirea Jonang Ganden Puntsoling, fosta reşedinţă a lui Taranatha Kunga Nyingpo, ale cărui învăţături le copiase după lespezile de lemn păstrate acolo.[8] Şi nu în ultimul rând, se simţea pe deplin acasă printre yogi Kagyupa de pe muntele Kailash sau alte locuri. Citind viaţa lui Shabkar, cu atmosfera ei de senină devoţiune şi respect faţă de toate tradiţiile, cu greu am putea ghici adâncimea conflictelor sectare ce au îmbolnăvit timp de generaţii întregi istoria socială a Tibetului. Atât de puternic şi de curat era respectul lui Shabkar faţă de toate tradiţiile buddhismului tibetan, încât a ajuns să fie celebrat ca manifestarea diferitelor personaje din exact aceste tradiţii. El este adeseori venerat ca o emanaţie a lui Manjushrimitra *('jam dpal bshes gnyen)*, unul din patriarhii liniei Dzogchen din şcoala Nyingmapa. A fost recunoscut ca fiind încarnarea maestrului Ngulchu Gyalse Thogme, foarte venerat de adepţii Sakyapa şi ca renaşterea lui Chengawa Lodro Gyaltsen, un discipol apropiat al lui Je Tsongkhapa. Însă, cu toate acestea, Shabkar este celebrat mai ales ca emanaţia lui Jetsun Milarepa, unul din cei mai mari maeştri din şcoala Kagyu şi cele mai îndrăgite personaje din întreaga tradiţie tibetană. În ceea ce priveşte stilul de viaţă, talentul, perseverenţa şi realizarea sa, cu siguranţă că a păşit însă în mod evident mai mult pe urmele lui Milarepa.

Shabkar era faimos pentru afecţiunea şi grija sa pentru animale. Atitudinea lui era nu numai o simpatie personală sau o apreciere estetică ci una adânc înrădăcinată în înţelegerea învăţăturii buddhiste. Pentru Shabkar, precum şi pentru alţi buddhişti, animalele trebuiesc privite în primul rând şi mai presus de orice, ca fiinţe vii prinse ca şi noi în suferinţele samsarei. Oricât ar fi de diferite şi stranii în înfăţişarea lor fizică sau de rudimentare ca înzestrare emoţională şi intelectuală, ele au, fără îndoială, o minte şi sunt în cel mai esenţial mod, persoane. Ele sunt ataşate, nu mai puţin decât oamenii, de noţiunea de sine. Tânjesc aşadar, după fericire şi împlinire în conformitate cu natura lor animală şi suferă atunci când nu reuşesc să le atingă. În comparaţie cu oamenii, animalele sunt, bineînţeles, în mare dezavantaj. Minţile lor sunt mult mai mult întunecate de ignoranţă, fiind deasemenea stăpânite de puterea instinctului. Chiar dacă posedă facultăţi senzoriale mai puternice decât noi, inteligenţa lor nu este adaptată pentru primirea Dharmei şi urmarea metodelor care îi permit minţii să evolueze de la dependenţă şi sclavie la libertate.

În lungii săi ani de retragere tăcută pe înălţimile muntoase ori în călătoriile solitare prin pustietatea tibetană, Shabkar a avut fără îndoială multe ocazii să privească de aproape animalele şi să le observe comportamentul. Astfel de ocazii, împreună cu extrema simplitate a stilului său de viaţă, au întărit cu siguranţă simpatia naturală pe care o simţea faţă de animale şi pe care o simţim de atâtea ori în autobiografia sa. Viaţa lui, trăită în sălbăticie, cu puţină mâncare şi un adăpost insuficient împotriva elementelor naturii, l-au făcut să înţeleagă greutăţile şi pericolele care constituie destinul natural al animalelor. Cu siguranţă i-a fost de multe ori frig şi foame şi a fost martor al fragilităţii şi suferinţei animalelor confruntate cu schimbări imprevizibile ale climei şi ameninţările prădătorilor lor naturali. În mod cert a simţit o camaraderie cu animalele, precum şi ele, de asemenea, trebuie să se fi obişnuit cu prezenţa inofensivă a acelui om straniu, în lungile sale retrageri solitare. Uneori Shabkar le vorbea şi din când în când – în sporovăiala ciorilor, spre exemplu sau în strigătul tânguitor al cucului – îşi imagina că i se adresează personal sau că vorbesc între ele. Odată a oferit o simplă instruire spirituală unei turme de *kyang* sau măgari sălbatici care părea că stau şi ascultă iar altă dată el însuşi a primit o învăţătură din toată inima de la o oaie bătrână. Reiese foarte clar din scrierile sale că era adeseori mişcat de frumuseţea animalelor şi se simţea bine în compania lor. Adeseori chemarea

[8] Vezi *Life of Shabkar*, 460.

păsărilor şi murmurul insectelor erau cele care îi stimulau instrospecţia spirituală, trecându-le apoi în cântecele lui.

Din fragedă tinereţe, Shabkar a fost îngrozit de tratamentul aplicat de oameni, animalelor. În primele pagini ale autobiografiei sale, este descrisă o experienţă din copilărie care avea să îl marcheze pentru tot restul vieţii.

> "Într-o toamnă, am avut o recoltă foarte bogată. Toţi oamenii din toate gospodăriile, săraci şi bogaţi, au spus că ar trebui să sărbătorim. Asta bineînţeles însemna măcelărirea a multe zeci de oi. Priveliştea era înfiorătoare. Eu unul am fost îngrozit şi plin de milă pentru bietele fiinţe. Nu am putut suporta să stau în zona omorului ci a trebuit să plec şi să aştept până ce totul era gata. Când au terminat de ucis, m-am întors şi am văzut carcasele oilor înşirate peste tot şi tăiate în bucăţi. Atunci mi-am zis mie însumi: ''Aceşti oameni fac ceva foarte rău şi continuă în acţiunile lor, deşi ştiu că vor trebui să îndure consecinţele în vieţile viitoare. Când voi fi mare, voi trăi numai în conformitate cu Dharma şi voi întoarce pentru totdeauna spatele unui astfel de comportament rău.'' Nu am încetat niciodată să îmi fac această promisiune mie însumi."

De-a lungul vieţii sale, Shabkar, la fel ca orice alt învăţător buddhist, a oferit instrucţiuni în ceea ce priveşte legea karmei, încurajându-şi auditorii să se abţină de la ucidere, uneori cu rezultate impresionante. La fel precum contemporanul său mai în vârstă, Jigme Lingpa, a făcut o practică personală din a salva vieţile animalelor, cumpărându-le şi eliberându-le. Într-unul din cântecele sale, aminteşte că până la vârsta de cinzeci şi şase de ani (va trăi până la şaptezeci) a răscumpărat vieţile a câteva sute de mii de animale.[9] Şi totuşi, în perioada de început a maturităţii sale, cu ocazia unui pelerinaj la Lhasa, a trăit o experienţă ce avea să se dovedească un moment de cotitură în stilul său de viaţă. Printre diferitele lui vizite la altare şi mănăstiri, pentru a-şi prezenta omagiul înaintea unor lama şi alţi demnitari politici şi religioşi, Shabkar se simţea atras întotdeauna la Jokhang, templul principal din oraş, care adăposteşte pe faimoasa Jowo Rinpoche, o imagine a lui Buddha Shakyamuni, făcută, după opinia generală, în timpul vieţii acestuia. Imaginea respectivă a fost şi este unul dintre cele mai venerate obiecte din lumea buddhistă tibetană, fiind, de-a lungul secolelor, centrul a nenumărate ofrande şi rugăciuni pline de devoţiune. "Într-una din zile", îşi aminteşte Shabkar în autobiografia sa, "am rămas în prezenţa lui Jowo pentru foarte mult timp şi mă rugam atât de intens încât am intrat într-o stare de absorbţie profundă. Mai târziu, în timp ce mergeam mai departe pe calea ce înconjura

---

[9] Vezi *Viaţa lui Shabkar*, xxx, n. 53. "Nomazii din platourile înalte ale Tibetului se bazează în cea mai mare parte pe carne şi alte animale de origine animală, pentru a subzista. Cu toate acestea, ei sunt foarte conştienţi de răul implicat în rănirea şi măcelărirea animalelor. Este o practică obişnuită printre tibetani aceea de a răscumpăra vieţile *(srog bslu)* animalelor. Buddhişti din toată lumea cumpără în mod tradiţional peşti, păsări şi alte animale de la piaţă pentru a le elibera. În Tibet, adeseori însăşi proprietarii sunt cei care cruţă o anumită parte din vieţile animalelor ce alcătuiesc turmele lor. În cazul oilor şi iacilor, ei taie vârful unei urechi a animalului şi leagă de restul ei o panglică roşie ca semn al faptului că animalul nu va fi niciodată sacrificat; acesta este lăsat apoi să umble liber în restul turmei. Proprietarul pune de obicei pe o sfoară toate vârfurile de ureche obţinute în acest mod şi le oferă unui lama, cerându-i să dedice meritul astfel obţinut prin acest act de compasiune. Lamaşii şi adepţii devotaţi oferă de obicei sume uriaşe de bani proprietarilor de turme, cerându-le să cruţe prin aceasta, un anumit număr de vieţi." Shabkar menţionează de asemenea, multe ocazii când a oferit capre şi oi mănăstirilor, însă numai pentru ca acestea să îşi poată procura lână şi lapte.

oraşul, am dat de cadavrele a multe oi şi capre ce tocmai fuseseră ucise. În acel moment, compasiunea care a izbucnit în mine pentru toate animalele din lume ucise pentru hrană, a fost aşa de puternică încât nu i-am putut rezista.
M-am întors imediat la Jowo Rinpoche, m-am prosternat şi am făcut acest legământ: 'De azi înainte, voi abandona odată pentru totdeauna fapta rea de a mă hrăni cu carnea fiinţelor, oricare dintre ele fiind în trecut părintele meu.'" [KWGJ, f201] Era în anul 1812; Shabkar avea treizeci şi unu de ani. "De atunci înainte", continuă el, "nimeni nu a mai ucis vreodată animale pentru a-mi oferi mie de mâncare. Mai mult decât atât, mi s-a spus chiar că, atunci când aflau că urma să îi vizitez, protectorii mei credincioşi spuneau: 'Acest lama nu consumă carnea nici măcar a animalelor care au murit de moarte naturală; nu trebuie, aşadar, să lăsăm nici un fel de carne în jur, unde ar putea să o vadă.' Şi în acest fel, ascundeau tot. Faptul că nici un animal nu a mai fost ucis pentru mine, se datorează, cred eu, compasiunii lui Jowo însuşi." [KWGJ, f201]

Decizia lui Shabkar de a se abţine de la carne a reprezentat un sacrificiu considerabil. Deşi călătorii din Tibetul zilelor noastre afirmă că mari cantităţi de orez şi vegetale importate din China se găsesc în multe regiuni ale ţării, situaţia era total diferită în vremea lui Shabkar. Este adevărat că, din timpuri imemoriale, în zonele joase dinspre sud şi est, erau cultivate suficiente grâne şi vegetale pentru ca majoritatea populaţiei de acolo să îşi poată suplimenta dieta bazată în mod esenţial pe carne. Însă cultivarea vegetalelor la o scară suficient de mare încât să ofere ceea ce ar fi numit în ziua de azi o dietă vegetariană adecvată era imposibil. Nici o cultură nu se poate dezvolta la altitudini de peste douăsprezece picioare iar nordul Tibetului este acoperit de păşuni imense potrivite numai pentru creşterea turmelor de iaci, capre şi oi. A renunţa la consumul de carne era aşadar, un act cu adevărat eroic, puţini fiind cei care reuşeau să îl pună în practică. Aceasta ar fi însemnat să te mulţumeşti cu o dietă alcătuită aproape numai din unt, lapte bătut şi *tsampa*, făina tradiţională tibetană făcută din orz prăjit şi mâncată de obicei sub forma unor bucăţi de cocă amestecate cu unt şi ceai. Ar fi însemnat, de asemenea, să te confrunţi cu o rezistenţă scăzută la boli, rezultat al deficienţei de vitamine şi proteine şi însemna în mod sigur o mai mare vulnerabilitate la frig, simţit mai acut atunci când organismul este lipsit de un aport adecvat de grăsime. Este, aşadar, de la sine înţeles, că o asemenea dietă era dincolo de capacitatăţile majorităţii locuitorilor. Chiar şi într-o ţară în care principiile Mahayana erau omniprezente, unde nimeni nu putea spune că nu cunoaşte învăţăturile lui Buddha despre compasiune, era pur şi simplu imposibil pentru majoritatea oamenilor să trăiască aceste învăţături până la nivelul obiceiurilor alimentare. În cazul marilor mănăstiri, aprovizionarea călugărilor cu o cantitate adecvată de alimente vegetale, chiar şi în cazul în care aceştia preferau o dietă fără carne, era în totalitate în afara oricărei discuţii. A fi vegetarian în Tibet necesita asemenea puteri de a îndura lipsurile, precum şi o hotărâre ce nu putea veni decât din cea mai adâncă convingere.

Toate aceste consideraţii – lărgimea practicii lui Shabkar ce îmbrăţişa întreaga arie a Doctrinei, aderarea lui necondiţionată la toate şcolile de buddhism tibetan, perfecta integritate a caracterului său, precum şi sacrificiile pe care era gata să le facă pentru a trăi în conformitate cu introspecţiile şi principiile sale – îi dau o autoritate ieşită din comun şi dreptul de a vorbi în numele întregii tradiţii. Ceea ce are de spus despre consumul de carne şi relaţia ei cu practica buddhistă este, tocmai din acest motiv, foarte important şi trebuie auzit, chiar dacă, probabil, diferă de opiniile şi preferinţele personale ale fiecăruia dintre noi ori pare dincolo de puterile noastre.

Înainte de a analiza mai în detaliu argumentele lui Shabkar, este necesar să atragem atenţia asupra dificultăţii, dacă nu chiar a imposibilităţii, de a ajunge la o definiţie a învăţăturii despre consumul de carne, în aşa fel încât toate părţile să fie de

acord. Cel mai clar motiv este tocmai faptul că atitudinea lui însăşi Buddha în ceea ce priveşte consumul de carne, aşa cum este ea prezentată în scripturi, pare ambiguă. În unele sutre, şi anume cele recunoscute de Hinayana, îl găsim pe Buddha sfătuindu-i pe discipolii lui să se abţină numai de la anumite tipuri de carne, ceea ce implică aşadar, că tipurile de carne neinterzise erau o hrană acceptabilă. El permite, de asemenea, comunităţii monastice să consume carnea ce îndeplineşte anumite condiţii. În alte ocazii, se spune că Buddha însuşi a consumat carne şi se afirmă, nu fără contestaţie, că moartea sa ar fi fost datorată consumului unei ofrande ce conţinea carne de porc infectată.[10] În altă parte, însă, mai ales în *lankavatara-sutra* şi alte scripturi Mahayana, Buddha critică în cei mai duri termeni mâncarea de carne şi o interzice în toate circumstanţele. În cele din urmă, în anumite texte ale Mantrei Secrete, consumul de carne, împreună cu alcoolul, pare că este nu numai permis dar chiar şi încurajat. Shabkar se apropie de această ghicitoare şi joc de cuvinte în spiritul căii gradate şi explică aparentele contradicţii aflate în scripturi ca manifestări ale artei pedagogice a lui Buddha. Atingând Iluminarea pentru el însuşi, acesta nu a căutat să îşi demonstreze propria superioritate şi măreţie proclamând în gol adevăruri sublime, aflate dincolo de capacitatea audienţei sale. Dorinţa sa fundamentală a fost să îi aducă pe ceilalţi la propriul său nivel de înţelegere iar în acest scop, a fost un pragmatic. Ştiind că oamenii sunt transformaţi numai prin ceea ce pot înţelege şi asimila cu adevărat, nu i-a băgat în ceaţă cu vorbe subtile şi greu de înţeles şi nici nu a încercat să le impună discipline care erau în afara puterii lor. În loc de asta, a vorbit în funcţie de nevoile şi capacităţile oamenilor.

Învăţăturile înregistrate în scripturi sunt, aşadar, condiţionate de împrejurări, oferite într-o anumită situaţie şi unor persoane specifice. O învăţătură potrivită unui anumit om sau grup de oameni nu se potriveşte în mod necesar altora. Instrucţiunile destinate discipolilor înzestraţi cu o mare ascuţime a vederilor şi care se apropie foarte mult de înţelegerea lui Buddha, nu sunt potrivite pentru discipolii cu capacităţi mai mici, care au nevoie de o apropiere gradată de adevăr. Scripturile buddhiste prezintă un întreg ansamblu de instruire, toate având un singur ţel: să conducă fiinţele către Eliberare.

De aici putem trage două concluzii importante. Prima este aceea că există o ierarhie a învăţăturii, o scală a validităţii, în conformitate cu care instruirea de bază este privită ca fiind provizorie, prezentată în funcţie de necesitate şi întrecută de una mai înaltă şi mai solicitantă ce urmează a fi revelată când discipolul este pregătit. Pentru Shabkar, precum şi pentru toţi învăţătorii buddhismului tibetan, instrucţiunile expuse la nivelul Hinayana sunt de o importanţă vitală în aşezarea unei fundaţii solide pentru practica şi înţelegerea corectă. Însă ele nu au un caracter ultim ci sunt depăşite de învăţăturile Mahayana, aşa precum în chiar Mahayana, învăţăturile sutrelor pregătesc drumul pentru şi sunt depăşite de cele ale tantrelor. În acest fel, toate elementele învăţăturii lui Buddha se pliază într-un sistem coerent şi armonios, în care învăţăturilor ce par incomplete dintr-un punct de vedere mai înalt le este oferită o poziţie potrivită şi pregătitoare, aflată în josul scalei. Văzute în această lumină, învăţăturile scripturilor Hinayana şi Mahayana pot fi reconciliate şi nu mai are nici un rost să se speculeze, aşa cum au procedat unele autorităţi în domeniu, pe marginea posibilităţii interpolării unor texte şi interpretările rău voitoare ale cuvintelor lui

---

[10] De fapt s-a dovedit că era vorba de un tip de ciupercă numit "piciorul porcului". Denumirea a generat această confuzie, care în zilele noastre a fost înlăturată de mulţi învăţaţi moderni precum Arthur Waley, K.E. Neumann, Rhys David şi alţii. În prezent, există un consens general pentru faptul că Buddha a mâncat ciuperci otrăvite, ceea ce a dus la moartea sa la vârsta de 80 de ani. Vezi de asemenea şi Phillip Kapleau, *To Cherish All Life* (Rochester, N.Y.: The Zen Center, 1986) despre ultima masă a lui Buddha.

Buddha de către generațiile următoare.[11]

A doua concluzie importantă este că validitatea unei anumite învățături depinde de circumstanțele în care a fost oferită. Este o greşeală să se citeze învățături ieşite din context care să fie apoi aplicate într-un mod mult prea larg, în situații pentru care nu au fost destinate. Astfel, o instruire oferită într-un cadru Hinayana nu îşi are locul şi nu prezintă aceeaşi validitate într-un context Mahayana. Aşa cum arată Shabkar, mare parte din confuzia în ceea ce priveşte consumul de carne se datorează unei citiri superficiale şi incorecte a scripturilor.

Aşa cum am văzut, în ciuda prezenței Mahayana în Tibet şi a multor mari maeştri care au propovăduit-o şi au trăit-o în deplina ei puritate, introducerea chestiunii legate de consumul de carne nu s-a dovedit a fi o alegere practică pentru cei mai mulți oameni. Şi aşa cum am arătat, folosirea în afara contextului a unor citate din scripturi pentru a justifica consumul de carne este parte integrantă a unui scenariu pur omenesc. Când oamenii sunt constrânşi de slăbiciune să acționeze într-un mod care se află în contradicție cu idealurile lor, este natural să încerce să se justifice ori să mai aline din presiunea psihologică rezultată în urma acesteia. În situații de adevărată dificultate, este de asemenea ceva natural să se urmeze calea ce presupune o rezistență mai mică. De exemplu, în Kham sau Amdo la sfârşitul iernii, toată lumea este foarte flămândă. Dacă la îndemână se află carne, cu greu ar putea cineva să îi critice pe aceia care o cumpără şi o consumă fără să se întrebe prea mult de unde provine, spunându-şi în acelaşi timp că nu sunt deloc responsabili de moartea animalului.

Însă indiferent cât de convingătoare ar putea fi argumentele condiționate de împrejurări şi nu există nici o îndoială că acestea au fost şi sunt foarte puternice în Tibet, rămâne însă foarte important faptul de a păstra principiul esențial. Oricât de mult ar putea fi justificat consumul de carne în anumite situații sau în cazul unor anumite persoane, aceasta nu ar trebui să ascundă faptul că mâncarea de carne atacă idealul Mahayana şi este, în situații normale, lipsit de orice îndreptățire. Reiese foarte clar din scrierile lui Shabkar că aceasta a fost una din preocupările sale fundamentale: indiferent cât de grele ar fi condițiile practice, este necesar să se proclame adevărul şi să se mențină viu idealul. Toate acestea scot şi mai bine în relief poziția lui Shabkar. Învățătura sa referitoare la consumul de carne pare extraordinar de idealistă chiar şi în vestul îndestulat, ce să mai zicem însă de condițiile aspre din Tibet.

Şi totuşi, adevărul este că nu există reguli fixe. Indiferent care ar fi mediul cultural şi geografic, comportamentul rămâne o chestiune de alegere şi capacitate individuală. Este evident că sinceritatea cultivată cu abnegație este cel mai important factor, deşi trebuie să admitem că, acolo unde judecata este posibil să fie influențată de dorință şi de puterea obiceiului, auto-amăgirea poate să fie un însoțitor foarte îndârjit.

Shabkar era pe deplin conştient de aceşti factori dificili iar atitudinea sa era una de realism plin de compasiune. Deplângea situația existentă, însă ştia foarte bine că propovăduia o practică situată cu mult deasupra capacităților majorității compatrioților săi. Cu toate acestea, continua să o promoveze, însă fără să devină moralist sau să adopte aere de judecător. Se întrista adânc din cauza victimelor măcelarilor şi nu suporta ipocrizia şi falsa pledoarie în căutare de scuze a anumitor practici împământenite. Ştia însă, că, în orice situație, cea mai bună soluție de a îmbunătăți starea de fapt era prin stăruință şi exemplu personal.

Prima parte a autobiografiei sale se încheie cu un vers în care îşi trece în

---

[11] Vezi Philip Kapleau – *To Cherish All Life* (Rochester, N.Y.: The Zen Center, 1986), pentru o prezentare diferită a acestui aspect.

revistă faptele de până atunci, adică până la vârsta de cinzeci şi şase de ani. Vorbind despre el, spune: "Am respectat toate legămintele Pratimoksha, Bodhisattva şi Mantrayana. Am renunţat la carne, alcool, usturoi, ceapă şi tutun şi m-am întreţinut numai cu cele trei albe, cele trei dulciuri[12], ceai şi tsampa." [KWGJ, f480b] Apoi îşi enumeră discipolii: 108 mari fii spirituali, 1800 mari meditatori, bărbaţi şi femei, zeci de mii de călugări şi călugăriţe care au fost adepţii săi şi care locuiau în mănăstiri, precum şi o mulţime de yogi, practicanţi din sate şi laici devotaţi care făceau tot ce puteau prin practică, rugăciuni, post şi recitări de mantre. Din toată această imensă comunitate îi menţionează în mod special pe acei practicanţi care, "atingând perfecta blândeţe iubitoare, compasiune şi bodhicitta, au renunţat la consumul de carne." [KWGJ, f480b] Aceştia erau aproape trei sute – un procent foarte mic, dar despre care vorbeşte cu mare încântare şi apreciere.

Restul discipolilor lui Shabkar erau consumatori de carne – pe care îi acceptase ca elevi ce urmau să fie antrenaţi pe Cale. În lucrarea *Răul consumului de carne*, Shabkar citează din *Mahaparinirvana sutra*, în care Buddha spune: "Învăţătură mea nu este asemenea celei a asceţilor goi. Eu, Tathagata, am stabilit reguli de disciplină în funcţie de specificul fiecăruia." Urmând aceeaşi tradiţie, Shabkar nu a fost un fundamentalist intolerant, promovând o singură regulă indiferent de circumstanţe. Preocuparea sa fundamentală era ca oamenii să se schimbe şi să crească. Pentru noi cei care urmăm Calea, puşi faţă în faţă cu obiective care sunt, deocamdată, dincolo de capacităţile noastre, a adopta o atitudine de smerenie şi a fi pregătiţi să "începem de acolo de unde ne aflăm", folosind materia primă pe care o avem la îndemână în propria personalitate, cu toate nevoile şi slăbiciunile ei, este cea mai realistă atitudine posibilă, dacă nu chiar singura. Dacă, din indiferent de motiv, nu putem fără carne, atunci ca mâncători de carne începem antrenamentul spiritual. Şi chiar faptul că ne antrenăm şi progresăm către un ţel anume constituie adevăratul motiv pentru care este atât de important să respectăm idealul şi să nu îl ascundem în spatele argumentelor ipocrite. Acceptarea posibilităţii de schimbare este o precondiţie a progresului moral. Urmând Calea Bodhisattvaşilor, adeptul trebuie să se aştepte să fie transformat; şi luând în calcul profunzimea acestei transformări, posibila modificare a dietei poate foarte bine părea doar o mică ajustare.

Hinayana şi cele trei tipuri de puritate

Indiferent de opiniile pe care buddhiştii din tradiţii diferite le au despre consumul de carne, toţi sunt de acord cu un singur lucru: este rău să iei viaţa cuiva. Legământul de a te abţine de la ucidere este primul precept buddhist şi însăşi faptul de a deveni buddhist, primind refugiul în Cele Trei Comori, implică automat angajamentul de nu face rău nici unei fiinţe sensibile. Pe lângă asta, buddhiştii sunt de acord că, în condiţii normale, uciderea plantează de asemenea, semiţele suferinţei în fluxul mental al criminalului. Este evident faptul că accesul la carne implică moartea animalului de unde aceasta provine; iar dacă animalul respectiv a fost ucis şi nu a murit din cauze naturale, problema este dacă consecinţele karmice ale uciderii sunt transferate sau împărţite într-un fel sau altul cu cel care consumă carnea. Probabil că acesta este unul din motivele pentru care Buddha a enunţat principiul celor trei tipuri de puritaţi. În conformitate cu această învăţătură, este posibil să mănânci carne fără să împarţi vina cu ucigaşul animalului respectiv, dacă nu ai văzut, nu ai auzit şi nu ai nici cea mai mică bănuială că animalul în cauză a fost ucis în mod special pentru tine.

[12] Cele trei albe sunt: untul, laptele şi laptele bătut. Cele trei dulciuri sunt: zahărul, mierea şi melasa.

Dimpotrivă, a consuma carne în timp ce ştii că animalul a fost ucis pentru tine, te face complice cu ucigaşul şi în acest fel devii părtaş la fapta sa. Aceasta dă naştere la o karmă negativă proporţională cu uciderea însăşi. Principiul celor trei tipuri de puritate a fost, asemenea multor instrucţiuni disciplinare, dictat de circumstanţe – în cazul de faţă, acela al călugărilor rătăcitori care îşi primeau hrana zilnică din pomeni.[13] Această practică, urmată încă de călugării Theravada din Thailanda şi din alte părţi, se desfăşoară în conformitate cu un simplu şi frumos ritual, într-o atmosferă de completă anonimitate. Părăsindu-şi adăposturile *(vihara)* din pădure imediat ce este suficientă lumină care să le lumineze drumul, călugării ajung la intrarea în sat, unde laicii devotaţi le pun în boluri o parte din propria lor hrană pe care o vor mânca mai târziu, indiferent care ar fi aceasta. Nu se spune nici un cuvânt. Călugării îşi arată recunoştinţa printr-o plecăciune, după care îşi văd de drum. Nu există nici o urmă de veselie sau ospitalitate lumească, nici o discuţie despre originea mâncării. Călugărilor li se cere să mănânce conştienţi conţinutul bolurilor, fie că acesta este bun sau rău, delicios sau revoltător, acceptând tot ce li se oferă, într-un spirit de detaşare.

Pe lângă faptul că este ea însăşi rea, a ucide sau a face pe cineva să ucidă, reprezintă, pentru sangha, o încălcare principală a preceptelor, care atrage după sine distrugerea ordinaţiei monastice. Pentru călugări şi călugăriţe, este, de aceea, o chestiune foarte importantă dacă acceptarea unei ofrande de hrană ce conţine carne implică sau nu complicitatea cu ucigaşul. Principiul celor trei tipuri de puritate a fost aşadar, enunţat pentru a specifica împrejurările în care călugăriii pot consuma carne – în cazul în care aceasta apare în bolurile lor – fără să le afecteze ordinaţia. Principala preocupare este, cu alte cuvinte, de a menţine puritatea disciplinei şi a împiedica posibila acumulare a negativităţii. Focalizarea, în acest caz, este asupra călugărilor înşişi, care, în acest context Pratimoksha din Hinayana, sunt în mod principal preocupaţi de eliberarea personală din ciclul suferinţei şi, de asemenea, de puritatea legămintelor lor.

Este evident faptul că în alte medii culturale decât cele menţionate adineaori, carnea înzestrată cu cele trei tipuri de puritate este practic imposibil de găsit. Se prea poate ca, acei călugări din păduri să rămână complet inconştienţi faţă de originea hranei lor sau pot să afirme în mod rezonabil că ceea ce se pune zilnic în bolurile lor face parte din mâncarea obişnuită a donatorilor şi dacă apar acolo şi rămăşiţe de carne, acestea provin de la ceea ce sătenii au ucis ori au cumpărat pentru ei.[14] Însă în alte situaţii decât cele atât de speciale prezentate mai înainte, condiţiile şi implicaţiile morale ce decurg din acestea sunt în mod natural foarte diferite. Instituţiile religioase din Tibet sunt la mare distanţă de ermitajele din pădurile Indiei şi ale Asiei de sud. Mănăstirile tibetane erau adeseori imense, multe dintre ele fiind localizate în regiuni îndepărtate şi foarte puţin populate. Cererea de provizii se situa la un nivel extraordinar de mare iar acestea trebuiau procurate şi transportate. Aceasta, după cum observă Shabkar, duce la comerţ şi implică forţele pieţei de cerere şi ofertă. Şi oriunde există o piaţă, fie în bazarul Himalayan ori într-un supermarket din Europa sau America, posibilitatea celor trei tipuri de carne pură este exclusă. Discutând despre aceasta, intenţia lui Shabkar a fost de a o plasa în adevăratul ei context şi de a arăta că nu poate fi invocată pentru a justifica consumul de carne de către călugării tibetani. Scopul acestui principiu (al celor trei tipuri de carne pură) a fost de a scoate în evidenţă singurul tip de carne al cărei consum nu distruge ordinaţia Pratimoksha. Pe de altă parte însă, aprovizionarea pe scară industrială cu carne "pură" este, în mod

---

[13] Se pare că, asemenea populaţiei Hindu din zilele noastre, locuitorii din India veche, erau vegetarieni. Prezenţa cărnii în bolul de cerşit al călugărilor era probabil o raritate

[14] Nu au ucis în mod special pentru a oferi sau a vinde acea carne, călugărilor. (Nota trad.)

practic, o contradicție de termeni. Oricât de imposibil de evitat ar fi consumul de carne în Tibet, este nelegitim să apelăm la un astfel de principiu pentru a-l apăra şi a-l considera o normalitate.

Pentru cei care erau capabili şi dornici, abținerea de la carne în clima aspră a Tibetului însemna practic, hotărârea de a trăi la marginea subzistenței. O astfel de viață nu era, evident, pentru toți. Şi totuşi, Shabkar nu a fost un caz izolat. În perioada de început a buddhismului în Tibet, abținerea de la carne în mănăstiri trebuie să fi fost o regulă de bază, după cum se poate vedea din legislația regelui Trisong Detsen (aspect pe care Shabkar îl menționează în alte scrieri ale sale).[15] După cum se ştie, instituțiile monastice ale acelor vremuri erau mult mai mici şi mai puțin numeroase decât urmaşele lor. Ele se bucurau de asemenea de patronajul regal, fiind aşadar, bine înzestrate cu cele trebuincioase. Însă întotdeauna în istoria tibetană au existat maeştri faimoşi (şi fără îndoială, împreună cu o parte din discipolii lor) care se abțineau de la carne. Mulți dintre adepții Kadampa erau în acest fel, începând cu Atisha însuşi, urmați de maeştri şi practicanți din toate şcolile – Milarepa, Drikung Kyobpa, Taklung Thangpa, Phagmo Drupa, Thogme Zangpo, Drukpa Kunleg şi aşa mai departe, până la maeştri din timpuri ceva mai moderne precum, Jigme Lingpa, Nyakla Pema Dudul şi Patrul Rinpoche. În cazul lui Patrul Rinpoche, celebrul autor al lucrării, *Cuvintele Perfectului meu învățător*, se ştie foarte bine că, prin prezentarea neîntreruptă a *Bodhicharyavatara* şi a învățăturilor despre starea fără de speranță a animalelor, a abolit în mod efectiv, în multe părți din Tibetul de est, practica uciderii animalelor pentru a le oferi carnea lamaşilor care treceau pe acolo.[16]

Consumul de carne şi Mahayana

Principiul celor trei tipuri de carne pură a fost enunțat în contextul învățăturilor Hinayana ca un principiu călăuzitor menit să asigure integritatea legămintelor Pratimoksha. În Mahayana, există însă o profundă schimbare de accent: de la dorința de a se salva pe sine însuşi de suferință, la o conştientizare intensă a suferinței tuturor ființelor şi cultivarea dorinței de a le proteja şi elibera. Din moment ce abilitatea de a-i elibera pe alții implică de asemenea propria eliberare, Hinayana nu este respinsă în nici un fel; ea este chiar baza Mahayana, fiind încorporată şi transfigurată de aceasta. Nevoia "propriei eliberări" este acceptată, însă direcția se schimbă, în sensul că accentul cade asupra "eliberării celorlalți", sau, pentru a fi mai exacți, către o stare de înțelepciune în care distincția între sine şi ceilalți este transcensă şi percepută ca ireală.

Foarte importantă este reflecția asupra acestei polarități, eu şi ceilalți. Aceasta este o axiomă a doctrinei buddhiste, şi anume că toate ființele, fără excepție, trăiesc experiența eului, a unui sine de care se agață. Ei slujesc interesele acestui sine imaginar şi se tem şi rezistă oricărui lucru care îl pun în pericol. Îşi doresc să fie fericiți şi să nu sufere. Această dorință fundamentală, înrădăcinată în agățarea de sine, este baza nu numai a existenței personale ci şi a căutării spirituale. La fel ca oricare altcineva, practicanții ce aparțin nivelului Hinayana fac de asemenea eforturi să atingă fericirea, anume fericirea ultimă a Nirvanei. Dorința eliberării individuale, a eliberării pentru sine, este în totalitate asemănătoare cu imboldul care, pe ființele mai puțin instruite, le duce în samsara (lumea suferinței, a naşterii şi a morții). Aici se vede

[15] Vezi *Collected Works of Shabkar*, vol. 7 (Ja), *The Emanated Scripture of Compassion (snying rje sprul pa'i glegs bam)* (New Delhi: Shechen Publications, 2003).

[16] Vezi Tulku Thondup, *Masters of Meditation and Miracles: Lives of the Great Buddhist Masters of India and Tibet* (Boston: Shambhala Publications, 1996), 203.

geniul pedagogic al lui Buddha în sensul că, impulsul fundamental al interesului personal este privit ca fiind energia sursă ce poate fi utilizată pentru a-l împinge pe practicant dincolo de samsara şi dincolo de agățarea de sine care este tocmai cauza existenței acesteia. Aşa cum adeseori spune Dalai Lama, suntem cu toții ființe centrate în noi înşine, însă Buddha ne-a învățat cum să fim centrați pe noi înşine într-un mod înțelept. Fiind conştienți de aceste aspecte, ne putem da seama de ce antrenamentul la nivelul Hinayana este prin natura lui o disciplină restrictivă. Energiile, care dacă ar rămâne necontrolate, ar rezulta în suferințe inutile în samsara, sunt îngrădite de legăminte, canalizate şi folosite în aşa fel încât să dea naştere la efecte pozitive. Adeptul învață să abandoneze negativitatea şi să adere la tehnicile folositoare ale disciplinei, concentrării şi înțelepciunii, şi asta în concordanță cu direcția stabilită de impulsul originar al oricărei ființe: dorința de a obține fericirea personală.

Dimpotrivă, există însă în Mahayana ceva care merge împotriva firii. Introspecția sinceră ne arată că noi nu suntem în mod natural lipsiți de egoism, adică să ne preocupăm de ceilalți în detrimentul propriilor noastre interese. Altruismul ne poartă dincolo de noi înşine, fiind ceva ce trebuie să învățăm într-un mod conştient. Mai mult decât atât, se vede din experiență faptul că, pentru a fi devotat oricărui tip de antrenament, este necesar să fii inspirat şi să tânjeşti după atingerea acelui țel. De aceea, în *Bodhicharyavatara* se face distincție între bodhicitta în aspirație – dorința de a atinge Iluminarea supremă pentru binele celorlalți – şi bodhicitta în acțiune – practica şi angajarea efectivă în calea Bodhisattva ce duce la atingerea acestui țel.

Aşa cum explică învățătura[17], aceste două aspecte ale bodhicitta sunt asociate cu diferite legăminte şi discipline. La începutul lucrării *Nectarul nemuririi*, Shabkar menționează două practici care sunt în mod special asociate cu bodhicitta în aspirație. Prima este faimoasa instruire în şapte etape, al cărei scop este să creeze sentimentul aproprierii de ceilalți. Aceasta se bazează pe înțelegerea faptului că toate ființele au avut față de noi, cândva, în peregrinările lor prin samsara, legături de genul părinte-copil. Obiectivul acestui exercițiu spiritual este să se ajungă la recunoaşterea faptului că toate ființele, indiferent de forma pe care o au acum, au fost la un moment dat aproape de noi şi ne-au iubit profund. Au avut grijă de noi şi ne-au protejat şi am fost foarte importanți pentru ei. Faptul că i-am uitat complet pe cei care ne-au iubit în trecut şi că îi vom uita de asemenea pe cei care îi iubim în această existență – soție, soț, părinți, copii, etc – este tragedia neîncetată a existenței noastre samsarice. Concluzia pe care o putem trage din aceste gânduri este că toate ființele, oameni şi animale, prieteni şi dușmani, cunoscuți şi necunoscuți – absolut toți sunt cei dragi nouă pe care i-am pierdut de mult.

A doua parte a tehnicilor asociate cu bodhicitta în aspirație este practica de "a privi totul cu egalitate şi a te schimba pe tine însuți cu ceilalți". Aceasta este expusă pe larg de Shantideva în *Bodhicharyavatara* şi reprezintă mai mult o apropiere filosofică. Ea foloseşte reflecția logică pentru a submina aparent puternica distincție dintre sine şi ceilalți, demonstrând că acestea nu sunt altceva decât construcții conceptuale fără nici o validitate intrinsecă – cu nimic mai reale decât iluziile optice.[18] Aceste două tehnici lucrează foarte bine împreună. Practica de a privi totul cu egalitate şi a te schimba pe tine însuți cu ceilalți creează un mediu potrivit din punct de vedere mental, demonstrând că în ceea ce priveşte compasiunea, aceasta este în mod esențial justificată. Prin contrast, instruirea în şapte etape conține un apel mai mult emoțional şi este creată pentru a da naştere la un sentiment covârşitor de

---

[17] Vezi Longchen Yeshe Dorje, *Treasury of Precious Qualities*, tradusă în limba engleză de Padmakara Translation Group (Boston: Shambhala Publications, 2001), pag 185.

[18] Vezi Shantideva, *The Way of the Bodhisattva*, tradusă în limba engleză de Padmakara Translation Group (Boston: Shambhala Publications, 1997), pag 180.

apropiere față de celelalte ființe şi suferința lor, în aşa fel încât mintea este stimulată de dorința sau mai degrabă decizia de a face ceva să le ajute şi să le elibereze. Atunci când, atât înțelegerea cât şi simțirea s-au dezvoltat şi au fost aduse la un nivel suficient de intensitate, adevărata compasiune devine posibilă. Trebuie însă accentuat încă o dată că aceste două tipuri de antrenamente fac parte din angajamentele asociate cu bodhicitta *în aspirație*. Doar atunci când sunt aduse la perfecțiune, adevărata bodhicitta apare în mintea noastră. Bineînțeles, aceasta nu înseamnă că adeptul trebuie să aştepte să termine aceste antrenamente şi abia apoi să se angajeze în activități asociate cu bodhicitta în acțiune (generozitatea şi alte paramita). Pe de altă parte, antrenamentele ulterioare nu vor fi complete până când primele nu îşi vor fi atins țelul.

Antrenamentele asociate cu bodhicitta în aspirație sunt, aşadar, adevărata fundație a practicii Mahayana iar faptul că Shabkar vorbeşte despre ele la începutul lucrării sale nu este deloc neobişnuit. Ceea ce este însă extraordinar este legătura pe care o face între aceste antrenamente şi consumul de carne. Asta deoarece el afirmă că, atunci când aceste discipline mentale au fost aduse la împlinire – când, spre exemplu, practicantul simte cu adevărat faptul că toate ființele ne-au iubit şi ne-au fost la fel de apropiate precum părinții noştri – devine de-a dreptul imposibil să se hrănească cu carnea lor. În contrast, consumul de carne, privită ca o hrană pentru masa de fiecare zi şi mâncată în mod obişnuit fără nici un pic de reflecție, implică inconştiența şi indiferența față de suferința ființelor, lucru aflat în incompatibilitate cu antrenamentul mental. Continua poftă de carne şi satisfacerea ei poate fi luată, aşadar, ca un semn pentru faptul că antrenamentul în bodhicitta ca aspirație nu a ajuns încă la perfecțiune. La această chestiune se mai poate adăuga faptul că, prin adoptarea acestei poziții, Shabkar se concentrează nu asupra cărnii în sine ci asupra ființelor care au fost chinuite şi ucise pentru procurarea acesteia. Rezultă aşadar, că interdicția lui acoperă nu numai consumul de carne ci şi folosirea oricăror produse a căror procurare implică uciderea şi vătămarea animalelor.

Probabil că pentru mulți dintre noi această învățătură este dificil de acceptat. Asta sugerează că oricât de mult timp am fi practicat Dharma, dorința noastră pentru carne şi produse din carne, precum şi consumul acestora, indică faptul că nu suntem altceva decât începători pe Calea Mahayana. Ne vom întoarce asupra acestei chestiuni, însă ca pregătire pentru citirea lui Shabkar, ar fi de mare ajutor să zăbovim mai mult asupra orientării fundamentale a Mahayana care explică şi dă legimitate poziției lui Shabkar.

Ca adăugire la antrenamentul în cele două discipline menționate anterior, aspiranții pe Calea Bodhisattva sunt încurajați să cultive patru atitudini "nesfârşite/nelimitate", numite astfel deoarece câmpul lor de activitate (toate ființele sensibile) şi meritul rezultat sunt incalculabil de vaste. Aceste atitudini sunt iubire (dorința sinceră ca ceilalți să fie fericiți), compasiune (dorința sinceră ca ceilalți să nu sufere), bucurie simpatetică (bucuria din toată inima văzând soarta bună a celorlalți) şi imparțialitate (capacitatea de a aplica anterior menționatele atitudini față de toate ființele, fără nici o diferențiere). Din aceste patru atitudini, a patra este cea mai semnificativă şi mai plină de încercări.

Când privim lumea din aparenta poziție centrală pe care o ocupăm, observăm că mulțimea ființelor vii se împarte în trei categorii. Mai întâi, sunt acele ființe care ne par apropiate, frumoase, atractive, bune, importante. Apoi, sunt cele pe care nu le placem sau de care ne temem şi care ne par distante, amenințătoare şi rele. În cele din urmă, între aceste două extreme, se află vasta mulțime a ființelor pe care pur şi simplu nu le cunoaştem, nu intră în sfera noastră de interes şi față de care suntem indiferenți.

A percepe lucrurile în acest mod face parte din ceea ce înseamnă să fim în samsara; este rezultatul de neevitat al faptului de a avea simțul egoului şi al agățării față de el. Această împărțire a lumii în bună, rea şi indiferentă este un instinct foarte adânc înrădăcinat pe care suntem obişnuiți să o luăm drept adevărata realitate, deşi nu este altceva decât o iluzie creată de propria agățare de sine. Adevărul este, bineînțeles, acela că nimeni nu este prin el însuşi plăcut, rău sau neimportant iar practica imparțialității are drept scop să distrugă tocmai îngustimea unor astfel de presupoziții egocentriste. Pentru că numai atunci când luăm în calcul aceste idei, putem privi măcar pentru puțin timp celelalte ființe separat de noi, adică *din propria lor perspectivă*, într-un mod nedistorsionat de propriile noastre atitudini şi aşteptări egocentriste. Şi realizăm, probabil, pentru prima oară, total independent de noi şi relația cu aceştia, că sunt cu toții la fel – fără excepție, de la dragii noştri copii la cele mai nesemnificative (pentru noi) insecte. Toți vor doar un singur lucru: să fie fericiți şi să evite suferința. Toate ființele vii, oameni sau animale, caută împlinirea în conformitate cu natura şi scopul stării în care se găsesc în această viață.

Este interesant de meditat asupra a cât de mult această viziune merge împotriva instinctelor noastre primare. În mod normal ataşăm o foarte mare importanță la tot ceea ce intră în câmpul gravitațional al egoului nostru în detrimentul a ceea ce nu face parte din interesul său. Îi privim de sus pe cei care sunt suficient de ghinionişti să se afle în afara grupului nostru, uitând că de fapt, în dorința lor fundamentală, sunt cu toții la fel.

Avem o predilecție înnăscută pentru familia *noastră*, comunitatea *noastră*, tradiția *noastră*, țara *noastră*, națiunea, rasa şi aşa mai departe, părându-ni-se ceva natural să le cultivăm şi apărăm ca şi cum aceasta ar fi datoria noastră fundamentală, lăsând restul în voia sorții. Şi să nu cumva să uităm să adăugăm acestor categorii specia *noastră*. Credem, într-adevăr, că numai oamenii sunt importanți.

Este adevărat că buddhismul ataşează o valoare supremă condiției umane şi face acest lucru deoarece numai în formă omenească este posibil antrenamentul spiritual şi eventual, eliberarea supremă. Însă, pe lângă asta, toate ființele – oameni şi animale deopotrivă – sunt la fel. Ambele se agață de sentimentul de ego şi îşi urmează propriile interese, fie mânate de instinct, fie de alegerea conştientă. Când sunt atacate, toate încearcă să se apere şi să se salveze. Dacă situația le este propice îşi caută împlinirea în conformitate cu capacitățile şi nevoile specifice, atât pentru ele însele cât şi pentru cei apropiați lor. De asemenea, încearcă să evite suferința. Agățându-se de iluzia unui sine (ego), ființele rătăcesc în samsara. Ele – de fapt noi toți - suferă, iar această suferință a noastră, nu statutul nostru existențial, este cea care ne face demni de a fi obiecte ale compasiunii. *Toate* ființele, nu doar oamenii, sunt, aşadar, beneficiarii Iluminării lui Buddha iar eliberarea lor este țelul căii Mahayana. Este adevărat că, în general vorbind, oamenii sunt ființe mai inteligente şi mai pline de ingeniozitate în comparație cu alte specii şi că, datorită potențialului lor spiritual, nu este normal ca oamenii să fie sacrificați pentru binele animalelor (deşi în cazul unor Bodhisattva realizați, acest lucru se poate întâmpla, dacă ne amintim de exemplul uneia din fostele încarnări ale lui Buddha Shakyamuni, care şi-a oferit corpul pentru a fi mâncat de o tigroaică înfometată).

Pe de altă parte, din punct de vedere buddhist, este o eroare a religiilor teiste presupunerea cum că omul a fost făcut "Stăpânul creației" şi că celelalte specii au fost oferite pentru uzul, hrana şi amuzamentul nostru. Ființele apar în lume în conformitate cu karma lor; toate au dreptul egal de a fi aici. Înțelegerea acestui adevăr fundamental este unul din scopurile practicii imparțialității. Aprecierea plină de compătimire a situației dificile în care se află toate ființele, oameni sau nu, apreciere independentă de

perspectiva centrării pe sine, a intereselor şi dorinţelor noastre.
Odată ce această noţiune de bază a fost bine înţeleasă, diferenţa dintre Mahayana şi Hinayana referitoare la mâncarea de carne este uşor de priceput. În Mahayana, obiectul preocupării noastre nu mai este cel ce consumă carnea şi posibilitatea propriei sale impurităţi, ci victima, fiinţa vie care moare în frică şi suferinţă pentru ca trupul ei să poată fi mâncat sau folosit în alte scopuri. Aceasta este esenţa gândirii şi practicii lui Shabkar, ce iese mereu şi mereu la suprafaţă în biografia sa. El nu putea să rămână pur şi simplu tăcut, hăituit cum era de suferinţa animalelor, vânate până la moarte, măcelărite cu miile pentru a oferi mâncare celor care nu puteau sau nu vroiau să se hrănească în alt mod. Shabkar a fost în acord cu Patrul Rinpoche în a face oamenii să înţeleagă adevărul evident însă adeseori ignorat, că aşa mai puţin inteligente şi slabe cum sunt, animalele nu vor nici ele să moară. Şi a deplâns faptul că, singurul lucru care le aparţine, adică viaţile lor, le sunt luate de aceia care, în contradicţie cu principiile antrenamentului mental, îşi construiesc fericirea pe seama suferinţei şi mizeriei celorlalţi.

Dacă aceasta a fost atitudinea lui Shabkar vis-à-vis de consumul de carne în Tibet, nu este greu să ne imaginăm care ar fi fost reacţia sa la situaţia compatrioţilor săi tibetani din exil sau a practicanţilor buddhişti din vest, unde procurarea unor produse alternative foarte bune şi delicioase nu presupune mari dificultăţi şi unde, în diferite moduri, producţia de carne constituie o industrie inumană, imensă, crudă şi chiar inutilă. Mai presus de toate, în mod sigur că nu ar fi tolerat pervertirea învăţăturii, aşa cum o vedea el, de către cei care încercau să îşi justifice comportamentul prin diferite raţionalizări ipocrite şi egoiste. El a respins cu fermitate argumentul celor trei tipuri de puritate sau al celor trei tipuri de carne pură, în primul rând pentru că nu îşi are rostul în contextul Mahayana şi în al doilea rând, pentru că nu era relevant pentru situaţia din Tibet. Nu îşi pleca urechea la practicile de pioşenie superficială legate de rugăciunile pentru animalele ce urmau a fi sacrificate, al căror adevărat scop era să împece conştiinţele neliniştite ale ucigaşilor şi consumatorilor şi a respins cu înverşunare ideea că animalele sunt ajutate în cazul în care carnea lor este mâncată de către cei ce pretind că sunt practicanţi dar care consumă carne doar pentru a-şi satisface dorinţele.

Pe de altă parte, Shabkar a recunoscut că sunt întotdeauna excepţii de la regulă şi că în anumite situaţii excepţionale consumul de carne ar putea fi o soluţie acceptabilă – spre exemplu în cazuri de extremă necesitate, când nu se găseşte absolut nimic altceva de mâncare sau când este nevoie să se amelioreze sănătatea precară a unor maeştri înaintaţi în vârstă, a căror eventuală moarte ar afecta în mare măsură păstrarea învăţăturii.

Consumul de carne în Mantrayana

Mantrayana, vehiculul metodelor potrivite prin care obiectele simţurilor sunt folosite pe cale, este concepută de mulţi ca permiţând şi chiar susţinând consumul de carne şi alcool. Textele declară într-adevăr că, în ofranda *ganachakra*, "carnea şi alcoolul nu trebuie să lipsească". În practică, aceasta este adeseori interpretată ca însemnând că ganachakra este o ocazie de a ne deda la carne şi vin, uneori în cantităţi mari, în sensul obişnuit al cuvântului – şi ca sancţionând consumul lor în în viaţa de fiecare zi. Şi totuşi, faptul că unii dintre cei mai mari maeştri tantrici din istoria buddhismului tibetan s-au abţinut întotdeauna de la carne şi şi-au încurajat discipolii să facă la fel, sugerează faptul că această chestiune nu este chiar aşa simplă cum pare.

Învățătura tantrelor referitoare la folosirea obiectelor simțurilor este foarte subtilă şi, precum orice subiect complex, poate fi foarte uşor interpretată şi aplicată greşit.

Vorbind la modul general, fiecare din cele trei vehicole – anume Hinayana şi vehicolele sutra şi tantra ale Mahayana, prezintă câte o orientare specifică. Hinayana este preocupată de eliberarea personală. Calitatea specifică a minții promovată de aceasta este renunțarea (*nges byung*), decizia definitivă de a părăsi samsara. Construind pe această determinare, Mahayana este preocupată de bodhicitta iar caracteristicile sale esențiale sunt preocuparea altruistă pentru ceilalți şi înțelegerea înțelepciunii vidului.

În cazul Mantrayana, care este adeseori numită vehiculul rezultant deoarece ia drept cale de urmat calitățile iluminate deja implicite în *tathagatagarbha*, sau natura de Buddha, accentul este pus pe realizarea purității primordiale şi a egalității tuturor fenomenelor. Aici, conceptele de curat sau necurat (o distincție profund înrădăcinată în construcțiile noastre mentale, reflectate şi reîmprospătate de cadrele culturale de care aparținem), împreună cu alte perechi dualiste, precum durere şi plăcere, bucurie şi tristețe, bun şi rău şi aşa mai departe, nu au nici un sens. Din contră, sunt privite ca iluzii egocentriste care trebuiesc transcense. Aceasta explică stilul de viață neconvențional al multora dintre marii *siddha* şi maeştri tantrici din trecut. Trăind la marginea societății, apăreau şi se comportau adeseori în modalități pe care oamenii obişnuiți le considerau dezgustătoare sau de-a dreptul oribile. Spre exemplu, Kukuripa trăia împreună cu câinii; Virupa se hrănea cu intestine cleioase şi urât mirositoare de peşte putrezit, în timp ce, în Tibet, vestitul Tsangnyon Heruka s-a ospătat cu carne de creier putrezit şi plin de viermi, luată de la nişte capete tăiate şi atârnate de poarta unui oraş.[19] Astfel de figuri au constituit de asemenea, până în zilele noastre, o caracteristică importantă şi excepțională a buddhismului tantric.

Depăşirea conceptelor dualiste despre puritate şi impuritate este unul din motivele pentru care, alcoolul şi carnea, privite în mod normal în contextul învățăturii buddhiste ca necurate sau condamnabile sunt acum cerute ca ingrediente pentru practica tantrică. Menționând prezența lor la ganachakra, scripturile şi instrucțiunile *sadhana* prescriu elemente – cele cinci tipuri de carne şi cele cinci nectare – pe care, practicanții obişnuiți ai Mahayana sau oricine altcineva se aşteaptă să le găsească impure, inacceptabile sau chiar dezgustătoare. Ganachakra nu trebuie însă niciodată interpretată ca pretext pentru indulgența obişnuită în consumul de carne. Dalai Lama a afirmat: "În această chestiune, oricine ar putea să îşi justifice consumul de carne pe baza faptului că el sau ea este un practicant al Celei mai înalte Yoga Tantra[20]. Însă această persoană nu trebuie să uite că în cele cinci nectare şi cele cinci tipuri de carne se găsesc substanțe considerate în mod normal respingătoare şi murdare. Un adevărat practicant al Celei mai înalte Yoga Tantra nu face discriminări în sensul că nu alege doar carnea însă respinge celelalte substanțe murdare. Cu toate acestea, noi ne acoperim nasul dacă astfel de substanțe murdare se găsesc oriunde în jurul nostru, dar să le mai şi mâncăm."[21] Ținând cont de toate acestea, cu siguranță că există ceva ridicol în ceremoniile ganachakra unde yogi, bărbați şi femei, se ospătează cu file de peşte sau costiță clătită din belşug cu Burgundy.

---

[19] Mahasiddha Tsangnyon Heruka oferea bucățele din ea privitorilor. Cei care gustau din acea carne obțineau împlinirea spirituală. Citeşte viețile celor optzeci şi patru de mahasiddha şi viața lui Tsangnyon Heruka în cartea *Among Tibetan Texts: History and Literature of the Himalayan Plateau* de E. Gene Smith (Boston: Wisdom Publications, 2001) 59.

[20] Trebuie reținut că este vorba de yoga tantra buddhistă nu yoga tantra hindusă. Între acestea două sunt deosebiri semnificative. (Nota trad.)

[21] Vezi Dalai Lama, *The World of Tibetan Buddhism: An Overwiev of Its Philosophy and Practice* (Boston: Wisdom Publications, 1995), 112.

Practicanţii care sunt capabili să guste din cele cinci tipuri de carne şi cele cinci nectare sau din orice altceva asemănător cu acestea, într-o stare a minţii dincolo de orice dualitate, sunt adevăraţi tantrika. A pretinde altfel, adică a folosi ganachakra ca motiv pentru desfătări obişnuite, este, în cel mai bun caz, echivalent cu a reduce practica la nivelul unui ritual gol. Pe de altă parte, chiar şi în cazul unor yogi autentici, se spune că se aplică principiul "cărnii pure în cele trei moduri". Cel puţin în cazul practicanţilor care nu sunt capabili să conducă conştiinţa animalului mort către tărâmul unui Buddha, cea mai potrivită ofrandă trebuie să provină de la un animal care a murit de o moarte naturală. Din contră, a aduce o ofrandă ganachakra din carnea bună şi proaspătă a unui animal ucis pentru consum este, în viziunea lui Patrul Rinpoche, o adevărată aberaţie. Ca şi cum i-am invita pe Buddha şi Bodhisattva la un banchet unde le-am oferi carnea propriilor lor copii.[22]

Ca răspuns la aceasta, s-ar putea argumenta că, alcoolul şi carnea oferite în ganachakra nu sunt deloc aceeaşi carne şi alcool ce se consumă în mod obişnuit ci purificate şi transformate prin puterea mantrei. Este, aşadar, permis să fie consumate. Însă, acest lucru este valabil numai dacă cei care oferă ganachakra sunt fiinţe împlinite spiritual care au realizat puritatea primordială şi egalitatea tuturor fenomenelor şi pentru care, substanţele oferite sunt într-adevăr transformate. Mai mult decât atât, numai ei sunt cu adevărat capabili să ajute fiinţele din ale căror trupuri a fost luată carnea respectivă.[23]

Se mai zice uneori, citând anumite tantre, că "Cel plin de Compasiune se hrăneşte cu carne; purtătorul de samaya bea alcool." La aceste cuvinte, Shabkar răspunde: "Dacă aşa ar sta lucrurile, din moment ce Buddha şi ai săi Shravaka, cele şase diamante şi cei doi supremi din India[24], Atisha şi fii săi spirituali, precum şi toţi ceilalţi sfinţi, nu au consumat deloc alcool şi carne, s-ar putea trage concluzia că aceştia nu au avut compasiune şi că nu respectau samaya,ori că această compasiune a lor era mai mică decât a celor care ridică această obiecţie."[25] Cu alte cuvinte, exegeza literară a textului menţionat înainte nu merită a fi susţinută. Din contră, ar fi mult mai indicat să privim acel citat drept un exemplu de "învăţătură indirectă exprimată în metafore"[26] aflată la acelaşi nivel cu îndemnul de a-ţi ucide părinţii şi a-l asasina pe rege[27]. Precum comentează Shabkar în altă parte: "Când se spune în învăţăturile Mantra secrete că trebuie să se consume carne, aceasta nu este o învăţătură explicită. În comentariul tantrei *mkha' 'gro rgya mtsho* se specifică faptul că, mâncarea de carne se referă la ''devorarea gândurilor împrăştiate"[28].

Se mai zice uneori că, atunci când practicanţii Dharma şi în mod special cei Vajrayana consumă carne, acţiunile lor sunt justificate deoarece creează o legătură între animalul ucis şi învăţături. Ca şi cum ar oferi un avantaj special animalului respectiv. Aşadar, este bine să se consume carne în cantităţi mari şi în mod regulat. Shabkar privea însă toată această modalitate de justificare ca fiind de tot râsul. Precum orice argument fals dar atractiv şi acesta este construit pe jumătăţi de adevăruri. Principiul interdependenţei, se spune, este universal aplicabil şi trebuie în mod

---

22 Vezi Patrul Rinpoche, *The Words of My Perfect Teacher*, trans. Padmakara Translation Group (Boston: Shambhala Publications, 1998), 208.

23 Vezi Longchen Yeshe Dorje, *Treasury of Precious Qualities,* 205-206.

24 Cele şase diamante sunt maeştrii indieni, Nagarjuna, Aryadeva, Asanga, Vasubandhu, Dignaga şi Dharmakirti. Cei doi supremi sunt Shakyaprabha şi Gunaprabha.

25 Vezi *The Emanated Scripture of Compassion*.

26 *Bsgyur ba ldem dgongs.* Vezi Longchen Yeshe Dorje, *Treasury of Precious Qualities, 251*.

27 Expresie metaforică ce se referă la distrugerea patimilor şi a egoului. La fel, în Zen se foloseşte expresia "ucide-l pe Buddha", ceea ce semnifică detaşarea de orice fel de imagine mentală sau afirmaţie despre natura ultimă a realităţii. (Nota trad.)

28 Vezi *The Emanated Scripture of Compassion*.

necesar să fie operativ şi în acest caz. Dacă este posibil să se câştige o conexiune cu Dharma, văzând, auzind sau atingând reprezentările învăţăturii, este logic să se presupună că un animal obţine şi el o astfel de legătură dacă este mâncat de un practicant Dharma. Fără îndoială că există un oarece adevăr în acest argument. Însă întrebarea care trebuie pusă acum este dacă acest principiu este universal aplicabil şi dacă, în particular, este aplicabil *nouă*. Dacă, ţinând cont de legea inderdependenţei, este posibil ca un animal să fie ajutat în cazul în care i se consumă carnea, foarte mult va depinde de stadiul la care se află consumatorul – de legătura lui personală cu Dharma şi de nivelul realizării sale spirituale. Dacă cel care mănâncă acea carne este o fiinţă Iluminată – un Buddha sau un Bodhisattva aflat pe tărâmul realizării – nu este greu de presupus că, în comparaţie cu alte animale sacrificate pentru hrană, fiinţa respectivă este într-adevăr norocoasă. Însă dacă suntem sinceri cu noi înşine, trebuie să recunoaştem că, în ceea ce ne priveşte, - ca oameni obişnuiţi ce fac eforturi în practică – "legătura cu Dharma" constă în ascultarea câtorva învăţături, citirea unor cărţi, participarea la una sau două împuterniciri[29], punerea unor substanţe binecuvântate pe cap şi încercarea de a medita şi practica atunci când ne permite timpul ori avem chef pentru aşa ceva. Aşadar, se vede că legătura noastră cu învăţăturile este foarte subţire. Şi dacă ne trece vreodată prin minte să ne întrebăm în legătură cu soarta fiinţelor ale căror trupuri urmează să le mâncăm, cine dintre noi ar putea să le localizeze conştiinţa în bardo[30], dar să o mai şi direcţioneze către un tărâm al lui Buddha? Ce fel de avantaj ar putea avea un animal din faptul că îi este mâncată carnea de către unii ca noi – simpli aspiranţi pe Cale, fără nici un fel de realizare şi la fel ca şi el, prizonieri în samsara?

Şi totuşi, trebuie recunoscut faptul că, în conformitate cu principiul interdependenţei menţionat anterior, există fiinţe excepţionale mult avansate pe calea spirituală, cu care orice fel de contact s-ar transforma într-o legătură cu învăţătura, fiind şi o sursă de mari binecuvântări. Maeştri şi yogi ajunşi la realizare există cu adevărat şi numai aceştia sunt capabili să ajute fiinţele dacă se întâmplă să le consume carnea. Shabkar a fost bineînţeles, conştient de aceaste lucruri şi şi-a avertizat discipolii să aibă mare grijă în ceea ce îi priveşte şi să se abţină de la orice criticism. Această chestiune este discutată pe larg în *Scriptura emanată a viziunii pure*, un text în care Shabkar se îndepărtează de accentuarea sa obişnuită pe renunţare şi lojong, potrivită majorităţii practicanţilor şi discută despre folosirea plăcerilor simţurilor şi a beatitudinii, specifice învăţăturilor Mantrei Secrete. El descrie cu atenţie tipul de oameni calificaţi să implementeze într-un mod corect aceste tehnici, fără să existe un pericol pentru ei sau ceilalţi.

În comparaţie cu astfel de fiinţe, omul obişnuit se află pe muchie de cuţit, din moment ce există o tendinţă naturală de a evalua caracterul şi acţiunile celorlalţi şi a le compara cu noi înşine. În circumstanţe normale, astfel de comparaţii ar putea fi ceva absolut obişnuit şi poate chiar benefic. Dar dacă cineva este suficient de ignorant încât să se măsoare cu un maestru realizat şi se aventurează să îl critice sau să o critice, consecinţele karmice ar putea fi foarte grave.[31] În prefaţa cărţii *Scriptura emanată a viziunii pure*, Shabkar remarcă faptul că de multe ori a meditat la necesitatea existenţei unui astfel de text, din moment ce a observat, în cursul călătoriilor sale, tendinţa generală de a critica anumiţi practicanţi Vajrayana pentru că

---

29 Iniţieri într-o practică anume. (Nota trad.)

30 Starea intermediară dintre moarte şi următoarea naştere. (Nota trad.)

31 Vezi Gyalwa Changchub şi Namkhai Nyingpo, *Lady of the Lotus Born: The Life and Enlightenment of Yeshe Tsogyal*, tradus de Padmakara Translation Group (Boston: Shambhala Publications, 1999), 183 pag, unde Yeshe Tsogyal dojeneşte atitudinea de mai sus a unuia din discipolii ei.

nu renunțau la carne, alcool şi sex. De asemenea, în altă parte observă că, din moment ce, în general, nimeni nu este capabil să judece nivelul spiritual al celorlalți, este întotdeauna mai potrivit să presupună tot ce este mai bun şi să practice viziunea pură, abținându-se de la orice fel de critică a unor oameni cu o realizare spirituală ce poate fi cu mult mai avansată decât a lui. Percepția pură este, de fapt, una dintre caracteristicile de bază a Căii Vajrayana. După ce explică de ce aceasta din urmă este în general o chestiune secretă, Shabkar trage concluzia: "Adeptul trebuie să cultive cu atenție o percepție pură asupra activităților Bodhisattvaşilor şi marilor Siddha. Pe de altă parte, discipolii obişnuiți şi imaturi nu trebuie să încerce să îi imite într-un mod nechibzuit".[32]

În majoritatea cazurilor este evident faptul că, argumentul ajutorării animalelor consumându-le carnea este de-a dreptul absurd. Într-un lung poem inclus în autobiografia lui, Shabkar se referă la această chestiune cu un omor ironic. Se descrie pe sine însuşi aşezat pe pajişte înconjurat de o mare turmă de oi şi capre. O oaie bătrână iese în față şi îi vorbeşte, plângându-se de teribila soartă a animalelor domestice, chiar şi într-o țară precum Tibet.

Soarta caprelor şi bătrânelor mame oi
Se află în mâinile lamaşilor vizitatori.
Acum, în bardo şi în viețile noastre viitoare,
Guru este singura noastră speranță,
Aşa că ai milă de noi.
Nu ne trăda în această vreme când avem nevoie de speranță!

Lasă-ne să ne trăim viețile până la sfârşit,
Ori du-ne, când vom muri, către tărâmurile înalte.
Dacă nu vei face astfel,
Durerea va fi destinul nostru în viața aceasta şi în celelalte.
Dintr-o viață în alta am fost din nou şi din nou omorâte.
Nu îi permite înțelepciunii, iubirii şi puterii tale să fie atât de slabă!

……

Susținătorii vin la voi, lamaşii, cu smerenie.
"Vizitați-ne, veniți la casele noastre", spun ei.
Dar nu pretinde că nu ştii faptul că în timp ce te întâmpină,
Noi, oile, suntem cele pe care plănuiesc să le trimită pe lumea cealaltă!

……

Când lama intră în casă
Şi se aşează în tronul lui comfortabil,
Pe noi ne ucid afară, chiar lângă uşă!
Şi să nu cumva să pretinzi că nu ştii asta,
Tu cel care eşti omniscient!

Shabkar răspunde cu argumentul standard. De-a lungul vieților lor trecute, animalele nu au fost niciodată în stare să contribuie cu ceva la susținerea Doctrinei.

---

[32] Vezi Matthieu Ricard, *The Collected Writings of Shabkar Tsogdruk Rangdrol (1781-1851)* (New Delhi: Shechen Publications, 2003), un catalog descriptiv ce însoțeşte opera completă.

Acum ar trebui să fie bucuroase că au şansa asta! Sacrificându-şi trupurile pentru a-i hrăni pe lama, ei fac ceva merituos. "Nu este ceva nobil", exclamă Shabkar, punându-se în pielea celor care susţin astfel de argumente, "să renunţi la corpul tău pentru Dharma?" Însă animalelor înşişi li se acordă ultimul cuvânt: "Imediat ce am spus aceste cuvinte, oile şi caprele au strigat într-o singură voce: 'Oh, nu! Este şi el tot unul dintre *acei* lama!' Şi pline de groază au fugit mâncând pământul." [KWGJ, f167-168b].

Ideea cum că cineva poate arăta compasiune faţă de fiinţele sensibile consumându-le carnea, este una foarte ciudată. Puţini sunt cei care ar putea nega faptul că, dacă ni s-ar oferi şansa de a primi o legătură cu Dharma în schimbul oferirii propriului corp spre a fi devorat, nu am renunţa la ea cu bucurie. Nu este greu să ne dăm seama că astfel de argumente nu reprezintă deloc expresia unei adevărate grijii pentru animale ci doar o sofistică egoistă, folosită pentru a masca o dorinţă cât se poate obişnuită.

Dacă ar exista într-adevăr o preocupare sinceră faţă de animale şi aspiraţia de a le oferi o conexiune cu Dharma, ar fi într-adevăr mult mai logic şi mai de ajutor să le răscumpere din mâinile măcelarilor şi să le elibereze îm mediul lor natural, după ce le vor fi fost oferite substanţe binecuvântate pe care să le mănânce şi aşa mai departe.

Şi mai există, de asemenea, un alt argument folosit de data aceasta ca încercare de a slăbi poziţia celor care susţin abţinerea de la carne, anume faptul că producerea tuturor alimentelor, inclusiv a vegetalelor şi cerealelor, implică moartea fiinţelor sensibile. Multe insecte şi animale mici sunt ucise în cultivarea recoltelor şi prepararea hranei fără carne, aşa că unde ar mai fi diferenţa dintre o dietă vegetariană şi una cu carne? La prima vedere, pare că ar exista ceva adevăr în acest punct de vedere, din moment ce nu se poate nega faptul că un număr foarte mare de insecte chiar mor, mai ales datorită metodelor moderne de agricultură. Şi totuşi, dacă ne gândim mai atent la această chestiune, observăm că argumentul este fals atât în principiu cât şi în practică. Compasiunea şi dorinţa de a proteja de suferinţă – calităţi interioare esenţiale din punct de vedere buddhist – sunt înrădăcinate în primul şi în primul rând în intenţie. Uciderea voluntară a animalelor este inerentă producerii de carne; nici un fel de carne nu poate fi procurată altfel. Lucrurile nu stau însă la fel în ceea ce priveşte cultivarea recoltei, unde distrugerea vieţii, oricât ar fi de mare, nu este inerentă în producerea recoltei însăşi ci este adusă ori cel puţin agravată din motive de eficienţă şi profit. Orice grădinar ştie că este posibil să creşti vegetale fără a distruge nici o insectă, *decât doar acidental*. Aşadar, consumul de vegetale nu implică în mod automat dorinţa ca altcineva să moară. Însă cum ar putea cineva să consume carne şi să îşi dorească în acelaşi timp ca animalul respectiv să rămână în viaţă? În orice caz, exact acest argument, folosit pentru a face vegetarianismul să pară ilogic şi ridicol, subminează în acelaşi timp chiar poziţia susţinătorilor săi. Asta deoarece se ştie foarte bine faptul că, spre exemplu, creşterea vacilor pentru carne necesită ea însăşi enorme cantităţi de grâne cu pierderea automată a vieţii multor insecte, asta pe lângă uciderea într-un final şi a vacilor respective. În acest fel, vegetarianismul apare încă o dată ca singura metodă de a reduce efectiv uciderea fiinţelor!

Concluzie

Pentru mulţi dintre noi, chiar şi buddhişti devotaţi cu vechime, cuvintele lui Shabkar vor părea o învăţătură foarte grea. Încă din copilărie suntem obişnuiţi să mâncăm carne şi să ne folosim de o mulţime de produse de origine animală.

Aparţinem unei societăţi unde consumul de carne este încurajat şi considerat normal. Şi în cele din urmă, tuturor ne plac mâncărurile delicioase iar propriile tradiţii culinare sunt în aşa fel încât pofta noastră de carne este, fără îndoială, cu nimic mai prejos decât cea a tibetanilor, datorită varietăţii şi gustului foarte bun al felurilor de mâncare cu carne ce se găsesc în societatea bogată în care trăim. Mai mult decât atât, observăm cu sinceritate că este dificil din punct de vedere fizic, dacă nu chiar prea dificil, să trăim fără carne sau peşte; şi probabil că şi din punct de vedere social, datorită situaţiilor noastre familiale şi profesionale, o schimbare radicală a dietei este complet ieşită din discuţie. În acelaşi timp, ne dăm seama că multe din argumentele şi practicile folosite în mod obişnuit pentru a justifica mâncarea de carne sau pentru a atenua sentimentul de vinovăţie şi pe care probabil că inclusiv noi înşine le-am folosit cu scopul de a ne aduce la tăcere conştiinţa neliniştită, sunt demolate de Shabkar, acesta dovedindu-ne cât sunt ele de imposibil de susţinut ori chiar prosteşti. Aşa că, ţinând cont de adevărul învăţăturilor lui Shabkar, cum vom putea noi să le asimilăm şi să trăim după ele, în condiţiile şi cu capacităţile noastre de acum?

Ceea ce trebuie să ţinem minte în primul rând este că, Shabkar, ca învăţător buddhist şi precum Buddha însuşi, ţinteşte doar să aducă fiinţele pe Cale şi să le ajute să progreseze către libertate şi Iluminare. *Progres* este cuvântul fundamental. Deşi învăţăturile buddhiste nu ezită să arate consecinţele karmice ale acţiunilor noastre şi să emită avertismentele de rigoare, impunerea unei moralităţi rigide care să fie acceptată aşa cum este, negând şi reprimând vechile obiceiuri şi nevoi, este străină spiritului buddhist şi reprezintă, oricum, o întreprindere fără de speranţă. În loc de asta, Dharma este adeseori descrisă ca un medicament – o terapie – în care obiceiurile rele şi nevoile pe care credem că le avem sunt examinate şi transformate din interior. Tehnicile sunt aplicate în funcţie de capacitatăţile şi situaţiile specifice fiecăruia, şi mai presus de tot, gradat, în aşa fel încât învăţăturile să nu fie percepute ca o serie de interziceri împovărătoare ci ca nişte paşi înainte către dobândirea libertăţii interioare. Scopul nu este reprimarea dorinţei de carne ori încheierea folosirii de produse de origine animală printr-o draconică sforţare a voinţei. Dimpotrivă, ţelul nostru este să dezvoltăm o compasiune din toată inima şi o senzitivitate adevărată faţă de suferinţa animalelor, în aşa fel încât dorinţa de a le exploata şi de a ne hrăni cu ele să se dizolve de la sine. Preocuparea principală a lui Shabkar nu este aceea de a induce un sentiment de vinovăţie ori imperfecţiune ci de a eleva mintea către noi şi mai nobile obiective.

Pe termen imediat ne-ar putea fi foarte dificil să renunţăm la carne ori să ne abţinem de la comodităţile cu care am fost obişnuiţi (piele, detergenţi, cosmetice şi aşa mai departe) şi care sunt produse cu metode ce implică maltratarea şi suferinţa animalelor. Însă chiar şi atunci când ne este imposibil să ne abţinem, mai putem face încă destul de mult pentru a ameliora situaţia karmică şi a ne aranja mintea în aşa fel încât, atunci când avem o nouă ocazie, schimbarea să fie posibilă şi chiar mai uşoară.

Prima şi poate cea mai importantă sarcină este de a face un efort să ne amintim ce implică mâncarea de carne. Este aici vorba de a privi dincolo de înşelătoarea publicitate a industriei alimentare care face tot ce îi stă în putere pentru a ascunde, în spatele unei faţade de reclame estetice şi sentimentaliste (miei pufoşi, găini din desene animate), realităţile oribile ale fermelor, crescătoriilor şi abatoarelor – toate existând cu un singur scop: pentru ca noi să fim bine aprovizionaţi cu carne ieftină şi din belşug. Mulţi consumă carne, însă puţini au un stomac suficient de rezistent încât să viziteze locurile unde este pregătită mâncarea noastră – să fie martori nu numai la teroarea şi agonia animalelor transportate, selectate şi ucise cu miile, zilnic, ci şi la înfiorătoarea cruzime şi brutalitate a măcelarilor lor, care lucrează în numele nostru pentru a ne aproviziona cu carne.

Dar vai, nevoia şi dorinţa fac din noi victime uşoare ale minciunii şi diferitelor scuze. Într-adevăr, chiar aici la nivelul subzistenţei zilnice, principiile învăţăturilor antrenamentului mental sunt cel mai uşor neglijate şi trădate. A uita de unde provine mâncarea noastră, a fi neglijenţi în legătură cu modalitatea în care a fost produsă şi cu ce preţ, a mânca insensibil, consumând carne în mod obişnuit fără să ne gândim absolut deloc la suferinţa implicată, înseamnă a întoarce spatele fiinţelor, a le abandona într-un imens şi anonim ocean al suferinţei. Cum ar putea fi aceasta în conformitate cu învăţătura lui Buddha?

Bineînţeles, ar fi ceva prea dificil pentru noi să evităm consumul de carne ori folosirea produselor de origine animală, însă chiar şi aşa stând lucrurile, până şi sentimentul de regret şi dorinţa ca situaţia să fie alta decât cea de acum sunt importante şi de o imensă valoare. Ele constituie un pas în direcţia cea bună. Este nevoie de curaj pentru a recunoaşte un principiu şi un ideal chiar şi atunci când nu suntem capabili să trăim în funcţie de el şi totuşi, chiar această recunoaştere este cea care deschide uşa către schimbare şi progres. Restul apare treptat, în funcţie de posibilităţile fiecăruia. Cineva ar putea, din diferite motive – nevoi fizice, situaţie socială ori puterea ataşamentului – să fie incapabil să renunţe la carne, însă ar fi posibil să reducă cantitatea consumată ori să aleagă tipul de carne care presupune cea mică ucidere. Acelaşi principiu se aplică şi acelora care reuşesc să se abţină complet de la carne, însă care găsesc dificil, pe moment, să se descurce fără căptuşeala din blană de la haina lor, pantofii de piele, anumite tipuri de săpun şi aşa mai departe. Mai presus de toate, tocmai prin cultivarea unei conştientizări blânde, decât prin a o tot da înainte prosteşte cu o sofisticărie înşelătoare, este făcut posibil progresul moral. În cele din urmă, putem ajunge la momentul în care nevoile fizice şi stilul nostru de viaţă încetează să mai fie o sursă de teroare şi suferinţă pentru alte fiinţe.

Convingerile şi sentimentele lui Shabkar l-au făcut să propovăduiască celorlalţi şi să îi încurajeze să urmeze efectiv practica plină de compasiune faţă de toate fiinţele, oameni şi animale deopotrivă. Însă a şi acceptat realitatea faptului că, cel puţin în Tibet, se adresa unei minorităţi. "Este foarte posibil", afirmă el, "ca nimeni să nu poată ori nimeni să nu mă ia în seamă. Pe de altă parte, unul sau doi oameni inteligenţi şi plini de compasiune ar putea să mă asculte. Aşa că pentru ei simt eu că trebuie să proclam această învăţătură, cu toată capacitatea şi puterea mea de înţelegere."

Spre sfârşitul vieţii lui Shabkar, Patrul Rinpoche, mişcat de poveştile pe care le auzise, a făcut lunga călătorie de la Kham spre Amdo pentru a-l întâlni. A ajuns abia la mijlocul drumului când a primit vestea morţii sale. Atunci a făcut o sută de prosternări în direcţia Amdo şi a cântat o rugăciune de implorare pentru renaşterea grabnică a lui Shabkar. "Compasiunea şi iubirea", a exclamat el, "sunt rădăcinile Dharmei. Cred că în toată lumea nu este nimeni mai plin de compasiune ca Lama Shabkar. Nu am nimic special să îl rog, nici o învăţătură să îi cer şi nimic să îi ofer. Am vrut doar să obţin merite uitându-mă cu adoraţie la faţa lui".[33]

Cu toate că Shabkar discută chestiunea consumului de carne în câteva din scrierile sale[34], cele două texte traduse aici sunt de un interes deosebit. Primul este un extras din *Scriptura emanată în chip minunat*[35], şi se referă la greşelile consumului de

---

33 Vezi *Viaţa lui Shabkar*, xv.

34 Ca adăugire la textele traduse aici, vezi de asemenea *The Emanated Scripture of Compassioni* şi *The Beneficial Sun (chos bshad gzhan phan nyi ma)*, în *Collected Works of Shabkar*, vol. 10 (Tha) (New Delhi: Shechen Publications, 2003).

35 *rmad byung sprul pa'i glegs bam*, în *Collected Works of Shabkar*, vol. 8 (Nya) (New Delhi: Shechen Publications, 2003).

carne (*sha'i nyes dmigs*), conținând în cea mai mare parte citate, unele chiar foarte lungi, din scripturile Mahayana şi învățăturile maeştrilor tuturor şcolilor de buddhism tibetan. Pe lângă natura plină de inspirație a acestor citate, colecția este demnă de interes deoarece demonstrează că, împotriva opiniei multora, condamnarea consumului de carne nu este o caracteristică exclusivă a sutrelor. Aceasta se găseşte de asemenea, şi în tantre, inclusiv în cele mai înalte tantre ale nivelului *anuttarayoga*. Al doilea text, *Nectarul Nemuririi*[36], este un discurs pe deplin dezvoltat, în adevăratul sens al cuvântului. Reprezintă cea mai puternică şi mai concentrată declarație a lui Shabkar pe acest subiect şi constituie una din cele mai înflăcărate incriminări ale consumului de carne din literatura tibetană. Acest text a fost redescoperit de curând în formă de manuscript de Matthieu Ricard în cursul unei vizite în Amdo din 2001, într-o mănăstire din Valea Shophon, nu departe de Rekong, unde încă mai trăiesc mulți yogi şi practicanți ai liniei lui Shabkar. Textul a fost împrumutat pentru copiere de către Yundrung Gyal, nepotul faimosului învățat Gendun Chopel. Yundrung Gyal şi Matthieu Ricard l-au trimis la Padmakara Translation Group. Ambele texte au fost traduse în limba engleză de către Helena Blankleder şi Wulstan Fletcher, membri ai acestui grup[37].

GREŞELILE CONSUMULUI DE CARNE

Se spune în *Lankavatara Sutra*:

DUPĂ CE MARELE BODHISATTVA Mahamati a recitat câteva versuri înaintea lui Buddha, i-a cerut acestuia următoarele:

"Tathagata, Distrugător al duşmanilor[38] şi Buddha perfect, te rog, spune-mi cum să procedez eu şi alți Bodhisattva Mahasattva din prezent şi viitor, pentru a îndepărta pofta pentru gustul cărnii din cei în care s-a statornicit pe deplin obiceiul de a consuma carnea şi sângele ființelor sensibile. Te implor, o Buddha, proclamă învățătura ta, pentru ca ei să poată cunoaşte răul şi greşeala consumului de carne şi pentru ca, tânjind în schimb după gustul Dharmei, să poată cultiva acea iubire care îmbrățişează toate ființele şi să ajungă să le privească pe acestea ca pe proprii lor copii. Explică-le învățătura ta în aşa fel încât, plini de iubire, să se stabilească pe terenul sigur al realizării Bodhisattvaşilor şi să ajungă astfel repede la Iluminarea perfectă şi de neîntrecut sau, dacă nu sunt capabili de asta, măcar la prospețimea din stările de Shravaka şi Pratiekabuddha, de unde să poată avansa către Buddheitatea supremă. O Buddha, chiar şi aceia care nu urmează Dharma ci întrețin viziuni greşite, căzând astfel în extremele afirmării existenței sau nonexistenței, propovăduind o entitate eternă sau din contră, vidul nihilist al materialiştilor – chiar şi ei interzic

---

[36] *Nectarul Nemuririi* (*legs bshad bdud rtsi'i chu rgyun*), în *Collected Works of Shabkar*, vol. 12 (Na) (New Delhi: Shechen Publications, 2003).

[37] Traducerea în română a fost făcută după ediția în limba engleză. Singura deosebire dintre cele două ediții sunt prezența în plus a unor noi note de subsol, menționate în text prin "Nota trad.".

[38] *Dgra bcom pa*, în traducere ad litteram, "cel care distruge duşmanii", adică patimile negative.

consumul de carne. Chiar şi ei se abţin de la carne! Însă tu, Buddha, Protector al lumii, tu ne înveţi o doctrină care este plină de aroma compasiunii. Este învăţătura perfecţilor Buddha. Şi cu toate acestea, continuăm să mâncăm carne; nu am pus încă sfârşit acestui obicei. De aceea, pentru ca eu şi alţi mari Bodhisattva să putem face cunoscută învăţătura ta exact aşa cum este ea, te implor, în numele acelei compasiuni prin care priveşti toate fiinţele cu aceeaşi iubire nediscriminatoare, arată şi explică răul consumului de carne."

Buddha a răspuns: "Mahamati, ascultă cu atenţie şi nu uita ce îţi voi spune, pentru că excelentă este cererea ta şi te voi învăţa de îndată."

Atunci Bodhisattva, marea fiinţă Mahamati, a ascultat cu atenţie iar Buddha a spus:

"Mahamati, un Bodhisattva plin de iubire şi compasiune să nu consume niciodată carne. Sunt nenumărate motive pentru asta, însă din ele eu îţi voi explica doar câteva. Nu este uşor, Mahamati, să întâlneşti o fiinţă care, de-a lungul nesfârşitelor epoci din samsara[39], să nu fi fost măcar odată mama sau tatăl tău, fratele sau sora ta, fiul sau fiica ta, ruda, prietenul sau apropiatul tău. Cunoştinţele sau rudele tale dintr-una din existenţele trecute, au luat forme diferite în vieţile următoare. Au devenit animale de pradă, sălbatice sau domestice ori păsări. Bodhisattva Mahamati, mare fiinţă, toţi cei care au credinţă în Dharma lui Buddha, cei care vor să calce pe urmele mele – cum ar putea ei să mănânce carnea fiinţelor? Mahamati, când aud Dharma perfectă a tuturor Tathagata, chiar şi demonii se abţin de la carne; aceştia se leapădă de natura lor demonică şi încep să fie plini de compasiune. Ce să mai spun atunci de cei care au credinţă adevărată în Dharma? Mahamati, din moment ce Bodhisattvaşii privesc toate fiinţele, adică nimeni alţii decât prietenii şi apropiaţii lor din vieţile trecute, ca pe cei mai scumpi copii ai lor, este normal să se ferească de la orice fel de carne. Este nepotrivit, este greşit, Mahamati, pentru cei angajaţi pe calea Bodhisattva, să consume carne. De aceea, să se abţină de la ea.

Oamenii obişnuiţi se abţin în mod natural de la carnea măgarilor, cămilelor, câinilor, elefanţilor şi oamenilor (deşi măcelarii, pentru a se îmbogăţii, pretind că şi acestea sunt comestibile şi le vând în stradă cu glas tare). Aşa că, este normal ca Bodhisattvaşii să se abţină de la orice fel de carne. Mahamati, Bodhisattvaşii care vor să ducă o viaţă curată, să dea înapoi de la carne, pentru că aceasta nu este altceva decât rezultatul fluidelor[40] esenţiale ale masculului şi femelei.

"Mai mult decât atât, Mahamati, Bodhisattvaşii, care preţuiesc tot ceea ce are viaţă, să se abţină de la consumul de carne, deoarece nu îşi doresc să îngrozească fiinţele înzestrate cu formă fizică. O Mahamati, câinii sunt cuprinşi de spaimă chiar şi de la distanţă când zăresc în depărtare astfel de proscrişi precum măcelari, pescari şi vânători – toţi cei care consumă carne de câine. Gândindu-se că astfel de oameni vin să-i omoare, aproape că mor de groază. Şi tot aşa, Mahamati, când animalele mici care trăiesc pe pământ, în aer sau în apă, văd chiar şi în depărtare şi detectează cu simţul fin al mirosului pe oricine consumă carne, fug imediat, la fel cum un om ar fugi de un canibal, fiindu-frică să nu fie omorât. De aceea, Mahamati, pentru ca să nu devină o sursă de groază pentru fiinţe, Bodhisattvaşii care sălăşluiesc în iubire să nu consume carne.

---

[39] Lumea iluziei, a naşterilor şi morţilor repetate, însoţite de suferinţă (Nota trad.)

[40] Raţionamentul din spatele acestei idei este că sperma şi ovulul (ultimul fiind asociat îndeaproape, în mintea tradiţională, cu ciclul menstrual) sunt privite în general ca fiind substanţe murdare şi, dacă este să le luăm separat, ar fi un obiect de repulsie pentru majoritatea oamenilor. La fel precum cauzele sunt privite ca fiind murdare, nu există nici un motiv pentru ca rezultatul (carnea) să nu fie considerat la fel.

Mahamati, fiinţele obişnuite, cei care nu sunt Arya[41], au un miros rău ce vine de la carnea pe care o mănâncă. În acest fel, provoacă repulsie celorlalţi. Însă Aryas se leapădă definitiv de o astfel de mâncare şi de aceea, Bodhisattvaşii să se abţină de la carne. Aryas, o Mahamati, se hrănesc cu mâncarea înţelepţilor; se abţin de la carne şi sânge iar Bodhisattvaşii trebuie să le urmeze exemplul.

"Mahamati, un Bodhisattva plin de compasiune, care doreşte să nu şocheze oamenii care ar putea astfel critica sau defăima învăţătura mea, să nu mănânce nici un fel de carne. Aşa stau lucrurile, Mahamati. Unii oameni au criticat doctrina mea, spunând: "vai, dar ce fel de virtute practică aceşti oameni? Ei nu trăiesc deloc o viaţă curată. Au abandonat ceea ce înţelepţii din vechime mâncau iar acum îşi umflă burţile cu carnea fiarelor, aducând frică animalelor care trăiesc în aer, în apă şi pe uscat! Rătăcesc prin lume încolo şi încoace; practica lor virtuoasă a decăzut şi nu se pot lepăda de căile cele rele. Sunt lipsiţi de învăţături spirituale şi disciplină!' În aşa fel, aceşti oameni, plini de mânie, critică şi defăimează în multe feluri învăţătura mea. De aceea, Mahamati, un Bodhisattva plin de compasiune, din dorinţa de a nu şoca oamenii şi pentru ca învăţătura mea să să nu fie desconsiderată şi privită cu dispreţ, să nu consume nici un fel de carne.

"Bodhisattvaşii să se abţină de la carne. Mirosul cărnii, o Mahamati, nu este diferit de împuţiciunea cadavrelor. Între duhoarea emanată de arderea unui cadavru şi carnea arsă a unui animal, nu este nici o diferenţă. Ambele sunt la fel de respingătoare. Acesta este încă un motiv pentru ca un Bodhisattva ce urmează Calea şi doreşte să trăiască în puritate, să nu mănânce nici un fel de carne. De asemenea, Mahamati, yogi care trăiesc în cimitire ori în sălbăticiile bântuite de spirite, practicanţii retraşi în singurătate, toţi cei care meditează asupra bunăvoinţei iubitoare, cei care se bazează pe mantrele vidya, precum şi cei care doresc să atingă aceleaşi rezultate ca ei – pe scurt, toţi fii şi fiicele mele nobile care îmbrăţişează Mahayana – toţi îşi dau seama că mâncarea de carne creează obstacole pe calea către eliberare. Şi din moment ce îşi doresc să se ajute pe ei înşişi şi pe ceilalţi, nu consumă nici un fel de carne.

"Conştiinţa fiinţelor este focalizată pe forma lor fizică; are loc, aşadar, o agăţare puternică faţă de ea, fiinţele vii identificându-se ele însele cu corpurile lor. De aceea, un Bodhisattva, practicând compasiunea, trebuie să se abţină de la carne.

"O Mahamati, pentru a evita astfel de lucruri, un Bodhisattva – cel care are compasiune – să nu mănânce niciodată nici un fel de carne. O Mahamati, Bodhisattvaşii se ţin departe de orice fel de carne. Cei care consumă carne au încă din această viaţă o respiraţie murdară şi urât mirositoare; somnul le este tulburat şi se trezesc în dureri. Viziuni îngrozitoare le bântuie visele în aşa hal încât li se ridică părul în cap. Atunci când se află în singurătate ori în case pustii, devin victime ale spiritelor care se hrănesc cu energia lor vitală. Cad pradă cu uşurinţă acceselor de furie şi izbucnirilor neaşteptate de anxietate şi groază. Îşi pierd stăpânirea în ceea ce priveşte modul de a mânca şi ajung nişte îmbuibaţi. Nu pot digera cum trebuie mâncarea, băutura sau orice hrană vitală. Viermi le infestează stomacul şi cad victimă suferinţelor contagioase, leprei şi altor boli. Şi cu toate acestea, nu se gândesc niciodată că mâncarea de carne ar putea fi cauza suferinţei lor.

"Am afirmat că mâncarea poate fi la fel de bună precum un medicament sau la fel de cumplită precum carnea unor copii ce ar fi folosiţi ca hrană. Carnea este mâncarea oamenilor de rând, Mahamati, însă Aryas o resping definitiv. Consumul de carne este sursa multor rele şi complet lipsită de orice virtute. Nu este hrana prin care

---

[41] 'phags pa', în traducere, "fiinţe nobile". Se referă la oricine care a trecut dincolo de existenţa samsarică: un Arhat, Pratyekabuddha, un Bodhisattva aflat în pragul realizării sau un Buddha.

cei înțelepți se întreține pe ei înşişi. Cum aş fi putut permite adepților mei să guste o astfel de hrană nepotrivită precum carnea şi sângele? Din contră, Mahamati, îți spun că cei care mă urmează pe mine trebuie să consume mâncarea pe care Aryas înşişi o consumă şi pe care oamenii de rând o resping – hrana care dă naştere la virtuți şi este liberă de orice impuritate – alimentele bune şi sănătoase ale înțelepților de demult. Pentru discipolii mei recomand următoarea hrană folositoare: orez şi orz, grâu şi mazăre, toate tipurile de fasole[42] şi linte, unt, ulei, miere, melasă, fructe şi trestie de zahăr. Fac acest lucru, Mahamati, deoarece va veni timpul când neghiobii ale căror minți sunt pline de speculații vor pălăvrăgi vrute şi nevrute despre Vinaya[43]. Şi din cauza dorinței lor foarte mari pentru carne, crescută prin obişnuință, vor ajunge să afirme că aceasta este o hrană potrivită.

"Propovăduiesc aceste lucruri pentru toți aceia care calcă pe urmele Buddhaşilor din trecut, pentru cei care acționează plini de virtute, care sunt credincioşi şi neatinşi de îndoială. Aceştia sunt fii şi fiicele nobile ale liniei lui Shakyamuni, care nu se ataşează de corpurile lor, viețile lor, posesiunile sau gusturile lor. Într-adevăr, ei nu tânjesc după nici un fel de gusturi, sunt plini de compasiune şi, asemenea mie, cuprind toate ființele în iubirea lor. Ei sunt mari ființe, sunt Bodhisattvaşi şi îndrăgesc toate ființele sensibile ca pe proprii lor copii. Fie ca ei să păstreze această învățătură în mintea şi inima lor!

"Mahamati, o dată, demult, a trăit un rege pe nume Senge Bangzang căruia îi plăcea să mănânce multă carne. Într-adevăr, dacă ar fi să spunem tot adevărul, ajunsese să tânjească după tipurile de carne interzisă şi în cele din urmă, chiar începuse să mănânce carne de om. Familia, curtenii, rudele şi toți prietenii l-au părăsit, precum şi toți oamenii din oraşul şi țara sa. Abandonat în acest fel, a suferit enorm.

O Mahamati, până şi Indra, când ajunsese în trecut, la rangul de conducător al zeilor, datorită adânc înrădăcinatei sale înclinații către consumul de carne, lua din când în când forma unui vultur şi făcea atâtea cruzimi şi răutăți, ajungând la un moment dat să sfâşie pieptul inocentului rege Shiden, cel plin de compasiune şi cauzându-i acestuia mare suferință. Mahamati, obiceiul de a consuma carne, dobândit în urma mai multor vieți, este cauza a multe defecte personale şi sursa relelor pe care cineva le face celorlalți – indiferent că acesta se naşte ca Indra sau cu atât mai mult, ca ființă inferioară.

"Mahamati, o să îți spun o altă poveste despre un conducător al oamenilor, care purtat departe de un cal puternic şi neascultător, s-a rătăcit în sălbăticie şi a pierdut drumul către casă. Pentru a supraviețui, a ajuns să trăiască cu o leoaică iar într-un final li s-au născut câțiva copii. Kangtra, fiul regelui şi frații săi, din cauza faptului că au crescut printre lei, au devenit mâncători de carne. Datorită obiceiului dobândit cu această ocazie, Kangtra a continuat să mănânce carne şi în viețile următoare, chiar şi atunci când a devenit un rege al oamenilor. Mahamati, exact acelaşi rege pe nume Kangtra şi frații săi, locuiesc în această viață în oraşul Khyimdun, păstrându-şi şi acum trează pofta de carne, hrănindu-se chiar şi cu acele tipuri interzise, motiv pentru care se vor naşte în viitor ca vampiri devoratori de carne, atât femei cât şi bărbați. Apoi, Mahamati, în existențele care vor urma după aceea, datorită poftei de carne pe care o au, se vor naşte ca animale carnivore – lei, tigri, leoparzi, lupi, pisici, vulpi şi păsări de noapte – şi ca *rakshasas* şi alte tipuri de demoni, toți aceştia cruzi devoratori

---

[42] În traducerea în limba engleză se folosesc cuvintele "every kind of bean". "Bean" înseamnă fasole dar se mai poate traduce şi prin "bob" – aşadar "toate tipurile de boabe". Din acest motiv, precum şi datorită altor texte, cred că şi planta de soia este inclusă în această mâncare folositoare recomandată de Buddha. (Nota trad.)

[43] Colecția de învățături oferite de Buddha despre disciplina etică.

de carne. Şi după astfel de experienţe, va fi foarte greu pentru ei să mai capete din nou o formă umană, ca să nu mai vorbesc de atingerea Nirvanei.
Aşa sunt, Mahamati, defectele consumului de carne şi acesta este într-adevăr, destinul celor care o mănâncă în cantitate mare. Pe de altă parte, a renunţa la consumul de carne este sursa multor calităţi deosebite. Însă, Mahamati, oamenii de rând nu ştiu nimic despre acest lucru şi de aceea am propovăduit ca Bodhisattvaşii să nu mănânce carne, pentru ca şi ei să ajungă să înţeleagă.

"Mahamati, dacă oamenii s-ar abţine de la carne, animalele nu ar mai fi măcelărite. Pentru că majoritatea animalelor inocente sunt ucise pentru bani; foarte puţine sunt omorâte din alte motive. Pofta de carne poate fi insuportabil de puternică, ducând chiar la consumul de carne umană, asta ca să nu mai vorbim de cea a animalelor şi a păsărilor, domestice sau sălbatice. Mahamati, oamenii care tânjesc după gustul cărnii pun capcane şi plase pentru a-şi prinde prada. Folosind astfel de instrumente, vânătorii, măcelarii, pescarii şi alţii asemenea lor, iau viaţa creaturilor nevinovate care sălăşluiesc pe pământ, în aer şi în apă. Astfel de oameni cruzi, lipsiţi de orice milă, asemenea demonilor rakshasas care ucid animale şi le devorează, - nu vor genera niciodată compasiune.

"Mahamati, orice tip de carne, chiar şi aceea pe care am îngăduit s-o mănânce Shravakaşii apropiaţi mie sau aceea pe care am interzis-o, precum şi toată carnea despre care se zice că este neexaminată[44], este dăunătoare. Cu toate acestea, în vremurile care vor veni, oameni ignoranţi, ordinaţi în tradiţia mea, purtând stindardul victorios al robei galbene şi pretinzând că sunt copii lui Shakyamuni, vor avea minţile pervertite de viziuni greşite. Se vor pierde pe ei înşişi în speculaţii despre regulile Vinaya. Ataşamentul faţă de egoul lor va fi foarte puternic şi vor avea o poftă teribilă pentru gustul cărnii. Vor născoci tot felul de scuze pentru a consuma carne, înnegrind în acest fel reputaţia mea. Vor examina istoria evenimentelor din trecut şi vor spune: 'Din moment ce Buddha a permis consumul de carne, înseamnă că aceasta este o hrană potrivită.' Vor susţine că Buddha a promovat carnea ca fiind o hrană sănătoasă şi vor merge atât de departe încât să afirme că el însuşi s-a bucurat de gustul ei.
Dar, Mahamati, în nici unul din discursurile mele nu am dat vre-o astfel de permisiune generală şi niciodată nu am învăţat pe cineva că este bine să se consume carne, ca şi cum aceasta ar fi o hrană potrivită.

"O Mahamati, ai putea crede că am dat voie să se consume carne; ai putea crede că Shravaka au voie să o mănânce. Dar îţi spun că am interzis-o acelor yogi care sălăşluiesc în cimitire şi care meditează asupra iubirii şi compasiunii. Am interzis-o fiilor şi fiicelor mele nobile care s-au îmbarcat pe adevărata cale Mahayana şi care privesc toate fiinţele ca fiind scumpii lor copii. Mahamati, chiar interzic consumul de carne tuturor acelora care privesc fiinţele sensibile ca pe proprii copii – fii şi fiicele transmisiei (liniei) mele, care au credinţă în Dharma şi sunt angajaţi în orice tip de practică, yogi care trăiesc în cimitire şi practicanţi ce meditează în singurătate. Preceptele Învăţăturii mele au fost formulate gradat, ele fiind paşi succesivi pe aceeaşi singură cale. În conformitate cu acest lucru, consumul de carne este interzis în preceptele Mahayana. Deşi carnea animalelor care au murit din cele zece cauze naturale nu este interzisă Shavakaşilor, cu toate acestea, în Mahayana, consumul de carne este interzis în toate condiţiile. Aşadar, Mahamati, nu am permis nimănui să mănânce carne. Nu ofer această permisiune şi nu o voi oferi niciodată. O Mahamati, le spun tuturor celor care poartă robe: carnea este o hrană nepotrivită. Ignoranţii care, întunecaţi de karma lor, mă defăimează, spunând că până şi Tathagata a mâncat carne,

---

[44] *ma brtags pa*. Orice carne ce este mâncată cu nepăsare, fără să fie luat în seamă modul în care a fost procurată.

vor suferi mult şi fără sens, lipsiţi de orice bucurie. Mai mult decât atât, Mahamati, nobilii mei Shravaka nu mănâncă de fapt nici măcar hrană obişnuită; aşadar, cum ar putea ei să se hrănească cu mâncarea ucigătoare provenită din carne şi sânge? O Mahamati, Shravakaşii, Pratyekabuddhaşii precum şi toţi Bodhisattva consumă hrana Dharmei, care nu este în nici un fel ceva material. Mai este aşadar, nevoie să vorbesc despre hrana tuturor Tathagata? Mahamati, Tathagata sunt *Dharmakaya*[45]; ei sunt susţinuţi de hrana Dharmei. Corpurile lor nu sunt alcătuite din materie grosieră iar ei nu sunt susţinuţi de mâncare fizică. Aceştia s-au lepădat de toate înclinaţiile către samsara, de setea de existenţă şi de lucrurile acestei vieţi. Ei sunt pe deplin eliberaţi de toate tendinţele dăunătoare şi impure; minţile lor sunt total eliberate în înţelepciune. Ei cunosc totul şi văd totul. Sunt saturaţi cu mare compasiune, iubind toate fiinţele ca şi cum ar fi copii lor. De aceea, Mahamati, pentru că privesc toate fiinţele ca fiind copiii mei, cum aş putea permite Shravakaşilor să consume carnea copiilor mei? Şi cum aş putea să o mănânc eu însumi? Este greşit să se afirme că am permis Shravakaşilor să mănânce carne şi că am mâncat eu însumi din ea. Pentru că aşa cum se spune în următoarele versuri:

Bodhisattvaşii, fiinţele măreţe,
Nu consumă alcool,
Nici carne, usturoi sau ceapă[46].
Aşa au propovăduit Cuceritorii, conducătorii mulţimii[47].
Dar oamenii obişnuiţi se împărtăşesc din hrana rău mirositoare;
Faptele lor sunt total nepotrivite.

Deoarece carnea este mâncarea animalelor de pradă,
Este o hrană nepotrivită pentru noi, aşa ne-a învăţat Buddha.
Defectele care apar din consumul de carne,
Calităţile ce provin din abţinerea de la ea,
Tot ceea ce li se întâmplă celor care o mănâncă,
Toate acestea, Mahamati, trebuie să le înţelegi.

Toate tipurile de carne, a animalelor precum şi a prietenilor noştri,
Provin din substanţe impure, din sânge şi spermă;
Iar cei care se hrănesc cu carne devin o sursă de teamă.
De aceea, yogi să se abţină de la consumul de carne.
Orice tip de carne, toate tipurile de ceapă şi usturoi,
Băuturile alcoolice în diferite forme,
Prazul, precum şi usturoiul sălbatic – acestea sunt într-adevăr
Lucruri pe care yogi trebuie să le respingă.
Ei refuză toate masajele cu ulei;
Şi pentru că prin pat
Fiinţele sensibile intră în burta suferinţei,

---

45 *Dharmakaya* este realitatea ultimă de dincolo de orice cuvinte sau formă.

46 Acestea fac parte din cele cinci rădăcini iuţi interzise (usturoiul, cele trei tipuri de ceapă şi prazul). Am văzut că este menţionată în unele cărţi şi Asafoetida, ingredient obişnuit în curry. Consumate în stare crudă se crede că incită oamenii la furie şi dispute iar gătite au rol afrodisiac. Se înţelege aşadar, motivul pentru care şi aceste tipuri de plante erau nepotrivite în alimentaţia călugărilor sau practicanţilor avansaţi. De asemenea, este nepotrivit ca cei ce recită texte sacre să consume astfel de alimente înainte de practică din cauza mirosului neplăcut care, pe lângă impolitețe, se spune că alungă spiritele bune (vezi al patrulea precept secundar din Mahayana Brahmajala Sutra). (Nota trad.)

47 Se referă tot la Buddha şi Bodhisattva. (Nota trad.)

Yogi nu dorm sau nu se odihnesc niciodată în el.

Din respectivele mâncăruri provine mândria egoului,
Iar din această mândrie apar gândurile noastre,
În acest fel, dorința şi agățarea răsar în toată puterea lor.
De aceea, să refuzi toate aceste mâncăruri.
Într-adevăr, agățarea provine din gândirea noastră;
Şi prin agățare, mintea devine ignorantă.
Această ignoranță disturbă, în continuare, elementele corpului;
Iar boala apare la fiecare mişcare greşită.

Animalele sunt ucise din dorința de profit
Şi mulți bani sunt oferiți în schimbul cărnii lor,
Măcelar şi cumpărător, ambii sunt cuprinşi de păcat,
Şi amândoi vor fierbe în iadurile plângerii.
Toți cei care contravin cuvintelor lui Buddha,
Şi care cu o atitudine rea se înfruptă din carne,
Îşi distrug viețile de acum şi cele viitoare,
Ruinând în acelaşi timp disciplina lui Shakyamuni.
Astfel de oameni, răi în faptele lor,
Doresc ceea ce le aduce un iad fără de sfârşit;
Destinul celor care se hrănesc cu carne
Se află în casa plângerii cumplite.
Nu există nici un fel de carne, care să fie pură în cele trei moduri,
Aşa că trebuie să te abții de la mâncarea ei.

Cei care sunt adevărați yogi nu consumă carne:
Aceasta este învățătura mea şi a tuturor Buddha.
Creaturile care se devorează una pe alta
Se nasc din nou în trup de carnivore şi fiare urât mirositoare.
Nebune ori disprețuite de toți,
Se vor naşte printre cei proscrişi şi printre paria:
Măcelari, ticăloşi, prostituate, ființe de cea mai joasă speță,
Ori animale sau fantome devoratoare de carne.
Şi după ce această viață omenească se va sfârşi,
Se vor întoarce ca pisici sau fantome diabolice.

Aşadar, în toate învățăturile mele am criticat consumul de carne:
În Parinirvana, Angulimala, Lankavatara,
Hastikakshya şi Mahamegha sutra.[48]
Astfel, toți Buddha, Bodhisattva şi Shravaka
Au criticat mâncarea neruşinată a cărnii ființelor.
Aceasta conduce în toate viețile viitoare la nebunie.

Dar dacă în schimb, te abții de la carne şi alte tipuri de mâncare rea,
Te vei naşte în formă umană şi curată,
Ca yogi sau ca oameni plini de înțelepciune şi bogăție.
Carnea animalelor pe care le-ai văzut, ai auzit

[48] Aceste sutre sunt considerate ca aparținând celei de a treia învârtiri (propovăduiri) a roții Dharmei, în conformitate cu tradiția tibetană.

Ori crezi că au fost ucise pentru hrană, o consider total nepotrivită pentru consum.

Cei născuți în familiile unde se consumă carne
Nu ştiu nimic despre toate acestea, în ciuda inteligenței lor.
Precum agățarea este un obstacol în calea libertății,
Tot aşa este şi alcoolul şi carnea.
Consumatorii de carne din vremurile care vor veni,
Vor susține în ignoranța lor
Cum că Buddha a declarata carnea fără de păcat şi potrivită.
Însă yogi, moderați în ceea ce mănâncă,
Şi privind hrana doar ca pe un medicament,
Să nu consume carnea ființelor, care sunt precum proprii lor copii.

Pe cei care țin companie
Tigrilor, leilor şi vulpii celei viclene
Îi dezaprob – eu cel care sălăşluiesc în iubire.
A consuma carne înseamnă a fi împotriva Dharmei,
Care este calea către eliberare.
Cei care practică Dharma să se abțină de la carne,
Pentru că dacă o consumă devin o sursă de teroare pentru ființe.
A te abține de la carne – acesta este stindardul victorios al Ființei nobile.

Aici se încheie al şaselea capitol din *Lankavatara-sutra*, învățăturile esențiale ale Buddhaşilor referitoare la chestiunea mâncării de carne.

*

Următorul pasaj este luat din *Mahaparinirvana-sutra*:

APOI, BODHISATTVA KASHYAPA s-a adresat Celui Binecuvântat: "Buddha, tu nu consumi carne iar a consuma carne este într-adevăr nepotrivit. Dacă cineva m-ar întreba de ce, i-aş răspunde că aceia care se abțin de la mâncarea ei posedă cele opt calități minunate."

"Excelent spus" i-a răspuns Buddha. "Ai perceput foarte bine intenția mea. Aceasta este într-adevăr înțelegerea pe care Bodhisattvaşii, apărători ai Doctrinei mele, ar trebui să o aibe. Fiu al transmisiei mele, nici chiar Shravakaşii, cei care stau în apropierea mea, nu trebuie să mănânce carne. Chiar dacă, din credință, unii donatori le oferă carne, trebuie să se îndepărteze de ea cum s-ar îndepărta de carnea propriilor lor copii."

Apoi Bodhisattva Kashyapa l-a întrebat pe Buddha: "Dar de ce, Tathagata, interzici consumul de carne?"

"Fiu al transmisiei mele! Consumul de carne distruge atitudinea marii compasiuni."

"Dar în trecut, O Buddha, nu ai permis tu consumul de carne considerată potrivită după ce a fost examinată de trei ori?"

"Da", a răspuns Buddha. "Am permis consumul de carne considerată potrivită după ce a fost examinată de trei ori, pentru a-i susține pe cei care se străduiau să îşi depăşească obiceiul de a consuma carne."

"De ce atunci", a întrebat Kashyapa, "ai interzis mâncarea a zece tipuri de carne neexaminată şi aşa mai departe, până la nouă tipuri de carne examinată?"

"Acest lucru l-am făcut de asemenea, pentru a-i ajuta pe adepții mei să își depășească prostul obicei al mâncării de carne. Pe scurt, toate aceste pregătiri le-am gândit cu un singur scop: pentru ca mâncarea de carne să înceteze odată pentru totdeauna."

"Dar de ce", a întrebat din nou Kashyapa, "a permis Tathagata carnea de peşte şi a considerat-o hrană potrivită?"

"Fiu al transmisiei mele!", a răspuns Buddha. "Nu am făcut asta niciodată! În schimb am descris ca fiind sănătoase diferite tipuri de alimente: trestie de zahăr, orez, melasă, secară, orz, etc; lapte simplu, lapte bătut, unt, ulei şi aşa mai departe. De asemenea, am permis adepților mei să poarte multe tipuri de robe. Dar cu condiția să aibă culoarea potrivită! Aşadar, cum aş fi putut să permit consumul de peşte doar pentru a satisface dorințele celor care poftesc la astfel de carne!"

"Dacă ai fi permis consumul de peşte", a spus Kashyapa, "nu ar fi avut nici un sens să aperi cele cinci gusturi sau laptele, iaurtul, laptele bătut, untul, uleiul de susan şi aşa mai departe. În acest caz, ar fi fost logic să le interzici şi pe ele, la fel cum ai interzis purtarea de ornamente, încălțăminte de piele, precum şi vase de aur şi argint."[49]

Buddha a spus: "Fiu al transmisiei mele, învățătură mea nu este asemenea celei a asceților goi. Eu, Tathagata, am stabilit reguli de disciplină în funcție de specificul fiecăruia. Aşadar, având un anumit scop în minte, am dat voie să se mănânce carnea ce a fost examinată de trei ori. Cu altă ocazie, am interzis zece tipuri de carne. Şi din nou, gândindu-mă la altcineva, am declarat că nu este bine să se mănânce nici un fel de carne, nici chiar a animalelor care au murit din cauze naturale. Însă am spus, o Kashyapa, că toți cei care îmi sunt apropiați să se abțină de la consumul cărnii.

Asta deoarece fie că merg, că stau aşezați sau întinşi, ori chiar atunci când dorm, consumatorii de carne sunt o sursă de groază pentru animalele care îi pot mirosi – la fel cum oricine este înspăimântat de mirosul unui leu. Fiul meu! Cei care nu suportă mirosul de usturoi dau înapoi din fața celor care îl consumă. Mai este nevoie aşadar, să mai vorbesc despre dezavantajele unei astfel de mâncări? La fel stau lucrurile şi cu cei care consumă carne. Când animalele miros carnea [consumată de oameni] sunt îngrozite şi se tem să nu fie la rândul lor omorâte. Orice animal care trăieşte pe câmp, în apă sau în aer, fuge, crezând că acea persoană este dușmanul lui. De aceea, nu dau voie Bodhisattvaşilor să mănânce carne. Este adevărat însă, că aceştia lasă uneori impresia de a fi carnivori, ca mijloc pentru a duce ființele către eliberare.[50] Dar chiar dacă par a fi consumatori de carne, în realitate nu sunt deloc astfel. Fiu al transmisiei mele! Bodhisattvaşii se abțin chiar de la a consuma mâncare pură; cu atât mai mult de la carne!

---

[49] Înțelesul acestui pasaj pare a fi acela că peştele nu fusese inclus de Buddha în lista cu mâncăruri potrivite spre a fi consumate. De aceea, în cazul în care Buddha ar fi permis consumul de peşte, care este o hrană nesănătoasă, nu ar fi avut nici un sens să descrie alte alimente (precum orz, melasă şi aşa mai departe) ca fiind sănătoase, apărând în aceste fel consumul lor. Ar fi fost la fel de ilogic precum dacă ar fi susținut includerea hainelor nepotrivite în categoria veşmintelor monahale. Acesta pare să fie sensul cuvintelor respective din traducerea tibetană care, asemenea multor locuri din Kangyur (canonul buddhist tibetan) sunt dificil de interpretat.

[50] Buddhaşii şi Bodhisattvaşii folosesc "upaya" sau "metode potrivite", adică potrivite cu capacitățile ființelor, pentru a le conduce astfel, într-un mod mai uşor, către Eliberarea supremă. De aceea, uneori, un Bodhisattva poate lua înfățişări diferite, cum ar fi de pildă aceea a unui om amărât, pentru a trezi compasiunea celorlalți şi a-i face să practice ofranda sau chiar aceea a unui consumator de carne şi alcool, care prin sănătatea şubredă şi destinul său nefericit serveşte drept exemplu celorlalți despre cum nu ar trebui să se comporte. Bineînțeles, în acest caz, ceilalți oameni nu au cum să ştie că cel din fața lor este un Bodhisattva. Exemplele de ajutor, văzut sau nevăzut, ale unor Bodhisattva, sunt foarte numeroase în textele buddhiste. (Nota trad.)

"Fiul meu! După ce voi trece în Mahaparinirvana[51] şi după ce Aryas (chiar şi cei ce au viaţă nelimitată, atinsă prin cele patru nobile căi) au trecut dincolo de durere, Dharma cea sacră va intra în declin. Tot ce va rămâne din ea va fi doar o palidă umbră a ceea ce a fost odată. Călugării doar vor pretinde că urmează disciplina iar citirea şi recitarea sutrelor va fi într-adevăr insuficientă pentru ei. Vor tânji după mâncare pentru a-şi întreţine trupurile; se vor îmbrăca în negru şi în veşminte rele. Vor fi complet lipsiţi de un comportament nobil. Se vor preocupa de provizii de animale vii, de vaci şi de oi. Vor fi transportatori de lemne şi fân. Vor avea păr lung şi unghii mari. Toate acestea vor ajunge să se întâmple. Chiar dacă vor purta roba galbenă, nu vor fi cu nimic diferiţi de vânători. Poate că vor avea o înfăţişare blândă şi vor merge cu ochii plecaţi dar în realitate vor fi asemenea pisicii care pândeşte şoarecele. Vor pretinde într-una că şi-au înfrânt patimile, dar vor fi în permanenţă chinuiţi de suferinţă şi boală, de moleşeală şi impuritate.

Ca nişte ipocriţi ce sunt, vor afişa în exterior masca religiozităţii, în timp ce în interior se vor afla în puterea furiei, geloziei şi dorinţelor – nediferindu-se cu nimic de adepţii falselor religii. Nu vor fi virtuoşi; pietatea lor va fi doar o simplă pretenţie. Vor întreţine opinii false şi vor critica Dharma cea adevărată (autentică). Oameni precum aceştia vor strica principiile disciplinei lăsate de Tathagata: învăţăturile Vinaya, cele ale Căii, precum şi fructele perfectei libertăţi. Vor mânji învăţăturile mele despre evitarea indolenţei, a neglijenţei şi a nepăsării. Vor ajunge până într-acolo încât să pervertească doctrinele extraordinar de profunde şi să inventeze propriile sutre şi reguli de disciplină. Vor spune şi vor scrie că Tathagata le-a dat voie să mănânce carne şi că aşa sunt cuvintele lui Buddha. Se vor lupta între ei, fiecare pretinzând că este copilul virtuosului Shakyamuni.

"O fiul meu! Acela va fi timpul când călugării vor deveni strângători de grâne şi mâncători de peşte. Vor avea vase elegante pentru unt, umbrele de soare din material preţios şi încălţăminte de piele. Învăţăturile pe care le vor oferi regilor, miniştrilor şi laicilor obişnuiţi nu vor fi altceva decât ştiinţa prevestirilor, astrologiei, ghicirii norocului şi îngrijirii corpului. Vor ţine servitori, bărbaţi şi fete, vor folosi aur şi argint, pietre preţioase, safire, cristale, perle şi corali; vor purta coliere şi se vor bucura de toate tipurile de fructe. Se vor juca diferite sporturi şi se vor distra pictând şi sculptând. Vor preda literatură; vor ara, vor semăna şi vor culege roadele de pe câmp. Vor face vrăji; vor prepara leacuri şi vor vindeca prin cuvinte înzestrate cu putere[52]. Vor preda muzica, dansul şi cântecele, precum şi tot felul de meşteşuguri, ca prepararea beţişoarelor parfumate, a ghirlandelor de flori şi împletirea coşurilor. Dar tu să înţelegi că numai aceia care abandonează astfel de activităţi inutile îmi sunt cu adevărat apropiaţi."

"Buddha", a spus Kashyapa, "călugării, călugăriţele şi practicanţii laici depind cu toţii de binefăcători. Ce să facă atunci când pleacă să îşi cerşească mâncarea şi primesc hrană ce conţine carne? Cum să o examineze?"

"Să separe carnea de restul mâncării. Să spele restul mâncării şi apoi să o consume. Dacă se întâmplă ca bolul lor să fi fost întinat de carne dar nu a fost pângărit de

---

[51] Se referă la sfârşitul vieţii fizice a lui Buddha Shakyamuni. (Nota trad.)

[52] Ca şi cum întreaga practică buddhistă ar ţinti doar la vindecarea trupului, neluând în seamă mintea şi adevărata cauză pentru care suferinţele de orice fel apar în lume. Vindecările miraculoase nu sunt căutate în buddhism, deoarece ele ţintesc doar la tratarea efectelor vizibile cu ochiul liber, fără să taie din rădăcină răul fundamental care înrobeşte fiinţele, adică ignoranţa şi diferitele tipuri de patimi. Oamenii însă, aleg să se folosească de religie doar pentru binele şi confortul lor egoist, preferând să caute întotdeauna metoda cea mai uşoară dar şi cea mai puţin profundă. În acest fel, există pericolul ca adevărata cale să devină, spre exemplu, doar o simplă tehnică pentru tratarea durerilor de cap. (Nota trad.)

mirosul şi gustul rău al acesteia, nu există nici o vină în a mânca din el[53]. Dar dacă cineva le oferă una sau mai multe bucăți de carne, să nu le accepte. În cazul în care, carnea este amestecată cu mâncarea, să nu mănânce din ea, altfel vor fi vinovați. Dacă ar fi să explic în detaliu chestiunea interzicerii consumului de carne şi toate regulile legate de aceasta, nu aş încheia niciodată! Însă a venit acum timpul să trec dincolo de suferință; de aceea ți-am explicat numai o parte din ce aveam de spus."

Textul de mai sus a fost luat din secțiunea *Întrebări şi răspunsuri* din *Mahaparinirvana Sutra*. Această sutra a fost rostită de Buddha Shakyamuni înainte de părăsi corpul fizic (de a atinge Mahaparinirvana).

*

Următorul pasaj este luat din *Angulimala Sutra*:

MANJUSHRI A DECLARAT: "Din cauza a ceea ce se numeşte Tathagatagarbha[54], Buddhaşii se abțin de la carne."

Buddha a răspuns:

"Aşa este, Manjushri. Nu există nici măcar o singură ființă ce rătăceşte în lanțul fără de început şi sfârşit al vieților din samsara, care să nu fi fost mama sau sora ta. Un individ care s-a născut sub formă de câine, poate să devină după aceea, tatăl tău. Fiecare ființă este asemenea unui actor ce joacă pe scena vieții. Propria ta carne şi carnea altora este aceeaşi carne. Din această cauză, Cei Iluminați nu consumă carne. Mai mult decât atât, Manjushri, *dharmadhatu*[55] este natura comună a tuturor ființelor, de aceea Buddhaşii se abțin de la mâncarea de carne."

Manjushri a mai spus: "Există de asemenea şi alte ființe, chiar foarte obişnuite, care se abțin de la carne".

Buddha a răspuns:

"Toate acțiunile oamenilor acestei lumi care sunt în armonie cu cuvintele lui Buddha, să fie privite ca şi cum ar fi învățăturile lui Buddha însuşi."

*

Se spune în *Sutra Atenției Perfecte*[56]

DACĂ UN CĂLUGĂR, FOLOSINDU-SE DE ÎNȚELEPCIUNEA CARE PROVINE din ascultarea învățăturilor, ajunge să înțeleagă efectele definitive ale diferitelor acțiuni şi dacă contemplă profund lumea *pretaşilor*[57] sau a spiritelor flămânde, îşi va da seama care este condiția acestor ființe ce se hrănesc cu sânge. Iar dacă reflectează cu înțelepciune la faptele care fac pe ființele respective să se nască în acel mod, va vedea că preta sunt cei care, în viețile trecute, au băut sânge din plăcere sau pentru a-şi mări puterea. Ei au fost aşadar, afundați până peste cap în cruzime, furie, gelozie şi avariție. Şi-au înşelat familiile şi, poftind după sânge, au ajuns să ucidă. După moarte, astfel de oameni au căzut în zonele de jos ale existenței şi au

---

[53] Dacă mirosul şi gustul cărnii nu se mai simte în bol, se poate mânca din el după ce a fost spălat (Nota trad.).

[54] *de bzhin gshegs pa* în tibetană. Esența Buddheității, natura luminoasă şi goală (goală, adică dincolo de orice încercare a gândirii discriminative de a o înțelege) a minții, care este prezentă, deşi învăluită, în toate ființele sensibile. Când învăluirile care împiedică vederea ei sunt înlăturate, ea se revelează ca fiind Tathagata sau Buddheitatea.
Învățătura în conformitate cu care toate ființele au în esență aceeaşi natură, adică natura de Buddha.

[55] *Chos kyi dbyings* în tibetană. Întinderea realității ultime.

[56] *Saddharmasmrityupasthana-sutra.*

[57] Lumea spiritelor flămânde, una din cele şase sfere de existență din samsara. (Nota trad.)

renăscut ca spirite băutoare de sânge. Prin puterea karmei lor, s-au născut ca spirite în exact aceleaşi locuri pe care le-au frecventat în existenţele anterioare. Aici, locuitorii le numesc demoni şi le aduc ofrande, înconjurând în semn de respect locurile în care acestea sălăşluiesc şi făcând sacrificii de sânge. Astfel de spirite intoxicate de sânge omenesc sunt dăunătoare populaţiei. Şi se mai spune apoi despre ele că sunt puternice şi capabile să înfăptuiască multe miracole. Iar în ceea ce priveşte durata de viaţă, atâta timp cât nu îşi abandonează apucăturile rele iar impulsul karmic nu li s-a epuizat, trăiesc în continuare ca preta puternice. Chiar şi atunci când sunt eliberate din această condiţie, comportamentul lor va urma acelaşi tipar, datorită efectelor karmei acumulate, continuând aşadar, să rătăcească în samsara. Dacă, odată la o sută de vieţi, au şansa de a se naşte ca bărbat sau femeie, se poate vedea că devin *daka* sau *dakini*[58] lumeşti.

Dacă un călugăr, folosindu-se de înţelepciunea care provine din ascultarea învăţăturilor, ajunge să înţeleagă efectele definitive ale diferitelor acţiuni şi dacă contemplă profund lumea spiritelor flămânde, îşi va da seama care este condiţia acestor fiinţe ce se hrănesc cu carne.

Iar dacă reflectează cu înţelepciune la faptele care fac pe fiinţele respective să se nască în acest mod, va vedea că aceşti preta sunt cei care, în vieţile trecute, au fost implicaţi, din lăcomie, în vânzarea de carne – a vacilor, cailor, diferitelor tipuri de vânat, porcilor sau oilor – acţionând cu mare necinste şi vânzând-o fraudulos la un preţ ridicat. După moarte, astfel de oameni au căzut în zonele de jos ale existenţei şi au renăscut ca preta devoratoare de carne. Au devenit spirite crude şi sălbatice, bântuind răscrucile şi pieţele, străzile, drumurile şi zonele pustii, satele sau templele.

Existenţa ca preta puternice şi posesoare de puteri miraculoase nu este rezultatul exclusiv al unei negativităţi rele şi cumplite; acţiunea pozitivă de a oferi (chiar şi lucruri mici precum plante şi vegetale) îşi are de asemenea rolul ei.[59] Asta este într-adevăr cauza puterilor lor miraculoase.

Oamenii obişnuiţi încearcă să împece astfel de spirite (preta sângeroase) prin sacrificii animale: ofrande alcătuite din bivoli, animale sălbatice, şerpi, oi şi alte fiare. Iar atâta timp cât astfel de spirite rele nu îşi abandonează comportamentul îngrozitor şi furia plină de gelozie, iar impulsul karmic nu li s-a epuizat încă, vor continua să se nască în această stare. Şi chiar şi atunci când sunt eliberaţi din această condiţie, comportamentul lor va urma acelaşi tipar, continuând aşadar, să rătăcească în samsara în condiţii conforme cu acţiunile lor. Iar dacă, odată la o sută de vieţi – datorită vreunei fapte bune – au şansa de a se naşte oameni (şansă rară asemenea unei ţestoase oarbe, care, venind la suprafaţa oceanului, nimereşte cu capul într-un jug ce pluteşte la întâmplare pe marea întindere de apă), vor deveni mâncători de carne, vor ajunge măcelari care taie în bucăţi carcasele animalelor şi vor lucra în abatoare.

*

Se mai spune, de asemenea, în aceeaşi sutră:

ACEIA ALE CĂROR FAPTE sunt rele, vor umple Iadul Căldurii Insuportabile, experimentând acolo fructele răutăţii lor. În acel loc vor fierbe timp de

---

[58] Sunt câteva tipuri de dakini: dakini posesoare ale înţelepciunii complet iluminate şi dakini lumeşti, care posedă diferite puteri supranaturale, însă nu neapărat benefice. Daka sunt contrapartea lor masculină.

[59] Probabil se face referire şi la faptul că nu toate fiinţele renăscute sub forma pretaşilor sunt negative. Unele dintre ele sunt spirite puternice şi benefice ale munţilor sau apelor, precum şi alte diferite spirite prezente în natură. În acest fragment însă, se vorbeşte exclusiv de acele preta negative, apărute drept consecinţă a lăcomiei lor extreme pentru carne şi sânge. (Nota trad.)

sute de mii de ani datorită răului intenţionat pe care l-au făcut altora. Propriile lor acţiuni negative au devenit în acest fel duşmanii lor. Când găsesc o mică uşurare, vor fugi, căutând un protector, un refugiu sau un ajutor. Însă în depărtare vor zări haite de câini de vânătoare cuprinşi parcă de o lăcomie nesfârşită, cu gurile larg deschise şi colţii asemenea diamantelor ascuţite, care gonesc înspre ei şi îi înconjoară lătrând îngrozitor. Locuitorii iadului vor încerca să scape dar haitele îi vor ajunge din urmă şi îi vor devora pe de-a întregul: muşchii şi carnea, încheieturile şi oasele, nelăsând nimic, nici măcar cât un bob de muştar! Tot corpul şi toate mădularele vor fi complet mâncate. Iar această experienţă de a fi devorat de câini se va repeta din nou şi din nou[60].
Toate aceste lucruri se spune că sunt rezultatul uciderii fiinţelor vii de dragul cărnii lor.

*

Următorul text este luat din tantra numită *Cel plin de compasiune care ajunge în adâncimile Samsarei (thugs rje chen po 'khor ba dong sprug gi rgyud)*:

DACĂ SE CONSUMĂ CARNE, acţiuni motivate de ură ajung să fie înfăptuite. De aceea, consumul de carne constituie o cauză foarte gravă [a unui astfel de comportament]. Acţiuni motivate de ignoranţă ajung să fie înfăptuite dacă se bea sânge, care este, de aceea, o cauză ajutătoare foarte gravă. Este mai rău şi atrage o mai mare impuritate mâncarea unei singure bucăţele de carne, decât consumul de alcool.
Este mai grav să bei o picătură de sânge a unui animal ucis de tine, decât să mănânci timp de o sută de ani carnea unor animale ucise de alţii. Asta se datorează principiului karmic al cauzei şi efectului. Fiinţele din cele trei lumi sunt înfricoşate la vederea a ceea ce ele numesc a fi sânge. Iar când văd că se bea din el, toate fiinţele din cele trei dimensiuni ale existenţei îşi pierd firea complet. Prin urmare, iau naştere toate tipurile de karmă întunecată şi complicată.

Iar în ceea ce priveşte alcoolul, dacă cineva bea, însă beat fiind, nu face fapte rele, va acumula cauzele unei singure naşteri printre spiritele flămânde (preta). Dar dacă face o faptă rea, se va naşte în iadurile pline de arşiţă. Dacă cineva consumă carnea animalelor care nu au fost ucise de el însuşi, rezultatul va fi o singură viaţă (care durează o kalpa[61]) în iad. Dacă cineva consumă carnea animalelor ucise de el însuşi ori a împins pe altul către uciderea lor[62], trebuie să petreacă o sută de mii de kalpa în iad. Dacă se împărtăşeşte din sângele unui animal ucis de altcineva, efectul va fi aşadar, proporţional cu cauza. Prin urmare, dacă bea o cantitate de sânge echivalentă cu un ulcior de bere cât să ajungă la douăzeci de oameni, se va naşte timp de o kalpa în asemenea locuri unde nu va auzi nici măcar numele Celor trei comori. Iar dacă bea sânge de-a lungul întregii vieţi, va rătăci în samsara timp de nenumăraţi eoni. A bea sângele animalelor vii duce la şapte renaşteri în starea de animal. Dacă cineva bea o singură dată sângele unui animal ucis de el însuşi, se va naşte într-un iad unde va fi forţat să bea bronz topit. Dacă ar consuma carnea şi sângele, cald încă, al

---

60 Până când karma lor negativă va fi epuizată. (Nota trad.)

61 Kalpa e o perioadă de timp incoparabil de lungă. (Nota trad.)

62 Ca atunci când, spre exemplu, mergem la abator şi plătim pe cineva să ucidă animalul pe care vrem să îl cumpărăm sau îi cerem cuiva să facă acest lucru în locul nostru. Astfel de cazuri sunt deseori întâlnite, unii oameni fiind chiar foarte săritori să taie porcul sau găina altuia care dă dovadă de mai multă "slăbiciune" şi "milă" dar cu toate acestea acceptă serviciul oferit. Şi unul şi altul sunt însă vinovaţi de moartea fiinţei respective. Un alt exemplu este cel în care mai multe animale sunt sacrificate în numele unor petreceri datorate căsătoriilor, botezului sau diferitelor sărbători aşa zise sfinte. Cei care cer, datorită acestor ocazii, unor abatoare sau altor persoane, să ucidă, sunt de asemenea vinovaţi, deoarece crima respectivă se face în numele lor. (Nota trad.)

animalelor omorâte de el însuşi, într-o cantitate egală cu greutatea sa corporală, se va naşte în viaţa imediat următoare într-un iad în care clocoteşte bronz topit, trebuind să stea acolo timp de o kalpa. Dacă ajunge să consume carne roşie şi crudă şi să bea sânge crud, după şapte vieţi se va naşte în iadurile unde i se toarnă pe gură bronz topit. Dacă mănâncă sânge şi carne în stare gătită[63] se va naşte zece vieţi mai târziu în iadul în care clocoteşte bronz topit. Carnea şi sângele, aşadar, sunt o hrană care aduce numai ruină celor trei lumi.

Consumul de carne ce a fost manipulată şi trecută pe la mai mulţi proprietari aduce cu sine o vină mai puţin cumplită. Spre exemplu, dacă cineva consumă carnea trecută prin mâinile a o sută de persoane, se va naşte în iad doar după o sută de vieţi. În mod similar, consumul de carne ce a fost manipulată de zece oameni va duce la naşterea în infern după zece vieţi, şi aşa mai departe în mod proporţional.

La fel, este mult mai grav să mănânci carnea unui animal ucis decât a unuia mort din cauze naturale. Este de o sută de ori mai grav să mănânci chiar şi o singură dată carnea unui animal ucis de tine însuţi, decât cea a unuia ucis de alţii. Şi este de zece ori mai rău să mănânci carnea unui animal ucis la cererea ta, decât a unuia ucis de tine însuţi. Trebuie bine înţeles cum funcţionează această scară valorică. Se mai spune de asemenea, că dacă cineva consumă în mod constant carne, sânge şi alcool, care hrănesc cele trei otrăvuri, cele cinci emoţii impure se vor manifesta.

*

Stă scris în tantra *Întruchiparea Înţelepciunii (phyi mdo dgongs pa 'dus pa)*[64]:

CARNEA ŞI SÂNGELE sunt mâncăruri foarte negative şi degajă un miros deosebit de puternic. Spiritele care se hrănesc cu mirosuri vor veni şi vor fura energia vitală şi esenţele fizice ale celor ce consumă carne, făcându-le să îşi piardă strălucirea sănătoasă a corpului…..

Dacă cineva tânjeşte după cele cinci mari substanţe, precum carnea şi sângele, privindu-le ca pe lucruri cu o existenţă adevărată, va deveni într-un final un spirit care trăieşte de pe urma mirosului de sânge.

*

La fel stă scris în tantra *Întruchiparea Conştientizării (kun 'dus rig pa'i mdo)*[65]

Când fiinţele se hrănesc cu carne şi sânge,
Aceste mâncăruri groaznice şi urât mirositoare,
Fantomele rele care trăiesc cu mirosuri,
Adulmecând duhoarea sângelui,
Vor veni şi le vor fura puterea vitală
Jefuindu-i astfel de strălucirea şi sănătatea lor.
De ce însă aceşti oameni continuă să se dedea la astfel de fapte?

DACĂ ÎNTR-ADEVĂR, CINEVA TÂNJEŞTE după cele cinci mari substanţe, spre exemplu, sângele, privindu-le pe acestea ca existând cu adevărat, se va naşte ca spirit periculos ce trăieşte de pe urma duhorii sângelui şi ia forma înspăimântătoare a uneia din cele şapte mame.

Oricine se lasă purtat într-o astfel de dependenţă va rătăci în ţinutul Lanka sub forma

[63] Apropo de aşa numitele fripturi în sânge. (Nota trad.)
[64] Una din tantrele de bază ale ciclului Anuyoga al şcolii Nyngma.
[65] Una din tantrele de bază ale ciclului Anuyoga din şcoala Nyngma.

unui îngrozitor demon femeie, devorator de carne.

*

În conformitate cu *Amogha Pasha (don yod zhags pa'i cho ga zhib mo)*[66], un text ce ține de Kriya Tantra:

ALCOOLUL, CARNEA, USTUROIUL, usturoiul sălbatic, prazul – singur sau amestecat cu alte mâncăruri – să fie în mod special ocolite.

*

Un alt text *(don yod zhags pa'i snying po)* al aceleiaşi tantre, spune:

CEI CARE DORESC să respecte preceptele trebuie să se abțină complet de la alcool, carne, ceapă, praz şi rămăşițe de la ofrandele aduse zeilor.

*

În tantra lui Akshobya *(mi g.yo ba'i rgyud)* se spune:

LAPTELE BĂTUT, LAPTELE SIMPLU, UNTUL, substanțele dulci la gust, clătitele dulci şi prăjite, pâinea şi orezul, să fie consumate cu moderație. Toate mâncărurile urât mirositoare, precum carnea, alcoolul, usturoiul şi aşa mai departe, să fie respinse.

*

În tantra fundamentală a lui Avalokitesvara *(spyan ras gzigs dbang phyug gi rtsa ba'i rgyud pad ma drva ba)* se spune:

OFRANDELE VECHI[67], usturoiul, mâncarea murdară sau aruncată (lepădată), carnea şi hrana provenită din mâinile măcelarilor, precum şi apa ce conține insecte – toate acestea să fie respinse.

*

În *Compendiul Mahayana (theg chen bsdus pa)* de Acharya Krishnapa se spune:

ADEPTUL SĂ SE ABȚINĂ ÎNTOTDEAUNA de la carne, peşte, alcool, usturoi, ridichi; precum şi de la purtarea de haine colorate (vopsite probabil în culori ce provin din corpurile insectelor), presarea semințelor de susan, agricultură şi aşa mai departe.

*

În *Compendiul Viziunilor (lta ba'i 'dod pa mdor bstan pa)*, renumitul învățător Jamyang Mi'i Wangpo spune:

ÎNVĂȚĂTORII ŞI LAICII, oamenii religioşi şi asceții care consumă carne şi beau alcool vor deveni preta, atunci când vor muri ….. Părinții să nu le dea alcool, carne şi peşte copiilor lor. Spre exemplu, copii pot fi hrăniți cu lapte şi unt dar nu cu carne.

---

[66] Ritualul detaliat al Amogha Pasha. Această tantra se concentrează pe Avalokitesvara (Bodhisattva al Compasiunii) cu patru fețe.

[67] Cu sensul de trecute, alterate. (Nota trad.)

*

În lucrarea sa, *Stadiile Meditației (sgom rim bar ma – Bhavanakrama)*, Kamalashila spune:

CÂND YOGI MEDITEAZĂ, să se abțină întotdeauna de la consumul de carne, peşte şi aşa mai departe. Deoarece astfel de mâncăruri dăunează meditației şi sunt împotriva ei. Trebuie de asemenea, să fie moderați în obiceiurile alimentare.

*

În lucrarea sa, *Meditația eliberată de gândire (mi rtog bsgoms don)*, Vimalamitra spune:

YOGI SĂ SE ABȚINĂ ÎNTOTDEAUNA de la carne şi peşte. Să mănânce cu măsură şi să se împărtăşească din hrana care este în armonie cu învățăturile.

*

Gyalse Thogme spune de asemenea:

Când ființele, care din timpuri imemoriale, ne-au fost rude apropiate şi iubite,

mor de moarte naturală, jelim.

Asta arată într-adevăr cât de rău este

Să consumăm carnea animalelor ucise pentru hrană.

*

Tot la fel, tantra fundamentală a *Kalachakra*, spune:

Oamenii răi, care sunt greu de disciplinat,

Ucid animale inofensive

Pentru zeii şi strămoşii lor,

Cu scopul de a câştiga protecție, profit şi pentru a-şi îndeplini scopurile personale.

A cumpăra carne, a dori să o mănânci, este într-adevăr o faptă rea.

Acest pasaj arată că dacă cineva doreşte să mănânce carne şi ajunge să o cumpere, ştiind că provine de la animale ce au fost ucise în scopuri comerciale, comite o faptă rea.

*

Comentariul la *Kalachakra-tantra (dus khor rgyud'grel)*[68] spune:

NIMENI SĂ NU CUMPERE CARNE şi nici să nu ofere sacrificii de animale, zeilor sau spiritelor ancestrale. Asta deoarece Buddha nu a permis niciodată să se mănânce "carnea marcată (însemnată)". Prin "carne marcată (însemnată)" a avut în vedere carnea animalelor ucise ori cumpărate pentru hrană, precum şi a animalelor însemnate pentru sacrificiu.

*

Mai ales, nimeni să nu consume carne de om. *Vinaya Sutra* menţionează următoarele: "carnea de om să nu fie consumată niciodată, în nici o circumstanţă". Vastul comentariu al acestui text *(rgya cher 'grel)* merge chiar mai departe şi specifică: "dacă cineva consumă carne de om în scopuri medicinale sau în orice alte scopuri, comite un păcat". Dacă cineva consumă carnea crudă şi roşie a animalelor, fără ca acest lucru să fie necesar pentru vindecarea unei boli, comite un păcat. *Vinaya Sutra* spune: "consumul de carne crudă în scopuri nemedicinale constituie un păcat" iar la aceasta, comentariul adaugă faptul că, "dacă cineva consumă carne crudă ca parte a practicii Mantrayana şi aşa mai departe (în scopuri nemedicinale), comite un păcat asociat cu vina reziduală[69] a provocării de dispute în sangha. Mai mult decât atât, creează o cauză a naşterii ca spirit rău." Din nou, se spune în *Vinaya-sutra*: "Să nu se consume carnea tigrilor, a elefanţilor, cailor şi şerpilor. Să nu se consume carnea animalelor cu copite nedivizate, nici a vulpilor, măgarilor, ciocănitorilor, ciorilor, vulturilor, păsărilor de apă, câinilor, pisicilor, şoimilor, bufniţelor şi altor păsări care se hrănesc cu stârvuri, raţelor cenuşii, liliecilor, şopârlelor de zăpadă, maimuţelor şi insectelor."

*

Comentând *Lankavatara Sutra*, abatele Jnanavajra a scris următoarele:

TOATE ÎNVĂŢĂTURILE BUDDHISTE, începând cu prima învârtire a roţii Dharmei, cu expunerea Celor Patru Nobile Adevăruri şi până la (inclusiv) învăţăturile Vidyadhara-pitaka[70], sunt acoperite de preceptele şi legămintele Pratimoksha, Bodhisattva şi Vidyadhara. Preceptele referitoare la hrană constituie trei etape ascensionale pe o singură cale. Din acest motiv, chiar şi carnea numită pură în cele trei moduri, pe care Shravakaşii o pot mânca, este interzisă practicanţilor care aparţin vehiculelor superioare. Motivul este de a preveni ca cele mai înalte şi mai importante precepte să fie încălcate. Carnea animalelor care au murit de una din cele zece cauze

---

[68] Probabil primul comentariu al *Kalachakra-tantra* de Chandrabhadra, regele Shambhalei şi primul destinatar al acestei învăţături.

[69] O vină reziduală este un tip de greşeală după comiterea căreia mai rămâne doar o mică rămăşiţă de ordinaţie monahală. Până când acest tip de vină este expiată, călugărul sau călugăriţa în cauză este retrogradat(ă) şi trebuie să ocupe ultimul loc în sangha, mâncând doar resturile a ceea ce mai rămâne de la masa comună.

[70] Vidyadhara-pitaka este, în conformitate cu Gyalwa Longchenpa şi alte autorităţi în domeniu, o a patra colecţie de învăţături, şi anume tantrele. Aceasta este adăugată la canonul Tripitaka (Abhidharma, Sutra şi Vinaya).

naturale nu le este interzisă Shravakaşilor. Dar în vehiculele superioare, pentru a atrage pe cale spiritele carnivore şi pentru ca practicanţii să nu aducă nici o vătămare directă sau indirectă, fiinţelor vii, orice tip de carne este strict interzisă, în toate timpurile şi în toate circumstanţele. Nu există nici un fel de condiţii speciale în care aceasta să poată fi mâncată…. Să se mănânce cu moderaţie chiar şi mâncarea înţelepţilor, care este asemenea unui medicament. Oamenii să se abţină întotdeauna de la carne, cu înţelegerea că este o hrană dăunătoare.

*

Un alt comentator al *Lankavatara Sutra*, Acharya Jnanashribhadra, a scris următoarele:

CEL OMNISCIENT a declarat că a consuma carne şi a-i încuraja pe alţii să procedeze la fel este o faptă rea deoarece afectează fiinţele. Buddha a interzis consumul oricărui tip de carne, în afara celei care este pură în cele trei moduri, neconsiderând greşit să mănânci o astfel de carne. Carnea care este complet pură în cele trei moduri aparţine animalelor pe care cel ce le mănâncă nu le-a ucis el însuşi, nu a cerut să fie ucise[71] şi nu le-a văzut cum au fost omorâte. Dacă fără nici un fel de intenţie rea cineva donează o astfel de carne cuiva, ca şi cum i-ar fi oferit să mănânce orez, aceasta este curată şi la fel de bună ca un medicament. Dar chiar şi acest tip de carne este interzisă Bodhisattvaşilor care practică compasiunea. Mai ales, ea este interzisă practicanţilor Mantrayana, deoarece ei sunt datori să respecte toate fiinţele şi să le considere asemenea zeităţilor *yidam*. Numai atunci când cineva se leapădă de orice agăţare după gustul oferit de obiectele simţurilor, este obţinută eliberarea.

*

Prinţul Credinţă Neclintită a spus[72]:

ASCULTĂ-MĂ, o rege al demonilor devoratori de carne. Toţi cei care ucid animale şi se hrănesc cu carnea lor vor avea vieţile scurtate iar cei mai mulţi dintre ei vor merge în iad. Ca răzbunare, alţii îi vor ucide şi îi vor devora. Asta deoarece efectul karmic este similar cu cauza. Ascultă-mă, o rege al demonilor devoratori de carne. Mulţi sunt cei distruşi de compania rea pe care o cultivă. Dacă mănânci carnea şi sângele fiinţelor care au fost părinţii tăi, vei merge în iad.

*

Iar Marele Atisha a spus:

ÎN INTERIOR, curăţaţi-vă de impurităţile celor cinci otrăvuri. În exterior, alungaţi de la voi toată murdăria şi mizeria. Iar între acestea două, curăţaţi-vă de impuritatea leneviei şi indiferenţei. Alungaţi de la voi mâncarea cea rea: carne, usturoi, ceapă şi alcool. Lepădaţi-vă de orice hrană care este necurată şi nepotrivită. Aceia dintre voi care trăiesc din ofrande şi urmează un timp potrivit pentru masă, curăţaţi-vă de impuritatea mâncării la ore nepotrivite.

*

[71] În alte texte, "sau nu au fost ucise pentru el". (Nota trad.)

[72] Probabil în *Jatakamala.*

Odată, demult, Kadampa Lama Zhangton Darma Gyaltsen şi Changchub Zangpo s-au întâlnit cu nişte negustori de ceai pe drumul către Dam. Au cerut de mâncare iar unul dintre negustori, un Khampa, le-a oferit nişte carne uscată, coastele şi picioarele din spate ale unui animal. "Vai!" a strigat Changchub Zangpo, "aceasta este partea de jos a cadavrului mamei mele. Cât timp o fi fost păstrat pentru mine! Cum aş putea eu, copilul ei, să îi mănânc carnea? Dacă noi cei care purtăm robele discipolilor lui Buddha mâncăm carnea mamelor noastre, înseamnă că ne-am transformat în şacali!" Apoi a început să recite mantra *Om Kamkani Kamkani*[73] , rămânând acolo nemişcat şi cu o expresie îngândurată. Lui Khampa cel aspru la înfăţişare i-a venit deodată frică; s-a prosternat grăbit înaintea lui şi a fugit, luându-şi şi carnea cu el.

Zhangton i-a zâmbit lui Changchub Zangpo şi i-a spus: "Ai avut părinţi cu credinţă în Dharma şi cu mult timp în urmă ai întors spatele vieţii din satul tău, primind legăminte de la un bun lama. Apoi, ai învăţat bine iar tristeţea pe care ai simţit-o văzând carnea unui animal, care a fost părintele tău în trecut, este într-adevăr o mare minune. Doar acum la bătrâneţe, când am trăit atât de mult în această lume, am ocazia să văd aşa ceva!"

Când un alt Khampa bătrân l-a întrebat cărei tradiţii îi aparţine, Zhangton Lama i-a răspuns că este un călugar Kadampa.

"Mă refugiez în Kadampaşi!" a strigat bătrânul Khampa. "Sper că o mare mănăstire Kadampa va fondată şi în Kham!"

*

În *Sutra care descrie cauza şi efectul karmic (rgyu 'bras bstan pa'i mdo)* se spune:

DACĂ MĂNÂNCI CARNE şi mesteci oase, îţi vei pierde dinţii! Dacă mănânci intestine, carne de câine şi porc, vei renaşte într-o stare infernală şi plină de murdărie. Dacă mănânci peşte după ce le-ai răzuit solzii, vei renaşte în iadul pădurilor de săbii.

*

Iar preţiosul învăţător Dromton a declarat:

VOI, PRACTICANŢII care într-un mod neegoist renunţaţi la carnea şi sângele vostru, dar cu toate acestea, mâncaţi carnea părinţilor voştri şi le beţi sângele, cum vă veţi mai plânge şi tângui când veţi fi urmăriţi într-una şi forţaţi să plătiţi pentru viaţa lor cu propria voastră viaţă!

*

Odată, în trecut, un învăţător bun şi plin de compasiune din India, a vizitat Tibetul. Observând cu atenţie tot ce întâlnea, a remarcat: "Am văzut că tot ce întreprind practicanţii tibetani este excelent. Dar cu toate acestea, toţi sunt consumatori de carne; nu se abţin de la ea şi asta nu e bine deloc."

*

TOATE FENOMENELE SUNT INTERDEPENDENTE. Din cauza legăturii

[73] Aceasta este mantra lui Buddha Akshobya.

cauzale care există între consumatorii de carne şi ucigaşii de animale, primii sunt însăşi cauza şi pretextul faptei rele de a ucide. Spre exemplu, rezultatul karmic al uciderii unei vaci, se va manifesta atât asupra consumatorului de carne, cât şi a celui care a omorât animalul. Singura diferență constă în proporția efectelor. Acesta este un adevăr de neînlăturat.
Kadamapaşii susțin că motivul pentru aceasta este că, aceia care consumă carne îndeplinesc o faptă asemănătoare uciderii. Astfel, consumul de carne este interzis atât în Hinayana cât şi în Mahayana. De aceea, fie ca toți practicanții să abandoneze cât pot de mult, consumul de carne.

*

În *Mulțimea prețioasă (Dpe chos rin chen spung ba)*[74], se spune:

PERMISIUNEA de a consuma carne şi peşte este o învățătură care trebuie interpretată. Asta deoarece Buddha a declarat că dacă ar fi interzis carnea încă de la început, ar fi existat câțiva care nu ar fi putut intra niciodată pe Cale. De aceea, a exclus-o numai gradat şi cu mare iscusință. Pe de altă parte, ca antidot pentru aceia care pretind că simpla abținere de la carne este marea lor practică atotsuficientă, Buddha a declarat contrariul, afirmând că, mâncarea de carne nu este un obstacol pe cale. A spus asta pentru a-i reduce la tăcere pe aceia care se considerau superiori celorlalți pe motiv că sunt vegetarieni. Cu toate acestea, adevărul este că mâncarea de carne este interzisă atât în Hinayana cât şi în Mahayana. Motivul este simplu: reprezintă o acțiune înrudită cu uciderea. În particular, Buddha a hotărât că Bodhisattvaşii trebuie să se abțină de la toate tipurile de carne.

*

Odată, demult, nobilul Katyayana a luat variolă şi i s-a spus de către doctorul lui că ar trebui să consume carne şi sânge de capră şi să le aplice pe piele. Însă Katyayana a răspuns că preferă mai degrabă să moară decât să încalce preceptele. Aşadar, a refuzat să mănânce carnea şi a trecut dincolo de suferință.

Când Lordul Taklung Thangpa era pe patul de moarte, i s-a cerut să mănânce nişte supă care conținea grăsime, pentru a se vindeca.
"Întreaga mea viață", a răspuns el, "am respectat preceptele. De ce le-aş încălca acum, pe patul de moarte?" A ignorat sfatul doctorului şi a trecut dincolo.

Sunt multe astfel de povestiri. De asemenea sunt multe relatări despre cum Atisha, Drikung Kyobpa şi discipolul său apropiat, precum şi Taklung Thangpa împreună cu multe alte mari ființe au folosit melasă, miere şi aşa mai departe, în loc de carne, şi cum au băut lapte simplu sau bătut în loc de alcool. Iar aceasta a fost o mare bucurie pentru Ponlop Lochen[75]. Gotsangpa Natsok Rangdrol a spus că a fost inspirat într-un mod minunat de practica lui Atisha, Taklung Thangpa şi alte mari ființe, în special când a văzut cum majoritatea călugărilor din vremea lui preparau ofranda ganachakra – folosind alcool doar din dorință şi consumându-l într-un mod foarte obişnuit.
Se spune că odată, demult, pe vremea lui Buddha Dipamkara, în oraşul Drucha, unui

---

[74] *dpe chos rin chen spung ba* , un comentariu al *dpe chos*, text Kadamapa scris de Potowa, discipol al lui Dromtonpa

[75] *spon slob lo chen*.

bărbat urât şi soţiei sale frumoase din casta brahmanilor, li s-a născut un fiu cu ochi roşii şi dinţi ascuţiţi ca de câine. Chiar de mic, acesta rupea în bucăţi viermi şi muşte după care le înfuleca plin de lăcomie. Când a crescut mare, obişnuia să ucidă animale sălbatice şi peşte ori de câte ori avea ocazia şi consuma carne şi vin fără nici un fel de măsură. În cele din urmă şi-a găsit sfârşitul înjunghiat în inimă cu un pumnal negru şi otrăvit. Cum a murit a şi renăscut într-un ţinut infernal unde era despicat în bucăţi şi mâncat de viu de animale sălbatice şi carnivore, în timp ce călăii săi sub formă de demoni îi turnau metal topit în gură. În mijlocul chinurilor, a strigat: "Din cauză că în viaţa trecută am mâncat carne, acum animale sălbatice mă devorează. Din cauză că am tânjit după carne şi sânge, acum alţii vor numai să mă mănânce. Carnea părea atât de delicioasă în timp ce o mâncam, şi cât de îngrozitor poate să fie acum, când simt din plin efectele acelui comportament! Băutul de vin a făcut ca gardienii iadului să îmi toarne metal topit în gură. Din cauză că am băut fără măsură, acum alţii mă chinuiesc fără oprire. Alcoolul părea atât de delicios atunci când îl beam, însă ce îngrozitor poate să fie acum când simt din plin efectele acelui comportament!" După aceea, a renăscut ca preta şi a suferit din nou chinuri îngrozitoare.

Tot aşa a fost regele Senge Bangzang, a cărui dietă era compusă exclusiv din carne. La un moment dat, pofta sa a crescut la un aşa nivel încât a ajuns într-un final să mănânce carnea unui copil mic. Curtea sa şi toţi supuşii l-au părăsit. De aceea, a suferit enorm iar după moarte a renăscut în zonele de jos ale existenţei.

Odată, demult, când Prinţul Credinţă Neclintită a călătorit în tărâmul rakshaşilor şi l-a întrebat pe demonul de pază de ce nu l-a devorat, a primit următorul răspuns:
"Shakyamuni, învăţătorul vostru", a urlat rakshasa, "ne-a oferit nouă, demonii devoratori de carne, legământul *upavasa*[76] pe care să îl respectăm în fiecare zi cu lună plină. Ne-a explicat multele consecinţe negative ale consumului de carne şi ne-a spus că aceasta este de fapt carnea foştilor noştri părinţi. Ne-a recomandat aşadar, să renunţăm la ea. Însă cum carnea şi sângele sunt hrana noastră naturală, nu avem cum să trăim întotdeauna fără ea şi de aceea, ne abţinem în a cincisprezecea zi a lunii. Dacă vre-un om trece pe aici în acea zi, nu numai că nu îi facem nici un rău dar îl şi ajutăm!"

De asemenea, se spune că regele Chome i-a făcut cadou regelui Pawo carnea unei căprioare şi l-a întrebat dacă o s-o mănânce sau nu. Acesta a răspuns că nu, deoarece carnea roşie şi proaspătă nu este potrivită nici măcar pentru spiritele carnivore, cu atât mai mult pentru oameni.

Şi în cele din urmă, se povesteşte că, odată, când doi yogi, practicanţi ai sadhanei Hayagriva şi Varahi, erau pe punctul de a obţine realizarea, au mâncat nişte carne de porc şi cal. Această faptă a creat un obstacol în calea realizării lor, care de aceea nu s-a mai manifestat.

În *Lumina neprihănită (Vimalaprabha – dri med 'od)*, marele comentariu asupra *Kalachakra-tantra*, se spune că Buddha a prezis că yogi aparţinând Mantrayana vor consuma carne, însă acea carne va fi întotdeauna rezultatul uciderii. Dacă oamenii nu le-ar fi ucis pentru carne, animalele ar fi rămas nevătămate. Dacă nu ar exista consumatorii de carne, nu ar exista nici ucigaşii de animale. Din acest motiv, atât consumatorul cât şi ucigaşul sunt ambii vinovaţi de ucidere. Mai mult decât atât, practicanţii Mantrei Secrete trebuie să respecte în fiecare zi samaya a patra (din cele

---

[76] *Bsnyen gnas.* Legământ Pratimoksha ce constă în respectarea a nouă din cele zece precepte ale ordinaţiei *shramanera (getsul)* care sunt însă luate pentru o perioadă de douăzeci şi patru de ore la o anumită dată. Vezi cartea lui Longchen Yeshe Dorje, *Treasury of Precious Qualities*, pag. 198.

paisprezece samaya de bază).[77] Aceasta a fost cu siguranță instruirea dată de Buddha.

Venerabilul Milarepa a spus:

Animale inofensive voi ucideți și mâncați;
Preparați și gustați o băutură care să vă îmbete
Pregătind astfel cauza naşterii în Iadul Reînvierii[78]*.*
O, nu vă aruncați în prăpastie cu ochii deschişi.
Aveți grijă, voi zei și oameni, aveți grijă!
Când veți fi împunși de țepe, nu aveți cum să suportați durerea,
Şi totuşi ucideți și consumați carnea ființelor vii.
Ce nemiloase vor fi rănile dobândite în Iadul Reînvierii,
Când pielea vi se va jupui de pe membre!
Aşa că îndepărtați-vă de îngrozitoarea carne roşie și însângerată.

Se povestește în scurta biografie a Venerabilului Phagmo Drupa, că îndrăgea foarte mult cele trei antrenamente și se abținea complet de la orice hrană rea, precum carnea. Nu mânca nici măcar supă asezonată cu grăsime animală. Mai mult decât atât, când a fost otrăvit și era gata să moară, i s-a sugerat că dacă ar bea o cupă de bere ce fusese binecuvântată cu mantre, va fi vindecat. Însă a refuzat, riscându-și în acest fel viața.

Regele lama Yeshe O, a adresat odată un mesaj poporului tibetan, care, considera el, practica într-un mod greşit:

Mică vă este compasiunea, mai mică decât aceea a canibalilor!
Şi mare vă este iubirea pentru carne, mai intensă chiar decât a uliilor şi a lupilor!
Puternică este pofta voastră trupească, sunteți mai răi chiar decât taurii şi măgarii!
Vă înghesuiți pe lângă băutură mai mult decât viespile şi muştele!
Mai rău chiar decât câinii şi porcii, nu vă simțiți mizeria şi necurăția!
Înaintea zeilor vă lăsați excrementele,
Urina, sperma şi sângele –
Vai vouă, sunteți destinați mocirlelor pline de carne putrezită!
Disprețuiți învățăturile Tripitaka,
Vai vouă, căci vă veți naşte în iadurile Chinurilor de neîntrecut!
Ucideți animalele pe care ar trebui să le eliberați,
Vai vouă, aceste fapte vă vor duce în stările rakshasa!
Pofta voastră după fericirea uniunii trupeşti
Vă va face să renaşteți ca paraziți intestinali!

Omniscientul Changkya a declarat odată:

Înaintea lor, pe o farfurie care să le mărească orgoliul
Sunt îngrămădite oasele şi cărnurile sângerânde ale animalelor ucise.
Îşi flutură cuțitele în aer şi molfăie din fălcile lor asemenea unor lopeți scânteietoare
Încât ai zice că au plecat să lupte cu o hoardă de demoni –
Pe aceşti prefăcuți călugări virtuoşi, cât îi compătimesc!

---

[77] A patra samaya este a nu cădea în greşeala fundamentală de a abandona iubirea pentru ființele sensibile.

[78] Probabil este vorba de iadul unde ființele născute acolo mor și se nasc neîncetat numai pentru a muri din nou. (Nota trad.)

*

Odată, după ce a auzit multe povestiri despre cât de rău este să se mănânce carne, Drukpa Kunleg a zis:

SE SPUNE CĂ BUDDHA ne-a învățat cât de rău este să se consume porci, peşte şi usturoi. La acestea adaug faptul că, în Mahayana, Buddha interzice consumul oricărui tip de carne, deoarece slăbeşte compasiunea şi pentru că există pericolul ca mâncarea de carne să fie dăunătoare celor care o consumă, putând chiar să îi afecteze psihic. Cu toate acestea, se spune în mod specific, în toate sutrele şi tantrele, că toate ființele au fost părinții noştri. Acesta este un lucru pe care îl putem simți şi de care ne putem lăsa convinşi – toate au fost părinții noştri în trecutul fără de început. Dacă îngrămădim oasele tuturor celor care au fost tații noştri sau strângem tot laptele pe care ni l-au dăruit toate ființele care au fost mamele noastre, însăşi cele trei lumi nu ar fi suficient de mari pentru ele.

Iar dacă oamenii ar reflecta cu sinceritate la aceste lucruri, *cine* ar mai putea să mănânce carnea propriilor lor părinți şi copii?

Oamenii cred că este suficient faptul că Shravakaşii se abțin de la carnea nepotrivită şi că nu au nici o dorință față de ea. Astfel, consumă carne şi se scuză pe ei înşişi, apelând la texte precum: "Dacă Shravakaşii s-ar abține de la carnea permisă (adică pură în cele trei moduri) atunci s-ar comporta asemenea lui Devadatta". Spre exemplu, nu ați putea spune, nu-i aşa, că o femeie care a fost respinsă de trei maniaci sexuali este o marfă potrivită. Aşadar, nu are cum să fie în regulă să se mănânce carnea strigată şi respinsă în trei piețe[79] Oamenii greşesc dacă se agață de sensul literal şi ignoră înțelesul învățăturii.

Acestea sunt cuvintele lui însuşi Drukpa Kunleg. Mai mult decât atât, odată, când se afla într-una din călătoriile lui, a văzut cum în unele mănăstiri existau mulți călugări iubitori de carne şi care o cumpărau plini de lăcomie de la măcelari. "Această mănăstire", zicea el disprețuitor, "este un bârlog al lupilor şi nimic mai mult! Se spune în *Shiksasamuccaya* că trupul trebuie întreținut cu mâncare medicinală. Aceasta nu include carnea şi peştele, deoarece astfel de produse sunt interzise în *Lankavatara-sutra*, unde Buddha a declarata că Bodhisattvaşii cei plini de compasiune să se abțină de la orice fel de carne. *Shiksasamuccaya* spune, de asemenea, că atunci când Vinaya specifică faptul că, cele trei tipuri de carne pură pot fi consumate şi că nu trebuie să fie respinse, procedează astfel pentru a distruge sentimentele de superioritate ale acelora care se gândesc că prin abținerea definitivă de la carne au ajuns să aibă cea mai pură viziune. De asemenea, este o măsură înțeleaptă pentru cei care, din cauza poftei de carne, nu ar putea altfel să intre pe Cale, chiar dacă ar avea şansa karmică de a o face. De asemenea, se spune în *Lankavatara-sutra* că învățăturile şi preceptele au fost expuse într-un mod gradat, ca paşi pe o singură cale. Astfel, permisiunea de a consuma carne, oferită în stadiul Pratimoksha, este interzisă în Mahayana, în care până şi consumul cărnii animalelor care au murit din cauza uneia din cele zece tipuri de moarte naturală, este complet exclusă."

În ceea ce priveşte formularea graduală a celor trei precepte referitoare la consumul de carne, expuse gradat de către Buddha, învățătorii din trecut spun că, în Vinaya, consumul cărnii de om sau a cărnii animalelor cu copite nedivizate[80] este în primul rând interzisă. După aceea, carnea a fost interzisă în mod general, cu excepția

---

[79] Aceasta este o traducere aproximativă a următoarelor cuvinte *'di la mtshungs pa zhig zhun/stu shar po gsum 'khor zhig la byas e chog mi chog na.* Înțelesul acestui pasaj este incert.

[80] Adică a cailor, măgarilor, catârilor, şi aşa mai departe.

celor trei tipuri de carne pură. Aceste două precepte Vinaya, urmate de preceptul general Mahayana care interzice Bodhisattvaşilor să consume orice fel de carne, inclusiv pe aceea a animalelor care au murit de cauze naturale, sunt cele trei precepte referitoare la carne.

Khyentse Rinpoche[81] a spus că în scripturi el a văzut întotdeauna numai interziceri de genul: "Nu am permis, nu permit şi nu voi permite niciodată consumul de carne. Am spus tuturor celor ordinaţi în sangha, că nu este bine să se mănânce carne ….De acum încolo, Shravakaşii să nu mănânce carne." În comparaţie cu asta, a afirmat că nu l-a văzut nicăieri pe Buddha spunând: "Marcaţi capetele iacilor şi oilor care trebuiesc ucise."

Khyentse Rinpoche a spus de asemenea, că sătenii din vecinătatea lui ucideau animale mari şi grase din dorinţa de a le consuma carnea, păstrând în acelaşi timp ficatul şi alte bucăţi importante pentru a le da ca ofrande unor lama şi meditatori.

"Vai de aceşti oameni!", striga el. "Ce generoşi sunt şi ce percepţie pură despre lama trebuie că au! Ce curajoşi sunt să ucidă în acest fel! Nu se gândesc că uciderea este o greşeală gravă! Se amăgesc cu faptul că micul lor cadou le va aduce mult bine şi că îi va curăţi de păcate; şi mai cred că lamaşii pot elibera fiinţele atât de uşor ca şi cum le-ar trage cu lanţuri de fier. Însă este imposibil! Nagarjuna a spus în a sa, *Scrisoare către un prieten (Suhrllekha)*:

Dacă ar fi să fac o grămăjoară de noroi cât o boabă
Pentru fiecare mamă care mi-a dat naştere,
Pământul însuşi nu mi-ar fi suficient.

"Toate fiinţele au fost mamele noastre, însă oamenii de rând nu conştientizează acest lucru şi de aceea sunt în stare să le ucidă. Bineînţeles, noi, oamenii Dharmei, nu putem consuma carne. De ce? Pentru că mamele şi taţii noştri, fraţii, surorile şi prietenii care ne-au fost atât de dragi – iată-i aici înaintea noastră! Au devenit aceste creaturi supuse şi ignorante numite animale, care nu ştiu ce ar trebui făcut sau ce ar trebui respins. Poate că au coarne şi merg în patru picioare, însă ele sunt părinţii şi prietenii noştri din trecut. Oamenii nu se gândesc niciodată la asta. Ei închid animalele în ţarcuri şi îngrădituri; este îngrozitor. Iar când aceste animale care au fost toate, părinţii şi apropiaţii noştri, soţiile şi prietenii din trecut, cad în mâinile măcelarilor, aceşti oameni cruzi şi răi, fără nici cea mai mică urmă de compasiune, ele tremură de frică, îngrozite fără măsură chiar şi numai la vederea călăilor lor. Ochii li se umplu de lacrimi şi se sufocă de spaimă. Se gândesc: 'Cine mă va ajuta acum? Nu am pe nimeni la care să fug; nu pot zbura de aici; nu îmi rămâne decât să mor!' Sunt copleşiţi de groază iar suferinţa pe care o simt este mai teribilă decât dacă s-ar afla pe chiar marginea iadului clocotind de flăcări. Sunt aruncaţi pe spate, la pământ, cu ochii ieşindu-le din orbite. Apoi, frecându-şi mâinile cu satisfacţie, măcelarul le spintecă burţile cu cuţitul, trimiţându-le pe lumea cealaltă fără nici cea mai mică ezitare. Ce ar putea exista aici care să fie pe placul unui lama? Având încredere totală în Guru Rinpoche[82], vă implor cu lacrimi în ochi – pe voi toţi cei care mă iubiţi, nu ucideţi nici

[81] Cel mai probabil că se face referire la Jigme Lingpa, al cărui nume personal a fost Khyentse Ozer. Jigme Lingpa a murit în 1798, când Shabkar avea şaptesprezece ani. Shabkar a primit mai târziu transmisia *Longchen Nyingthig* de la Lackha Drupchen, discipol al lui Jigme Trinle Ozer, primul Dodrupchen Rinpoche şi discipol direct al lui Jigme Lingpa. Vezi Tulku Thondup, *Masters of Meditation and Miracles.*

[82] Numele prin care Guru Padmasambhava, Cel născut din lotus, este cunoscut în mod obişnuit în Tibet. A fost prezis de Buddha Shakyamuni ca fiind acela care va propaga învăţăturile Mantrei Secrete. Invitat în Tibet de regele Trisong Detsen, în secolul al optulea, a reuşit să stabilească definitiv acolo învăţăturile buddhiste ale sutrelor şi tantrelor.

măcar pentru a vă salva viața. Deoarece Buddha a spus în *Sutra Atenției Perfecte*: 'Aceia care ucid chiar şi o singură fiinţă vor fierbe în iadul vremelnic timp de o karma intermediară (medie)'. Sutrele spun că a face cadouri care conțin carne, alcool, otravă sau arme, este, direct sau indirect, o faptă rea. De aceea, nu este deloc potrivit să faci cadou, carne. Chiar şi cei care nu cunosc alte practici să se abțină cel puțin de la carne, cât pot de mult. Fie ca aceste cuvinte să treacă mai departe!"

*

Vajradhara Reting Trichen a spus:

BODHISATTVAŞII CARE TÂNJESC după gustul cărnii îşi slăbesc compasiunea. Aşadar, să se abțină!

*

În comentariul lui Khedrup Je asupra *Celor trei legăminte*, se spune că, în general, numai Bodhisattvaşilor li se cere să se abțină de la carne. De aceea, toți cei care au făcut legământul bodhicitta, fie că sunt călugări, călugărițe sau laici, trebuie să se abțină de la carne. Asta deoarece dacă Bodhisattvaşii, care au devenit obiectul venerației credincioşilor, consumă carne, o mare dorinţă pentru gustul acesteia va creşte în ei. Drept rezultat, compasiunea lor va slăbi. De aceea, oamenii care au primit ordinația completă, shramanera, regii, miniştrii, liderii şi laicii care practică Mahayana, să se abțină de la carne.

Khedrup Je a prezis că până şi aceia care au făcut legământul Bodhisattva, ori au recitat formula bodhicitta de o sută de ori, nu vor considera nici măcar uciderea conştientă a mii de animale sau îndemnarea altora să facă la fel, ca fiind o greşeală; ce să mai vorbim atunci de propria lor abținere de la carne. A avut atât de multă dreptate încât putem vedea în zilele noastre cât de adevărată este profeția sa!

De aceea, trebuie să privim consumul de carne ca fiind împotriva învățăturilor. Să ne obişnuim cu ideea că este rău să tânjim după ea şi să o respingem! Dacă ne gândim: "Ce bună este pentru noi, carnea. Ce curată şi hrănitoare. Ce delicios este gustul ei!" consecința va fi că, ori de câte ori ni se va pune înainte carne şi sânge – ca şi cum nu ar fi altceva decât orez şi tsampa ori lapte sau unt – vom simți o poftă imensă şi nu vom putea rezista. De aceea, Khedrup Je a spus că în chiar momentul în care suntem pe cale să o punem în gură să ne gândim că este ceva mizerabil, care a apărut din sânge şi spermă. Apoi, să ne aducem aminte că acea carne provine de la ființele care au fost încă din trecutul fără de început, propriile noastre mame şi proprii noştri copii. Şi să ajungem la concluzia că este groaznic să poftim după carnea lor, ca şi cum am tânji după carnea propriilor noştri copii!

Trebuie să medităm asupra pericolelor existente în dorința de carne şi să realizăm, în conformitate cu învățăturile, că dacă mergem la vânătoare şi pescuit, ne transformăm în măcelari şi ucigaşi. Dacă cumpărăm carne, îi îndemnăm pe alții să ucidă animale pentru carnea lor. Dacă vindem, pentru profit, carnea animalelor ucise, dacă tânjim după ea, suntem asemenea lui Senge Bangzang şi Prințului Kangtra care ucideau oameni şi îi devorau.

Mirosind duhoarea respingătoare, animalele vor fugi de noi. Se spune că desăvârşirea în mantra vidya, precum şi dezvoltarea marii iubiri şi a marii compasiuni va fi împiedicată.

De aceea, din cauza dorinței noastre de carne, să nu afirmăm niciodată că Vinaya susține consumul ei. Se spune că, niciodată, nici chiar în visele noastre, să nu

zicem că mâncarea de carne este fără greşeală. Experienţa arată că, atunci când cei care aspiră la Iluminare şi cultivă bodhicitta, consumă carne, compasiunea şi hotărârea lor slăbeşte foarte mult. Pe de altă parte, se spune că, atunci când oamenii se înfrânează, pentru a-şi potoli pofta şi când se abţin de la orice fel de carne, pură sau impură în cele trei moduri – atât a animalelor ucise, cât şi a celor care au murit de moarte naturală – aceasta este într-adevăr o mare minune!

Chiar şi cei care nu sunt buddhişti se abţin de la carne. Înţeleptul Sugge a spus:

Sângele tuturor animalelor pe care le-ai ucis în trecut,
S-a strâns ca o mlaştină la picioarele tale.
Dacă aşa crezi tu că vei merge în ceruri,
Atunci ce crezi că te-ar face să cazi în iad?

Iar Netso a spus:

Oaia ucisă, martora crimei înfăptuite,
Sângele ei zace ca o mlaştină la picioarele tale.
Dacă aşa crezi tu că vei merge în ceruri,
Atunci ce crezi că te-ar face să cazi în iad?

Înţeleptul Jawa a spus:

Cel care o mănâncă şi cel a cărui carne este mâncată –
Observă diferenţa dintre cei doi!
Primul va avea burta plină pentru scurt timp;
Celălalt şi-a pierdut viaţa definitiv!
Cei care înţeleg teama şi suferinţa
Celor care ştiu că le-a sunat ceasul,
Mai degrabă vor păzi viaţa celorlalte fiinţe.

Alţi nebuddhişti înţelepţi şi plini de compasiune sunt de acord că a oferi protecţie împotriva fricii chiar şi unei singure fiinţe, este un lucru extraordinar şi de necomparat. Această faptă nu poate fi egalată nici chiar dacă s-ar dona munţi de aur la mii de Brahmani, împreună cu cadouri în vaci şi bani. Aceasta este opinia unor înţelepţi nebuddhişti şi plini de compasiune.

Dacă am încerca din răsputeri să facem tot ceea ce este în armonie cu mesajul lui Buddha, indiferent că provine de la oameni obişnuiţi ori surse nebuddhiste, tratându-le pe toate ca şi cum ar fi învăţătura lui Buddha, nu vom greşi deloc. *Kalachakra-tantra* afirmă că învăţăturile nebuddhiste care sunt cu adevărat extraordinare, să fie de asemenea respectate. Şi se mai spune în *Angulimala-sutra* că tot ceea ce este în armonie cu învăţătura lui Buddha *este* învăţătura lui Buddha.
Toate acestea sunt învăţăturile lui Khedrup Je.

Vedem aşadar că, mâncarea de carne este considerată rea atât de buddhişti, cât şi de nebuddhişti. Cineva ar putea obiecta la cele spuse mai înainte şi să întrebe de ce Gunaprabha afirmă în a sa *Vinaya-sutra* şi de ce se repetă acelaşi lucru în marele comentariu dedicat acesteia, că dacă Shravakaşii ar evita carnea pură în cele trei moduri (şi care deci, poate fi mâncată) s-ar comporta asemenea lui Devadatta. Acestora le răspundem că Devadatta era în permanenţă gelos pe Buddha, încercând să îi facă rău în multe feluri, aruncând, spre exemplu, un bolovan asupra lui sau stârnind către el un elefant sălbatic. Pe lângă aceasta, a creat o schismă în sangha spunând

celor din jurul lui următoarele cuvinte: "Uitați, așa-zisul virtuos Gautama consumă carne, însă noi nu o vom mânca deoarece am face rău animalelor." În acest mod, a creat o regulă ce părea mult mai plină de compasiune decât preceptele lui Buddha. La fel, dacă noi cei care suntem discipolii lui Buddha ne abținem de la carne doar pentru că vrem să fim onorați ori din invidie față de ceilalți, încercând să părem mai buni decât ei, ne comportăm într-adevăr asemenea lui Devadatta. Însă este complet greșit să fie comparați cu Devadatta oameni care se abțin de la carne sau fac alte fapte bune asemănătoare cu aceasta[83], din adevărată compasiune și care nu doresc să rănească nici un animal direct sau indirect. Astfel de oameni sunt asemenea lui Buddha însuși ori Bodhisattvașilor, asemenea practicanților buddhiști precum Kadampașii din vechime, înțelepților nebuddhiști plini de compasiune și altora, fie ei practicanți sau laici. Dacă cineva comite o astfel de eroare ar însemna, în opinia lui, că cei care consumă carne se comportă asemenea lui Buddha. Și ar fi logic așadar, să schimbe textul *Vinaya-sutra* încât să se poată spune că, din moment ce Shravakașii consumă o carne permisă (deoarece este pură în cele trei moduri) se comportă asemenea lui Buddha. Fără îndoială că mulți oameni vor născoci diferite texte și exegeze – pentru nici un alt motiv decât că vor să mănânce carne.

Mâncarea de carne este percepută ca fiind ceva care aduce Dharmei o reputație proastă și din acest motiv, interzicerea care apare în *Lankavatara-sutra* se datorează faptului că, în unele țări și în anumite timpuri, chiar și practicanții tradițiilor nebuddhiste, precum jainiștii, se abțin de la carne.

Așa stând lucrurile, populația de acolo ar putea spune că sangha buddhistă este inferioară acestora, ceea ce ar duce la o lipsă de credință în învățătura lui Buddha. Acesta este unul din motivele pentru care Buddha a spus să nu se consume carne. Pe lângă asta, din moment ce Doctrina lui Buddha a fost expusă din compasiune, este foarte logic ca Buddha să fi interzis consumul de carne din considerație pentru ceilalți, chiar dacă, într-un anumit caz particular, consumul de carne nu ar fi fost o greșeală.

Pentru a fi siguri de aceste adevăruri, dacă ar fi strânse laolaltă toate textele care fac referire la răul consumului de carne, fie că se găsesc în sutre, tantre, comentarii sau biografii ale învățătorilor, precum și în cântecele lor de realizare, s-ar alcătui o carte imensă.

Carnea este sursa piedicilor de pe cale. Este sămânța tărâmurilor de jos și hoața vieții. Consumul de carne este în mod cert o cauză de suferință pentru ceilalți; nici o altă hrană nu este sursa unui rău atât de mare. De aceea, toată lumea – maeștri, discipoli și binefăcători – împreună cu toți practicanții înțelepți și plini de compasiune, oamenii obișnuiți, fie că sunt călugări sau laici, puternici sau slabi, să se abțină de acum înainte de la consumul de carne. Să o considerăm impură și asemenea cărnii propriilor noștri părinți și copii. Să o tratăm precum o otravă.

Haideți să ne rugăm lui Buddha, învățătorul nostru, vizualizându-l deasupra capetelor noastre, pentru ca să ne binecuvânteze să avem puterea de a introduce în viața noastră această învățătură; și să vizualizăm, de asemenea, un fluviu de nectar ce coboară peste noi și ne curățește.

VERSURI DE ÎNCHEIERE

Buddha al Compasiunii, Refugiul nostru al tuturor,
Tu cel care vezi cu înțelepciunea ta profundă și clară
Cele trei perioade ale timpului – trecut, prezent și viitor –

[83] Precum eliberarea animalelor captive, etc. (Nota trad.)

Şi care priveşti plin de compasiune iubitoare toate vieţuitoarele,
Asemenea celor mai scumpi copii ai tăi,
Rămâi întotdeauna deasupra capului meu şi binecuvântează-mă.

Consumul cărnii şi sângelui provenite de la fiinţele
care au fost odată părinţii noştri,
Această hrană rea intensifică dorinţa, care este rădăcina samsarei;
Şi retează compasiunea, rădăcina Dharmei.
De aceea, toate relele care provin din consumul de carne
Le repet aici din nou, în versuri şi cântec.

Voi toţi cei care mâncaţi această hrană otrăvitoare şi primejdioasă,
Carnea şi sângele fiinţelor care au fost odată părinţii voştri,
Vă veţi naşte în Iadul Ţipetelor şi alte iaduri pline de foc,
Unde veţi arde şi veţi fierbe.

Dacă mâncaţi carnea animalelor ucise de alţii,
Veţi sta într-un astfel de iad timp de o kalpa întreagă.
Dar dacă mâncaţi carnea animalelor ucise de voi înşivă
Ori pe care i-aţi cerut altuia să le ucidă,
Timp de o sută de mii de kalpa veţi sta în iad.
Dacă beţi sângele animalelor ucise de alţii
Timp de o kalpa întreagă nu veţi auzi nici măcar numele Celor Trei Comori.
Dar dacă beţi sângele animalelor ucise de voi înşivă
Vă veţi naşte în iadurile unde fierbe metal topit.
Dacă beţi sângele gătit al unui iac,
Timp de şapte vieţi veţi avea trupul unui animal de rând.
Iar dacă mănâncaţi carne şi sânge cât greutatea corpului vostru,
Veţi sta o kalpa întreagă în iadurile unde fierbe metal topit.
După şapte vieţi, acelaşi destin creat de ei înşişi, îi aşteaptă pe toţi aceia
Care se ospătează cu carne roşie şi crudă şi cu sânge crud –
După zece vieţi li se va întâmpla la fel acelora care le mănâncă gătite.

A consuma carnea animalelor sălbatice omorâte de voi, vă va duce în iad;
Iar dacă, asemenea animalelor, mâncaţi creaturi încă vii,
Însuşi Yama, Regele morţii, vă va turna în gură
Un râu de metal topit şi încins.
Vai vouă, cum veţi urla atunci, arşi de flăcările din interiorul vostru!

Consumul de peşte prins de voi înşivă
O să vă ducă la naşterea în iadurile cu păduri de săbii ascuţite.
Iar dacă mâncaţi carne şi intestine de câine sau porc,
Veţi renaşte în stări infernale de mlaştini pline cu mizerie.
Toţi cei care se ospătează cu carne şi sânge,
având o puternică dorinţă pentru ele,
Se vor naşte ca spirite ce se hrănesc cu carne şi sânge.

Dacă, ucigând capre, oi sau iaci, le vindeţi carnea,
Veţi renaşte ca fantome rele şi periculoase.
A ucide un animal pentru ospăţ

Duce la naşterea în iadurile Căldurii Cumplite.
Dacă mâncaţi carne şi sânge, veţi deveni
Tigrii, lei, lupi, vulpi sau pisici, toate nişte carnivore ce provoacă groază.
Iar dacă ajungeţi să vă ospătaţi cu carne de om
Veţi deveni vampiri bărbaţi sau femei, ori dakini devoratoare de carne.
Şi de asemenea, diferite naşteri ca proscrişi şi oameni de nimic,
vor cădea asupra voastră:
Cruzi măcelari, vânători, fantome rele.
Dacă mâncaţi carne şi sânge fără nici un pic de ruşine,
În vieţile viitoare veţi deveni nebuni incapabili să se abţină de la nimic.

A roade carne şi oase
Duce în vieţile viitoare la pierderea timpurie a dinţilor.

Astfel, tantrele lui Avalokita, Cel plin de Compasiune,
Spun că sângele şi carnea sunt mâncăruri care pustiesc cele trei lumi.
Cum te-ai simţi, cu gura acoperită, cu capul tăiat şi inima scoasă afară,
În timp ce alţii îţi consumă carnea şi îţi beau sângele?
Aşa că foloseşte-ţi corpul de acum pentru a reflecta –
Şi nu mânca nici un fel de carne,
pentru că aceasta este sursa răului adus celorlalţi.

Pentru a oferi lumii, carne,
Nenumărate animale sunt ucise în fiecare zi.
Nu există nici o îndoială că mâncarea de carne provoacă rău
Vieţilor celorlalte fiinţe.
Şi nici o altă mâncare nu aduce atâta moarte.
Mult mai rea decât alcoolul, este aşadar, carnea,
Pentru că distruge în aşa hal vieţile celorlalte fiinţe.
Această hrană îngrozitoar trebuie deci, evitată
De oricine este plin de compasiune.
Principala cauză a renaşterii în iad este uciderea,
Iar cel mai mare pretext al ei este obţinerea de produse din carne.

Pentru carne îşi ucid oamenii, caprele, oile şi iacii.
Iar pe unele le înnăbuşă, legându-le la gură – ce îngrozitor!

Pe alte animale le prind vii şi le taie burta cu cuţite ascuţite,
Înjunghiindu-le cu propriile mâini.
Unii le lovesc sub inimă
Şi le despică în două cu sulița şi cuţitul.
Alţii le lovesc în gât, tăindu-le capetele.
Câte modalităţi diferite au pentru a-şi ucide victimile,
Aceste creaturi care au fost cândva părinţii lor – ce îngrozitor!
În toate vieţile viitoare fie să nu mai consumaţi niciodată
Carnea şi sângele fiinţelor, părinţii voştri din trecut.
Prin binecuvântările lui Buddha, Cel plin de Compasiune,
Fie să nu mai tânjiţi niciodată după gustul cărnii.

NECTARUL NEMURIRII

Mă plec până la pământ cu devoțiune şi mă refugiez în toți venerabilii mei învățători, adevărate comori de iubire neîntrecută. Îi implor să mă binecuvânteze pe mine şi pe toate ființele cu marea lor compasiune, pentru ca blândețea iubitoare, compasiunea şi bodhicitta să ia naştere în sufletele noastre.

În toate naşterile pe care le-am avut în ciclurile nesfârşite ale samsarei, nu există nici măcar o singură ființă care să nu fi fost măcar odată, mama noastră. Iar când acestea ne-au crescut au fost la fel de bune cu noi precum mamele noastre din viața de acum. Acest adevăr a fost rostit de Buddha, Învățătorul nostru, nu doar o dată, ci în mod repetat. Cine ar pune oare la îndoială cuvintele sale?

De aceea, trebuie să adoptăm practica instruirii în cele şapte puncte ale succesiunii cauzale pentru a ne antrena mințile întru bodhicitta.[84] În primul rând, trebuie să învățăm să recunoaştem faptul că toate ființele au fost mamele noastre. În al doilea rând, trebuie să fim conştienți de bunătatea pe care au manifestat-o față de noi şi în al treilea rând, să ne decidem să le răspundem cu recunoştință şi să le răsplătim. În al patrulea rând, trebuie să simțim pentru ele o iubire caldă şi blândă iar în al cincilea rând, compasiune. În al şaselea rând, trebuie să cultivăm extraordinara gândire a responsabilității universale[85] şi, în al şaptelea rând, să ajungem în acest mod la rezultatul neîntrecut, şi anume, atitudinea bodhicitta. De asemenea, trebuie să ne antrenăm în mod repetat în practica de a ne situa la acelaşi nivel cu toate ființele şi de a ne substitui pe noi înşine celorlalți, adică de a privi toate ființele ca pe noi înşine.[86] Apoi, având ca martori pe învățătorul nostru şi Cele trei comori, trebuie să luăm legămintele bodhicitta, atât în aspirație cât şi în faptă şi să le urmăm.

Când am devenit conştienți de faptul că toate ființele au fost mamele noastre şi când această conştientizare este constantă, rezultatul va fi acela că, atunci când vom vedea carne vom şti că aceea este carnea propriilor mame. Şi, în loc să o ducem la gură şi să o mâncăm, nu vom fi capabili nici măcar să o ținem în mână ori să o mirosim. Acesta este mesajul multor învățători sfinți din trecut, adevărate personificări ale compasiunii. Care este oare motivul pentru care au prezentat această învățătură? Caprele, oile, etc., au fost toate mamele noastre iubitoare la un moment dat. Dacă le ucidem, legându-le gura sau vârându-ne mâinile în corpul lor pentru a le tăia artera vitală, cu scopul de a le consuma carnea încă roşie şi crudă – toate acestea nu sunt altceva decât comportamentul monstruos al demonilor rakshasa. Este o faptă pe care Buddha a condamnat-o în multe feluri, zicând:

Aşa că în toate învățăturile mele am criticat mâncarea de carne:
În Parinirvana *şi* Angulimala,
Lankavatara, Hastikakshya *şi sutrele* Mahamegha.

Nu am intenția să ofer aici o prezentare detaliată a greşelilor aflate în consumul de carne, deoarece acestea au fost evidențiate de nenumărate ori în sutre, tantre şi shastre. În schimb, vă propun să redau pe scurt şi la modul general, numai

---

[84] Practica instruirii în cele şapte puncte ale succesiunii cauzale este o practică asociată îndeaproape cu Atisha Dipamkara.

[85] Aceasta este decizia de a-şi asuma responsabilitatea pentru toate ființele şi reprezintă hotărârea de a practica, până şi de unul singur dacă este nevoie, până când toate ființele vor fi eliberate din roata suferinței.

[86] Practicile de a ne situa la acelaşi nivel cu toate ființele şi de a le privi ca pe noi înşine sunt explicate de Shantideva în *Bodhicharyavatara*. Vezi Shantideva, *The Way of the Bodhisattva*, 187.

chestiunile esențiale.

Se spune că, dacă consumăm mâncare rea, adică sângele şi carnea fiinţelor care au fost odată mama sau tatăl nostru, ne vom naşte în viețile viitoare în Iadul Țipetelor, care din cele optsprezece iaduri este unul din iadurile arzătoare. Din cauză că le-am consumat carnea, bare de fier înroşite în foc ni se vor îndesa pe gât, arzându-ne organele vitale şi ieşind prin părțile de jos. Vom experimenta atunci o durere nesfârşită. Şi chiar dacă ne vom naşte din nou în această lume, timp de cinci sute de vieți vom avea forme monstruoase şi pline de lăcomie devoratoare.[87] Vom deveni demoni, căpcăuni şi călăi. Se mai spune, de asemenea, că ne vom naşte de nenumărate ori printre proscrişi, ca măcelari, pescari şi ticăloşi sau ca animale carnivore însetate de sânge: lei, tigri, leoparzi, urşi, şerpi veninoşi, lupi, vulpi, pisici, vulturi şi ulii. Este limpede aşadar că, pentru a renaşte în formă divină[88] sau umană şi a progresa în acest fel pe calea către libertate, consumul de carne reprezintă un obstacol major.

Mai ales, am fost învățați că înțelepciunea primordială şi atotcunoscătoare (omniscientă) apare din bodhicitta.Bodhicitta în schimb, apare din rădăcinile compasiunii şi este desăvârşirea finală a metodelor potrivite ale celor şase paramita. În tantra *Iluminarea Perfectă a lui Bhagavan Vairochana (bcom ldan 'das rnam par snang mdzad mngon par byang chub pa'i rgyud)* se spune:"Înțelepciunea primordială şi atotcunoscătoare apare din bodhicitta, care la rândul ei apare din rădăcinile compasiunii şi este desăvârşirea întregului scop al metodelor potrivite." Se spune de aceea că, unul din cele mai mari obstacole în calea naşterii bodhicittei în mintea noastră este pofta de carne. Asta pentru că, dacă marea compasiune nu a răsărit în noi, fundația bodhicittei nu este fermă. Iar dacă bodhicitta nu este fermă, putem să pretindem de o sută de ori că suntem adepți Mahayana, însă adevărul nu este deloc acesta; nu suntem Bodhisattva ai marelui vehicol. De aici ar trebui înțeles că, incapacitatea de a elimina dorința de carne este un obstacol în atingerea atotcunoaşterii. Aşadar, toți cei care practică Dharma – şi chiar toată lumea – să facă tot ce le stă în putință pentru a abandona această hrană rea, carnea părinților noştri.

Unii ar putea obiecta faptul că în învățături se spune că cineva poate întâlni doar rezultatul karmic al acțiunilor pe care numai el le-a îndeplinit; nici un rezultat nu apare, aşadar, din acțiuni neînfăptuite. Astfel, în conformitate cu legea karmei, dacă cineva consumă carnea animalelor pe care nu le-a văzut să fi fost ucise pentru el, dacă nu primeşte nici o înştiințare în legătură cu asta şi dacă nu are nici o suspiciune că au murit din acest motiv, nici o vină nu cade asupra lui. "Este în regulă" vor spune ei. "Nu am contribuit la uciderea acestei oi (sau orice alt animal prezent înaintea lor). Putem aşadar, să fim siguri că nu se va abate asupra noi karma uciderii, ci asupra celor care au omorât-o."

Acest argument trebuie însă, examinat cu mai multă atenție. Să ne imaginăm că există o fermă în vecinătatea unei mari mânăstiri în care toți călugării consumă carne. Locuitorii fermei respective îşi fac un calcul simplu şi se gândesc că dacă omoară o oaie şi vând mănăstirii, în primăvară, cele mai bune părți, vor avea profit de pe urma ei din moment ce îşi vor păstra pentru consumul personal, capul, picioarele, măruntaiele şi alte resturi. Iar călugării, ştiind foarte bine că oaia a fost omorâtă şi carnea ei păstrată, vor veni să o cumpere. În anul următor, familia va ucide mai multe oi pentru a le vinde carnea. Iar dacă îşi vor face în acest fel, un trai îmbelşugat, când va veni anul următor, vor ucide mai mult de o sută de animale. În acest mod, familia se va îmbogăți şi vor ajunge cu toții măcelari. Îi vor învăța acest tip de comerț pe copiii, nepoții şi toți cei apropiați lor. Şi chiar dacă nu îi vor învăța în mod direct şi pe

---

87 *Phra men pha* şi *phra men ma*: creaturi monstruoase, bărbați şi femei, cu corpuri omeneşti şi capete de animale.

88 Sub formă de zeu sau zeiță. (Nota trad.)

alții, munca lor cea rea va fi observată. Astfel, alții vor deveni la rândul lor măcelari, îndeplinind acte demonice şi îngrozitoare, punând în mişcare un imens curent de negativitate care va dăinui până la sfârşitul samsarei. Şi toate acestea au ajuns să se întâmple dintr-un singur motiv: comunitatea monastică şi alții împreună cu ei sunt consumatori de carne. Cine aşadar, se comportă mai rău în mod constant, decât ei?

Dacă nu ar exista consumatori de carne, nu ar fi nici oameni care să ucidă animale – la fel precum în Nepal şi India nu sunt vânzători de ceai deoarece nimeni nu bea ceai în acele locuri.[89] Cel care consumă carne participă la fapta rea a ucigaşului de animale. Iar din moment ce acțiunea consumatorului de carne este negativă, ar fi o geşeală să se afirme că efectul definitiv al acesteia nu va fi de asemenea, negativ. Buddha a definit ca fiind rea orice faptă care direct sau *indirect* aduce vătămare ființelor. Şi din moment ce spusele lui sunt adevărate, este foarte clar că mâncarea de carne provoacă în mod evident mai mult rău ființelor decât orice altă hrană. Din acest motiv, *Kalachakra-tantra* şi comentariul ei afirmă că, dintre consumator şi ucigaş, primul are păcatul cel mai mare. Aşa stând lucrurile, cei care mai susțin încă faptul că greşeala consumatorilor de carne nu este prea gravă sau că nu sunt atât de vinovați precum măcelarii, ori mai mult, că sunt complet inocenți, se grăbesc foarte tare. Dar fie bine sau rău, de ce trebuie să aibă astfel de obiceiuri? Credința mea este că le-ar fi mult mai bine dacă ar putea să scape de această dependență.

Să luăm din nou, cazul unei mici mănăstiri unde călugării sunt săraci şi nu au bani ori sunt mai economicoşi şi mai chibzuiți sau chiar adepți ai străvechii linii Kadampa, consumând numai cele trei alimente albe. Nici măcar nu le-ar trece prin cap laicilor care locuiesc în apropiere să ucidă animale pentru a-i aproviziona pe călugări cu carne. Pe lângă aceasta, se spune că o faptă este virtuoasă dacă este benefică direct sau indirect atât celui care o îndeplineşte cât şi celorlalți. Cred, de aceea, că dacă cineva doreşte să se angajeze într-o practică consecventă (şi habituală) aducătoare de bine, nu există nimic mai potrivit decât abținerea de la carne. Acei foarte puțini călugări care au într-adevăr compasiune să păstreze aceste cuvinte în inimile lor!

Când un lama care consumă carne pleacă în turneele sale de vară sau toamnă, binefăcătorii lui credincioşi se gândesc la cât sunt de norocoşi că le va vizita casa. "Acesta nu este doar un lama de rând", vor spune ei, "ci un *tulku*[90] încarnat! Trebuie să îi pregătim o masă cât mai bună." Fiind conştienți de obiceiurile lui alimentare, vor tăia o oaie şi îi vor oferi cele mai bune părți. În ceea ce îi priveşte pe ei, se mulțumesc cu măruntaiele şi cred în sinea lor că oaia respectivă a avut o moarte favorabilă. Ce soartă bună trebuie să fi avut din moment ce a fost ucisă pentru cina unui lama! Şi îşi spun unul altuia că a fost bine să o omoare, aceasta fiind una dintre acele oi norocoase. Însă în viața viitoare ucigaşii vor afla *ei înşişi* pe pielea lor ce norocoşi sunt!

Din contră, atunci când lama care îi vizitează nu consumă carne, nu numai că binefăcătorii lui nu omoară nici un animal, dar vor şi ascunde orice fel de carne ar avea în casă, abținându-se de la ea toată ziua. În schimb, vor mânca alte alimente precum, cartofi dulci, lapte bătut, etc, în aşa fel încât lama şi binefecătorii lui să se păstreze pe ei înşişi puri şi neatinşi de negativitate – în timp ce oile rămân în viață şi nevătămate! Să ne rugăm ca toți lama să se comporte în acest mod. Pentru că dacă ei manifestă acțiuni greşite, alți lama şi încarnări care vor veni după ei îi vor imita iar rezultatul în lanț va fi că vara şi toamna, lama şi binefăcătorii lor îşi vor uni forțele în a planta semințele acțiunilor rele, în exact momentul când învârtesc roata Dharmei!

---

[89] Aceasta era probabil situația în timpul lui Shabkar; în orice caz, ceaiul cu care era el familiar provenea din China.

[90] Termen tibetan pentru o persoană recunoscută ca fiind actuala încarnare a unei ființe importante (călugăr celebru sau lama). (Nota trad. după Seekers Glossary of Buddhism)

Rău pentru ei şi rău pentru ceilalţi, toate acestea sunt sursa suferinţei în viaţa de acum şi în cea viitoare. Ce altceva am mai putea spune decât *lama konchok khyen*, "O Lama şi Cele Trei Comori, nu ne uitaţi!"?

Apoi mai sunt alţi oameni care susţin: "Je Tsongkhapa şi fii lui de suflet, precum şi alţi maeştri învăţaţi şi desăvârşiţi din trecut, au propovăduit, pe baza citatelor din scripturi, că în conformitate cu legămintele Pratimoksha se poate consuma carnea pură în cele trei moduri. Însă în zilele noastre," continuă ei, "unii practicanţi Dharma ignoranţi, eremiţi şi alţii asemenea lor, vorbesc o mulţime de vorbe fără sens şi interzic consumul de carne. Aceştia sunt demoni întunecaţi care încearcă să îi lipsească pe călugări de mâncarea lor. Din contră, datorită mâncării de carne sunt în stare călugării să se menţină în putere, aşa fiindu-le cel mai bine în practica Dharmei. Şi în orice caz, dacă sangha nu ar fi susţinută în acest mod, ar fi ca şi cum partea lor de hrană le-ar fi oferită în schimb măcelarilor şi oamenilor de rând – ceea ce ar fi un lucru foarte rău şi lipsit de consideraţie. În orice caz," consideră ei, "indiferent de câte ori ar spune oamenii că nu ar trebui să se consume carne, adevărul este că, dacă, călugărilor şi călugăriţelor nu li s-ar permite să mănânce carne (neatinsă de negativitate), ar însemna că nici oamenii obişnuiţi nu ar trebui să o consume. Şi sunt foarte multe motive întemeiate pentru ca practicanţilor Dharma să li se permită mâncarea de carne."

Oamenii care vorbesc în acest mod, nu numai că mănâncă carne pe socoteala lor dar o şi susţin în expuneri oficiale şi în conversaţii private. Este ca şi cum demonii i-ar sfătui ce să mănânce. Deoarece toţi Buddha din trecut au afirmat la unison că pe baza Pratimoksha trebuie cultivată bodhicitta, atitudinea caracteristică Mahayana. Antrenându-se în vehiculul cauzal ale celor şase paramita şi de acolo în vehiculul rezultant al Vajrayana, adeptul trebuie să ajungă în cele din urmă purtătorul de vajra al *tuturor celor trei* legăminte. Aşadar, noi cei care practicăm Dharma acum, urmându-ne şi slujindu-ne învăţătorii, luăm mai întâi legămintele Pratimoksha, apoi, gradat, ne exersăm minţile în bodhicitta, ţintind către practicile Mahamudra, Dzogchen, ale Căii şi Fructului ei, Pacificării şi *Cho*. Dar chiar dacă nu reuşim să ajungem atât de departe, cred că nu este nimeni care, primind refugiul şi bodhicitta, să nu îşi înnoiască legămintele asociate cu acestea, în fiecare zi.

Dacă oamenii iau legământul, dimineaţa devreme, în prezenţa Buddhaşilor şi a învăţătorului lor, de a cultiva bodhicitta atât în aspiraţie cât şi în acţiune, angajându-se să urmeze căile Bodhisattvaşilor şi dacă, până la amiază, fac rău fiinţelor – bineînţeles nu direct, ci indirect – spunând că este permis să se mănânce carne (ignorând conştient ceea ce Buddha a propovăduit în mod repetat în contextul preceptelor Bodhisattva – şi anume că acest aliment, rezultatul răului făcut celorlalţi, să nu se consume niciodată), acest lucru poate avea un singur înţeles, şi anume că, îmbuibaţi cu carne, aceşti oameni şi-au pierdut discernământul şi bolborosesc în delir cuvinte ciudate. Deoarece aceasta nu poate fi viziunea unui om întreg la minte. Ce minunat ar fi totuşi, să poată spune cu sinceritate: "Practic învăţăturile sutrelor şi tantrelor şi sunt sigur că în comportamentul meu sunt fără de greşeală."

Şi totuşi, din punctul de vedere al oricăruia din cele trei legăminte, atunci când există o necesitate importantă precum şi un beneficiu pentru sine şi pentru ceilalţi există multe permisiuni speciale care îngăduie ceea ce în mod normal este interzis.[91] Însă ar fi greşit să se creadă că astfel de dezlegări sunt oferite cu uşurinţă, fără nici o nevoie specifică. S-ar putea obiecta faptul că, Khedrup Rinpoche a propovăduit, pe baza raţiunii şi a scripturii, cum că este permis să se consume cele trei tipuri de carne pură. Iar cei care susţin aceasta se referă cu siguranţă la cartea sa, *Prezentare generală*

[91] *Dmigs gsal gyi gnang ba brgya dgos na stong yod.*

a Celor Trei Legăminte, propunându-ne să o studiem.

Pentru a fi siguri că avem o atitudine potrivită, este necesar să tratăm această chestiune cu grijă şi într-un mod inteligent. Nu există nici măcar o singură silabă din scripturile lui Buddha pe care Khedrup Rinpoche să o fi trecut cu vederea. Pe toate le-a considerat în schimb, ca fiind instrucţiuni adresate lui personal. A demonstrat prin raţiune şi apelând la scripturi, că sutrele şi tantrele sunt în armonie perfectă şi se susţin reciproc unele pe altele, prezentându-ne astfel întreaga învăţătură a lui Buddha ca pe o cale coerentă şi clară. Însă atunci când, la o anumită ocazie, a spus că pentru cineva care a luat legământul Bodhisattva, învăţătura *Lankavatara-sutra*[92] nu este în contradicţie cu preceptele Pratimoksha (care interzic mâncarea cărnii de peşte şi a animalelor cu copitele despicate), nu a făcut altceva decât să critice viziunea acelora care spuneau că, a consuma, mânat de dorinţă, tipul de carne interzisă în Pratimoksha, li s-ar permite celor care au luat legămintele Mantrayana.

Într-adevăr, consumul de carne a fost întotdeauna interzis celor care au luat legămintele Bodhisattva. Acest lucru a fost menţionat foarte clar în scripturi. Aşa că, aceia care sunt stăpâniţi de pofta de carne şi aruncă povara responsabilităţii pe Tsongkhapa, pe fiul său de suflet, Khedrup şi pe alţi învăţători din trecut, susţinând că aceştia au permis-o, sunt foarte departe de adevărata compasiune, solul mental în care este cultivată aspiraţia către Iluminarea supremă. Nu au nici o conexiune karmică cu preceptele Bodhisattva, atât cu cele înalte, cât şi cu cele mijlocii sau mici. Aşa că să îi lăsăm în pace să spună ce cred de cuviinţă – că sunt consumatori de carne deoarece se numesc Shravaka sau tantrika şi vom vedea ce vor ajunge până la urmă!

Unii ar putea obiecta faptul că, deşi consumul de carne este într-adevăr greşit, atât textele sutrelor cât şi ale tantrelor spun că dacă cineva recită numele Buddhaşilor sau anumite mantre şi *dharani*, ori dacă face o meditaţie scurtă asupra zeităţii yidam împreună cu recitarea mantrei respective, atunci vina este purificată şi nici un rău nu este îndeplinit dacă o mănâncă. Mai mult, susţin ei, dacă cineva face toate acestea în timp ce se concentrează pe animalul ucis, acesta va fi ajutat şi poate fi chiar considerat norocos din punct de vedere karmic. Da, îşi continuă ei argumentele, când oamenii de rând ucid capre, oi şi iaci şi le consumă carnea în timp ce sângele este cald încă, acţiunile lor sunt într-adevăr greşite. Dar când practicanţii Dharma consumă carne şi recită asupra ei cuvintele lui Buddha, încărcate cu binecuvântări, animalul respectiv este ajutat foarte mult. De aceea, conchid ei, este în regulă să se mănânce carne în cazul în care nu există o poftă mare pentru ea. Şi de asemenea, găsesc să se scuze prin faptul că oamenii şi circumstanţele îi obligă practic să fie carnivori.

Însă aceşti oameni trebuie să ia în consideraţie următoarele lucruri – şi atunci vor înţelege. În trecut, Buddha cel plin de compasiune a afirmat, în prima învârtire a roţii Dharmei, că acţiunile negative să fie înlăturate, cele virtuoase să fie îndeplinite şi să avem întotdeauna o inimă bună şi plină de blândeţe. Buddha nu a spus, ca parte a învăţăturilor sale de început, că practicanţii Dharma pot şi trebuie să mănânce carne. El nu a dat nici o garanţie că prin recitarea cuvintelor sale (mantre, etc) consumatorii de carne ar putea fi feriţi de rău. De aceea, este mai bine să ne abţinem complet de la mâncarea de carne.

De ce a vorbit atunci Buddha despre posibilitatea purificării răului implicat în uciderea animalelor pentru carne, în consumul ei şi în alte fapte rele? De fapt, el se referea la acţiunile negative acumulate în vieţile trecute, din samsara fără de început şi până în prezent, în timp ce eram cufundaţi în ignoranţă. Şi chiar mai mult decât atât, făcea aluzie la faptele îndeplinite mai devreme în această viaţă, când nu au fost alte

[92] "Shravakaşii care consumă carne nu sunt discipolii mei iar eu nu sunt învăţătorul lor. În timpurile decăzute care vor urma, cei posedaţi de demoni vor spune că eu, învăţătorul lor, am permis mâncarea de carne."

metode de existență ori am fost depășiți și prigoniți de propria noastră ignoranță, poftă și aversiune. Însă acum, dacă recunoaștem acel comportament rău ca fiind cu adevărat rău, dacă ne căim și regretăm atât de puternic ca și cum am fi înghițit o otravă mortală și ne hotărâm să ne îndreptăm, legându-ne să nu mai repetăm acele greșeli chiar și cu prețul vieții, dacă recităm numele Buddhașilor, mantre și dharani, dacă facem *tsa-tsas*, înconjurăm locurile și obiectele sacre și așa mai departe (între cele patru puteri ale căinței se află "puterea practicii îndreptării) – faptele noastre rele vor fi într-adevăr purificate. Aceasta este învățătura.[93]

Buddha a spus iarăși și iarăși în sutre astfel de lucruri, precum: "Adepții mei să renunțe la toate acțiunile negative care vatămă direct sau indirect pe ceilalți." Însă oamenii pot să nu ia în seamă cuvintele lui ori să îi îndrume în mod conștient pe alții să comită fapte rele din dorința de a se aproviziona ei înșiși cu carne. Unii ar putea ajunge să gândească în felul următor: "Există întotdeauna metode potrivite în sutre și tantre care contracarează răul provenit din mâncarea de carne, așa că vom rămâne în continuare fără de pată." Alții s-ar putea autoamăgi pe ei înșiși spunându-și că există substanțe [binecuvântate] ce pot fi puse în gura animalelor și cuvinte [sacre] ce le pot fi șoptite în urechi și întipări în minte, în așa fel încât să nu mai rămână în continuare în tărâmurile de jos ale existenței. Însă toate acestea nu arată altceva decât un eșec definitiv în a înțelege sensul învățăturii lui Buddha. Ele sunt o denaturare a Dharmei. A ne comporta în acest mod este la fel cu a-i copia pe musulmanii chinezi[94] care sunt în afara Dharmei. Asta din cauză că preoții lor spun că este un mare păcat dacă alții omoară ființe sensibile, însă dacă *ei înșiși* ucid, nu există nici un păcat. Iar deoarece animalele ucise au întâlnit în acest fel, religia lor, va fi mult mai bine pentru ele în viitor. Am auzit că aceşti clerici prind oile de gât și le ucid, tăindu-le capul. Dacă este adevărat, atunci nu există absolut nici o diferență în faptă și în intenție, între astfel de oameni și genul de buddhişti descris mai înainte. Așadar, de acum înainte, aceia care doresc să mănânce carne, ar trebui, ca adăugare la justificările lor de mai înainte, să ia câteva lecții de la clericii musulmani și să le studieze tradiția! Ar putea să învețe câteva lucruri noi! Poate că le va prinde bine și vor scăpa în acest fel de impuritate!

Doar priviți comportamentul unei pisici. Prinde un șoarece și este extrem de emoționată la gândul că îl va ucide. Însă apoi, aproape ca și cum i-ar fi milă de el, îi dă drumul și începe să se joace cu el – deși acesta nu e deloc un joc. Mai târziu, după ce s-a săturat de atâta distracție, îl prinde în gură, îl duce într-un colț și îl devorează. Asta este exact ceea ce fac și unii practicanți Dharma! Pretind că au compasiune pentru capra sau oaia ce urmează să o ucidă, rugându-se pentru ea și recitând o mulțime de mantre *mani*. Apoi, când animalul este ucis și îi este gătită carnea, o iau cu ei într-un loc al lor unde nu îi vede nimeni și o înfulecă plini de lăcomie. Mulți oameni se comportă în acest mod.

Am auzit odată o întâmplare despre o pisică ce prinsese un șoarece și se plimba cu el în gură. Însă la un moment dat, i-a trecut prin cap să se joace cu el. Numai că imediat ce i-a dat drumul șoarecele a scăpat și s-a ascuns sub un coș răsturnat din apropiere. Pisica s-a așezat acolo, uitându-se sub el și mieunând cu blândețe, cuprinsă toată de dulceață și compasiune. Dar când șoarecele a fugit și mai adânc în ascunzătoarea lui, pisica s-a supărat rău de tot, uitându-se în sus și în jos cu mânie. Toți cei prezenți acolo au izbucnit pur și simplu în râs! Acesta este însă exact modul în care se comportă unii practicanți Dharma din timpurile noastre! Afișează o față plină de compasiune și recită o mulțime de mani în timp ce oaia este ucisă. Dar dacă momentul

---

[93] Cu alte cuvinte, învățătura arată mai degrabă cum poate fi purificată karma rea acumulată din trecut. Scopul ei nu este deloc acela de a deveni o metodă potrivită care ne-ar permite să ne dedăm în continuare aceleiași fapte rele.

[94] *gya za lar*.

morții întârzie să apară, devin irascibili şi agitați. Ori de câte ori întâlnesc astfel de farse, mă gândesc că nu doar Buddhaşii ce sălăşluiesc în realitatea ultimă râd pe seama lor ci şi oamenii de rând ai acestei lumi trebuie să fie, de asemenea, deosebit de amuzați atunci când aud caraghioslâcurile unor astfel de practicanți Dharma! Dar chiar şi aşa stând lucrurile, dacă oamenii *chiar dau naştere* la ceva compasiune şi recită mantre, cred că de fapt acestea le sunt de oarecare folos mai degrabă lor înşile decât animalului care a murit!

De fapt, toată această chestiune poate fi rezumată spunând că, pentru practicanții Dharma cei buni şi plini de compasiune, problema de a fi sau a nu fi atinşi de negativitate (vină) este complet irelevantă. Practicanții *sinceri* simt o compasiune naturală şi profundă pentru caprele şi oile ucise ca şi cum acestea ar fi bătrânele lor mame şi nu vor fi deloc implicați în uciderea lor pentru carne. Din contră, ei salvează plini de înflăcărare orice viață; răscumpără animale destinate uciderii şi le eliberează. Altfel, este ca şi cum ai încerca să atingi pe cineva care nu este prezent. A arăta compasiune pentru animale după ce acestea au fost ucise şi în timp ce li se consumă carnea – recitând mantre pentru binele lor – nu este altceva decât un joc stupid. Cei care procedează astfel pot părea buni şi compătimitori pentru cei ignoranți, dar când îi privim mai cu atenție, ne dăm seama că nu există nimic în comportamentul lor care ar merita recomandat şi celorlalți, atât în intenție cât şi în faptă. Dacă oamenii deformează sensul cuvintelor lui Buddha şi acționează negativ aşa cum am descris mai înainte, aceasta nu este vina învățăturii lui Buddha ci mai degrabă că doctrina curată a fost denaturată de acțiunile şi intențiile altora, devenind astfel de nediferențiat față de învățăturile celor care nu sunt buddhişti. Ce bine ar fi dacă am putea acționa cu toții într-un aşa mod încât aceasta să nu se întâmple niciodată!

În general vorbind, învățătura lui Buddha este destinată în mod natural binelui şi fericirii tuturor ființelor, precum se spune în rugăciunea: "Fie ca învățătura lui Buddha, sursa tuturor bucuriilor şi a oricărui bine, să rămână mult în această lume!" Aşa că, dacă oamenii şi animalele ce trăiesc în vecinătatea acelora care se numesc buddhişti, coexistă în pace şi fericire, este un semn că învățăturile lui Buddha sunt prezente. Însă dacă se întâmplă invers şi există vătămare şi conflicte, aceasta arată că nici o învățătură nu se află acolo. Cu toate acestea, în zilele noastre, sub pretextul colectării de bunuri pentru comunitatea monastică, unii călugări provoacă mari greutăți satelor precum şi locuitorilor acestora, fie ei oameni şi animale.[95] Mă doare inima să văd aşa ceva. Însă, referitor la aceste lucruri, poate că este mai bine să nu spun prea multe. Oricum nu mă va asculta nimeni. Şi mai mult decât atât, dacă aş arăta greşelile personale ale practicanților Dharma din funcțiile importante, cei mai mulți dintre ei mi-ar răspunde cu răutate. Şi aş fi în pericol ca cei care au cu adevărat puterea să mă prindă să îmi taie gura cu cuțitul. Aşa că nu ar strica să mă păzesc. În orice caz, oamenii cu adevărat sinceri şi plini de compasiune vor fi ajutați chiar şi de puținul pe care l-am spus. Pe de altă parte, oricât de mult cineva le-ar vorbi celor care nu au conştiință morală şi bun simț, rezultatul nu va fi decât necazuri pentru vorbitor, caz în care, aşa cum spune proverbul: "a tăcea din gură este cel mai bun sfat."

Învățătorul nostru, mare în compasiune şi metode potrivite, a instituit o primă regulă referitoare la consumul de carne pentru Shravakaşii ce primiseră legămintele Pratimoksha, specificând faptul că, animalele cu copită nedespicată (cai, măgari şi aşa mai departe) să nu fie mâncate, spre deosebire de carnea celor cu copita despicată (iaci, vaci şi oi). Mai târziu, a introdus o nouă regulă în conformitate cu care, în afară de carnea pură în cele trei moduri, toate produsele din carne sunt interzise. Iar apoi, în

[95] Pentru subvenționarea ceremoniilor religioase, vezi Melvyn C. Golstein, *A History of Modern Tibet, 1913-1951: The Decline of the Lamaist State* (Berkeley: University of California Press, 1989), pag 34.

legătură cu legământul bodhicitta şi considerând că nu există nici măcar o singură fiinţă care să nu fi fost în altă viaţă bunul nostru părinte, a interzis consumul oricărui tip de carne, inclusiv a animalelor care au murit din cauze naturale. Învăţătorii Kadampa din trecut au spus că primele două reguli, formulate în contextul Pratimoksha, au fost propovăduite la început pentru cei care aveau o poftă prea mare pentru carne. Buddha a ştiut că dacă mâncarea de carne ar fi fost interzisă definitiv de la început, astfel de oameni nu ar fi fost capabili să îmbrăţişeze învăţăturile buddhiste. Însă odată ce au intrat pe calea Dharmei iar minţile lor au devenit mai limpezi şi mai curate – şi bineînţeles pentru Bodhisattvaşi – Buddha a proclamat principiul abstinenţei totale de la carne. Ceea ce Kadampaşii spun este foarte adevărat. Când Buddha a învârtit roata Dharmei marelui vehicul, multor Shravaka li s-au elevat minţile şi mulţi dintre ei au generat bodhicitta, mintea supremă a Iluminării. Atunci s-au abţinut şi de la carne. Aşadar, este greşit să se creadă că toţi Shravaka au fost carnivori.

Marea fiinţă şi al doilea Buddha – Tsongkhapa – spune în mod repetat în scrierile sale şi îşi argumentează afirmaţiile prin intermediul raţiunii şi al citatelor din scripturi, că dacă cineva înţelege linia de demarcaţie dintre ceea ce este permis şi ceea ce este interzis, va realiza că sutrele şi tantrele vorbesc aceeaşi limbă. În contextul celor trei legăminte, el explică faptul că, o nevoie specifică[96] are prioritate înaintea unei interziceri. De aceea, dacă există un motiv bine întemeiat, precum şi dacă este de mare ajutor ţie însuţi şi celorlalţi, este permis să nu te abţii de la carne şi alte obiecte ale simţurilor, precum alcoolul sau o nevastă, dar mai degrabă pentru a te bucura de ele ca ornamente[97] ale realităţii ultime. Însă asta nu înseamnă că ne este permis a ne bucura de ele în sensul obişnuit, precum şi în absenţa unei justificări bine argumentate. După cum spune Khedrup Rinpoche în a sa *Prezentare a Celor Trei Legăminte*: "Toţi aceia care vor să trezească în ei mintea supremei Iluminări, Bodhisattvaşii marelui vehicol, – ce minunat ar fi dacă s-ar abţine de la orice tip de carne. Chiar şi la nivelul Pratimoksha, în afara celor trei tipuri de carne pură, nu este permisă deloc mâncarea de carne. Nici măcar în vis să nu se afirme, din cauza poftei personale, că este permis consumul de carne."

Cu toate acestea, în zilele noastre, oriunde ne-am duce, nu întâlnim decât carnea animalelor ce au fost ucise pentru hrană. Este foarte rar, într-adevăr, să vedem o carne care să fie pură în cele trei moduri. Şi chiar mult mai rari sunt practicanţii care să nu tânjească după ea. Aşadar, ar fi într-adevăr mult mai bine dacă acele guri sparte care trâmbiţează mereu că este permis să se consume carne, ar reflecta în schimb la gravele greşeli pe care le fac!

Nu numai că este rău pe termen lung (pentru viţele viitoare) să se mănânce mari cantităţi de carne, dar este evident şi că, încă din această viaţă, sunt mulţi cei care pier din cauza toxinelor conţinute de carne. De multe ori vedem şi auzim cum, atunci când practicanţii Dharma le spun binefăcătorilor lor că au nevoie de ceva carne, aceştia din urmă se duc şi ucid o oaie. Iar când vistiernicii unei mănăstiri spun că trebuie să urmeze mari sărbători, douăzeci sau treizeci de oi sunt cumpărate de la nomazi şi ucise încă din toamnă. Aceasta se întâmplă în mod obişnuit în marile sau micile mănăstiri. Şi rezultatul este că, atunci când cineva merge în pelerinaj la o mănăstire, intenţionând să facă ofrande şi să îşi aducă omagiile, încă înainte chiar de a vedea imaginile sfinte ale iluminaţilor, se confruntă cu spectacolul oferit de grămezile de schelete şi oase. Acum, dacă nici acest lucru nu poate fi numit "mod de viaţă greşit", atunci spuneţi-mi ce anume ar merita catalogat astfel! Voi, "practicanţi

[96] Precum situaţia în care cineva se află în pericol de moarte dacă nu consumă carne la un moment dat, viaţa lui fiind foarte importantă şi pentru celelalte fiinţe. Vezi Introducerea. (Nota trad.)

[97] Probabil cu sensul de manifestări ale realităţii ultime. (Nota trad.)

Dharma" care nu reuşiţi să vedeţi răul direct sau indirect adus vieţilor caprelor şi oilor, spuneţi-mi, sunteţi cumva orbi? Aveţi vre-o problemă cu ochii? Iar dacă nu sunteţi orbi, nu mai pretindeţi că nu ştiţi nimic despre asta!

În ţara noastră nimeni nu consumă carne de cal, de om sau de câine şi de aceea nu vedem nicăieri astfel de fiinţe ucise pentru hrană. Dar dacă ar fi existat o *piaţă* pentru aşa ceva, cu siguranţă că am fi avut măcelari de cai, măgari, câini şi oameni! Într-adevăr, sunt zvonuri cum că în China astfel de lucruri se întâmplă cu adevărat. Aici, în propria noastră ţară, sunt o mulţime de oameni care mănâncă oi, capre şi iaci – şi priviţi numai cât sunt de mulţi măcelari! Buddha a spus: "Orice vătămare, directă sau indirectă, adusă fiinţelor sensibile, este rea. Aşadar, abandonaţi-o!" Exact aceiaşi oameni care înţeleg cuvintele sale continuă totuşi să afirme că nu fac nici un rău fiinţelor prin consumul de carne. Ce demoni îi posedă oare? Atât direct, cât şi indirect, fiinţele sunt vătămate prin consumul de carne. Nici o altă mâncare nu este atât de dăunătoare vieţii precum carnea!

Buddha cel plin de compasiune, posesor al metodelor potrivite, a luat într-adevăr parte la mese ce conţineau carne, însă numai în anumite ocazii, constrâns de necesitatea unor locuri şi momente specifice. Spre exemplu, a mâncat carne atunci când nu era altceva de mâncat şi când, dacă s-ar fi abţinut de la ea, şi-ar fi pus viaţa în pericol. A mai mâncat, de asemenea, în situaţii în care binefăcătorii lui i-au pregătit carne pură în cele trei moduri – atunci când refuzul său ar fi împiedicat ca acea acţiune a lor să aibă pe deplin efecte pozitive şi când acceptarea ei le-ar fi desăvârşit acumularea de merit. Cu alte cuvinte, în situaţii de o necesitate reală şi evidentă, a consumat cele trei tipuri de carne pură. Însă dacă cineva se gândeşte că Buddha a consumat carne fără a fi constrâns de circumstanţe şi repetă acest lucru cu bucurie, nu face altceva decât să îl denigreze pe Buddha, însemnând în mod indirect că acesta nu a fost nici măcar un Bodhisattva. De asemenea, îi scapă din vedere pasajul din *Lankavatara-sutra*, unde Buddha afirmă: "Dacă sunt un mâncător de carne în timp ce eu spun că nu sunt, atunci nu mă pot numi învăţătorul lor iar ei nu sunt discipolii mei."

Copleşit de invidie, Devadatta a aruncat stânci asupra lui Buddha şi a stârnit asupra lui un elefant sălbatic, urzind multe planuri pentru a-l ucide. De asemenea, l-a defăimat pe Buddha, spunând că era mâncător de carne, în timp ce el însuşi (Devadatta) consuma carne pe ascuns, deşi în faţa celorlalţi respingea până şi cele trei tipuri de carne pură. Îşi acoperea pretenţia folosind cuvinte false şi pline de amăgire: "Priviţi! Disciplina lui Buddha nu se compară cu cea a lui Devadatta. El nu este altceva decât un mâncător de carne la fel ca ceilalţi!" Oricine vorbeşte în acest mod este de partea lui Devadatta. Cei care afirmă că Buddha şi apropiaţii lui mâncau întotdeauna carne pură în cele trei moduri la masa de prânz, chiar şi atunci când nu era nevoie, îl fac de râs şi îl dezonorează şi pe el şi pe discipolii lui. Ei repetă aceste cuvinte nu numai înaintea buddhiştilor ci şi înaintea celor care nu sunt buddhişti. În acest mod ei îl defăimează pe Învăţătorul nostru, lăsând să se creadă că acesta nici nu se compara cu Devadatta şi că nu se putea abţine de la carne. Decât să vorbească astfel de ponegriri mai bine ar tăcea din gură. Iar dacă nu pot să tacă din gură, atunci să şi-o umple cu excremente!

În trecut, Buddha şi discipolii lui depindeau de ofrandele de mâncare aduse de credincioşi, pentru a se întreţine. Ei nu stăteau într-un singur loc. Nu strângeau bani sau provizii şi nu se implicau în vânzări şi cumpărări de produse. Nu mai este nevoie să spunem că erau complet neatinşi de comerţul cu carne. Aşadar, indiferent ce carne ar fi consumat, aceasta era în mod necesar pură în cele trei moduri Era chiar imposibil pentru ei să fi fost implicaţi într-un mod rău de viaţă. Însă în zilele noastre se

construiesc mănăstiri şi diferite bunuri sunt depozitate în cantităţi mult mai mari decât pentru o gospodărie particulară. Măcelarii sunt lăsaţi să locuiască în preajmă, iar în schimb, aceştia omoară animale, ştiind că la un moment dat, călugării vor veni să le cumpere carnea. Iar călugării fac exact acest lucru – totul este numai o chestiune de cerere şi ofertă. Aşa se face că, mulţumită cumpărătorilor şi ucigaşilor care lucrează atât de bine precum mâna şi mănuşa, sunt măcelărite sute şi mii de capre şi oi. Acum, dacă nici asta nu atrage după sine nici o vină şi carnea de *acest* fel este pură în cele trei moduri, nu poate decât să însemne că, pentru astfel de oameni, totul a devenit puritate infinită[98]. Rezultă că, fiinţele ucise în această eră decăzută sunt cum nu se poate mai norocoase şi că nu este deloc greşit să le faci rău direct sau indirect! Înseamnă că Buddha nu a interzis această faptă în regulile lăsate de el şi că a consuma carnea animalelor ucise de negustorii măcelari nu este greşit! Nu numai că aceşti călugări nu trebuie să îşi facă griji în legătură cu ce a spus Buddha, deoarece, bineînţeles că ei pot acţiona cu aceeaşi libertate precum a siddhaşilor care au atins realizarea! Aşa că de ce să nu continue!

Avem aşadar, o nouă tradiţie Dharma, nemaiîntâlnită până acum! Este Dharma lui Buddha cel mâncător de carne şi a lamaşilor carnivori, proclamată pentru discipolii lor consumatori de carne, pentru măcelarii şi furnizorii lor care îi slujesc! Este o tradiţie care susţine exterminarea raselor de capre şi oi. Însă aveţi grijă, voi adepţi ai Învăţătorului nostru. Dacă această situaţie va dura suficient de mult, va veni o vreme când oile, caprele şi iacii nu vor mai exista absolut deloc. Iar atunci, caii, câinii şi chiar oamenii vor trebuie să se ferească!

În trecut, zeii, nagaşii, oamenii şi *gandharvaşii* îi venerau pe Buddha şi pe discipolii lor în diferite moduri. De multe ori se spune în sutre că le ofereau hrană pregătită din "cele trei albe şi cele trei dulciuri". Nu se zice nicăieri că îi invitau să se împărtăşească din "cele trei roşii[99] şi cele trei lucruri urât mirositoare"! Aşa ceva nu am văzut în nici o scriptură. În acelaşi mod, când al doilea Buddha şi fiul său de suflet[100] se aflau în Yerpa Lhari sau în alte părţi, nu mâncau decât "cele trei albe şi cele trei dulciuri", alimente pe care însuşi Buddha le-a permis a fi consumate. Nicăieri în biografia lui sau în alte surse nu scrie că el şi discipolii lui consumau în cantităţi mari cele trei tipuri de carne pură. De asemenea, nici în biografiile lui Je Rinpoche (care, în ceea ce priveşte expunerea învăţăturii este asemenea lui Buddha) şi a fiilor săi de suflet, nu se spune că erau dedaţi consumului de carne. Iar în ceea ce îi priveşte pe adepţii lor, nu este niciodată susţinută cumpărarea de carne, nici mâncarea ei ca simplă satisfacere a poftelor.

S-ar putea obiecta, bineînţeles, că există povestea capului de familie din Rajgir care a oferit o supă cu carne lui Buddha, din care au mâncat, de asemenea, şi mai mulţi călugări. Trebuie însă amintit faptul că acel om a oferit-o deoarece ştia că este un mare merit să îl cinsteşti pe Buddha şi pe adepţii lui; gândindu-se sincer că o supă de carne este cea mai bună şi mai delicioasă mâncare a oamenilor de rând şi, de aceea, era cea mai bună ofrandă pe care o putea face. În ceea ce îl priveşte pe Buddha, acesta ştia că dacă nu ar accepta ofranda şi ar refuza să o mănânce, acţiunea acelui om nu ar mai da roade iar acesta nu ar mai primi nici un merit, în timp ce, dacă ar accepta-o, ar împlini acumularea lor în binefăcător. Aşadar, într-o stare de completă absenţă a dorinţei, precum o mamă ar gusta din carnea propriului ei copil[101] ori cineva ar folosi

---

98 Viziunea purităţii infinite este una din cele mai mari realizări a tantrelor.

99 Aluzie la carnea crudă, ce are o culoare roşie. (Nota trad.)

100 Cel mai probabil, Atisha şi Dromtonpa.

101 În scopul vindecării acestuia, bineînţeles, iar nu de poftă. În legătură cu asta, îmi aduc aminte de următoarea întâmplare plină de compasiune. Un sfânt tibetan a întâlnit în drumul său un căţel grav bolnav şi plin de viermi. A încercat să îl curețe, însă ori de câte ori îl atingea cu mâna, animalul urla

untură ca remediu pentru o rană, Buddha a gustat o singură dată din supă, doar pentru că acest lucru era bun pentru altcineva. Nu ar trebui absolut deloc să tragem de aici concluzia că Buddha şi-a creat un obicei din a mânca supă de carne! Pentru a-i ajuta pe ceilalți – fără a mai menționa alte tipuri de hrană – Buddha şi discipolii lui au mâncat până şi mâncarea otrăvitoare şi rea pregătită de un vrăjitor!

Unii ar putea obiecta faptul că, din cauză că Shravakaşii, care erau discipolii lui Buddha, mâncau întotdeauna carne pură în cele trei moduri, Devadatta a făcut acea regulă proprie: "Buddha şi discipolii lui consumă carne, însă noi ne vom abține de la ea!" Da, chiar se spune în *Cele Trei Legăminte* că Shravakaşii mâncau în mod obişnuit cele trei tipuri de carne pură, însă adevărul este că ei făceau asta numai în cazuri de foarte mare necesitate. Mai mult decât atât, cine se poate încrede în Devadatta şi Sunakshatra şi să ia drept adevărate cuvintele lor? Este clar că aceştia l-au criticat pe Buddha din gelozie. Părerea mea este că toți cei ce cred, susțin şi repetă ce au spus ei, nu fac altceva decât să abandoneze învățătura lui Buddha şi linia discipolilor lui.

S-ar putea de asemenea obiecta faptul că Lama Khedrup Rinpoche a afirmat destul de clar, folosindu-se de argumente raționale şi citate din scripturi, că pot fi mâncate cele trei tipuri de carne pură. Este adevărat că, dacă există o necesitate reală şi autentică, nu numai Khedrup Je, dar şi Buddha însuşi şi-a dat încuviințarea. Când cineva dă peste carne, trebuie să verifice dacă este pură în cele trei moduri sau nu. Mai mult decât atât, sunt multe tipuri de atitudini în care poate fi consumată carnea. Khedrup Je nu a spus niciodată că este în regulă să se consuma carne din dorință. În cartea sa, *Prezentarea Celor Trei Legăminte*, afirmă: "Ce înseamnă a fi fără poftă de carne? Trebuie să vă simțiți precum regele şi regina din poveste care au fost nevoiți să mânânce carnea propriului lor fiu. Examinați-vă şi observați dacă simțiți la fel. Trebuie să fiți exact precum cineva căruia îi este silă şi greață, care nu are nici o dorință pentru mâncare şi este indignat la vederea ei şi care, dacă este nevoit să o mănânce o face fără poftă şi desfătare." Aşadar, cei care pretind că Lama Khedrup Rinpoche a propovăduit într-un mod activ consumul de carne, nu sunt adevărați discipoli ai lui Tsongkhapa şi ai adepților săi, ci o adevărată ruşine pentru tradiția lor. Învățătura lui Khedrup Je Rinpoche care afirmă că, atunci când cineva atinge înalta realizare, trebuie să mănânce carne şi să bea alcool ca factori ce ajută la generarea beatitudinii şi a vidului, este o instruire specială şi în nici un caz o permisiune pentru consumul obişnuit de carne! În orice situație necesitatea este mai importantă decât interdicția! De aceea, să nu ne permitem să tragem concluzia că el ar fi luat apărarea consumului de carne pentru aceia care pur şi simplu vor să o mănânce, fără nici o adăugire la aceasta şi indiferent de circumstanțe!

Într-o situație de mare necesitate s-ar putea întâmpla ca practicanților de orice nivel al legămintelor – Pratimoksha, Bodhisattva sau Mantrayana – să le fie permis în mod special, în funcție de capacitățile lor, să consume carne şi alcool sau să îşi ia o consoartă. Nu putem nega acest lucru. Însă, noi cei care ne străduim să înțelegem adevărata semnificație a învățăturilor lui Buddha, ale lui Je Rinpoche şi a fiilor săi spirituali, nu trebuie să ne oprim doar la cuvinte. Dacă alcoolul, carnea şi aşa mai departe, sunt dăunătoare minții noastre, trebuie să le abandonăm imediat.

Şi iarăşi, unii ar putea obiecta faptul că, învățătura oferită în *Kalachakra-tantra* şi în marele său comentariu ("dacă nu ar mai fi nici un consumator de carne, nu ar mai exista nici ucidere de animale"), nu este cu nimic diferită de cea a jainilor. Din acest motiv, ea este exagerată şi nu poate fi acceptată, în ciuda faptului că se găseşte şi

---

de durere. Atunci, pentru a nu îi mai provoca nici o suferință, s-a aplecat asupra lui şi a dat jos viermii, unul câte unul, cu limba. În acțiunea sa, în mod cert că a mai apucat şi bucățele mici din carnea putrezită a cățelului. (Nota trad.)

în comentariu.

Cu toate acestea, Buddha a spus că tot ceea ce ajută, direct sau indirect, fiinţele sensibile, este permis, chiar dacă pare a fi la prima vedere o acţiune negativă. Din contră, orice aduce vătămare fiinţelor, direct sau indirect – chiar şi o acţiune ce pare bună la suprafaţă – să nu fie îndeplinită în acel moment. Dacă acumularea de merite se preschimbă în ceva dăunător, devine din pozitiv, negativ. De aceea, dacă o acţiune corespunde cu instruirea lui Buddha – "Abandonaţi orice rău, practicaţi virtutea, îmblânziţi-vă mintea până la perfecţiune: aceasta este învăţătura lui Buddha" – ea trebuie aprobată, chiar dacă este susţinută de hinduşi, bonpo, hoshang sau musulmani. "Tot ceea ce corespunde, în tradiţiile non-buddhiste sau lumeşti, cu Dharma lui Buddha, trebuie respectat ca fiind învăţătura mea", spune Buddha. Dacă nu ar fi aşa şi ni s-ar fi interzis să acţionăm în conformitate cu credinţele şi practicile celor din afara Dharmei, ar fi trebuit să abandonăm orice ştiinţă lumească. Asta deoarece, cu excepţia ştiinţei interioare a Dharmei, ele sunt practicate în mod egal de toţi nebuddhiştii. Însă, dacă fapta rea a uciderii nu apare, scopul nostru este atins iar asta e suficient.

Şi totuşi, unii oameni vor continua să îşi susţină argumentele în următorul mod:

"Sunt multe ocazii în care permisiunea de a consuma carne este oferită adepţilor lui Buddha, atât în contextul legămintelor Pratimoksha, Bodhisattva sau Mantrayana. Şi chiar şi deţinătorii de vajra ai celor trei legăminte mănâncă cele trei tipuri de carne pură. Nu mai are nici un rost să menţionăm pe cei care practică doar în conformitate cu Pratimoksha. Mai mult decât atât, Vinaya trebuie să fie întotdeauna adaptată la ţara şi timpul în care este respectată. Carnea poate să fie o hrană rea, însă tipul de alimentaţie în conformitate cu Dharma este greu de găsit în Tibet. De aceea, dacă practicanţii consumă carne, însă urmează antrenamentul în învăţăturile buddhiste, nu numai că nu este implicată nici o vină, dar când aceştia ating Iluminarea vor putea să îi ajute pe toţi aceia care sunt într-un fel sau altul în legătură cu ei. Cum ar putea să fie comparat consumul de carne al acestor practicanţi cu comportamentul oamenilor obişnuiţi, al măcelarilor sau al vânătorilor? Ar putea exista sute şi mii de motive pentru a nu consuma carne, însă realitatea este că ea trebuie mâncată. Ai putea spune atât practicanţilor cât şi oamenilor obişnuiţi că nu trebuie să consume carne din cauză că vor cădea în flăcările iadului, însă nimeni nu poate trăi fără ea!"

"De aceea", vor spune aceşti oameni, "dacă ai o învăţătură prin care am putea consuma carne fără să fim pângăriţi de ea, te rugăm să ne-o oferi. Iar dacă nu, tu şi cei asemenea ţie păstraţi-vă sfaturile şi practica pentru voi înşivă; meditaţi asupra incertitudinii momentului morţii şi recitaţi nişte mani pentru binele vostru! Învăţătura Dharma pe care o propovăduieşti este prea limitată şi unilaterală, distrugând însăşi viaţa mănăstirilor. Aşa că ţineţi gura – iar dacă nu taci, vei primi ceea ce meriţi! Şi la urma urmei, nu cumva tocmai pentru că nu mănânci carne eşti aşa de aprins şi nervos? Şi un aşa om necuviincios şi mizerabil? Însă indiferent ce ţi-am zice noi, tu refuzi să asculţi – şi continui să mergi mai departe, strigând la cerul gol!"

Ei bine, aceşti oameni chiar au dreptate. Este foarte posibil ca nimeni să nu poată ori nimeni să nu mă ia în seamă. Pe de altă parte, unul sau doi oameni inteligenţi şi plini de compasiune ar putea să mă asculte. Aşa că pentru ei simt eu că trebuie să proclam această învăţătură, cu toată capacitatea şi puterea mea de înţelegere.

În ceea ce priveşte preceptele celor trei legăminte, ei au din nou dreptate. Sunt multe permisiuni şi multe interziceri. Însă trebuie să ştim unde să tragem linia. Cum ar putea să fie corect doar să spunem că se poate consuma carne şi să o ţinem tot aşa în continuare fără să ne gândim absolut deloc? Cum am putea să fim atât de nepăsători şi nechibzuiţi în distrugerea celor trei legăminte, precum caprele ce sar într-un râu şi se

rănesc în timpul săriturii?

Situațiile în care este permis consumul de carne sunt următoarele.
În conformitate cu Pratimoksha, este permis consumul de carne atunci când cineva se află într-o lungă călătorie (spre exemplu, de la Kham până în Tibetul central) în care nu ar găsi *nimic* altceva de mâncare în afară de carne – până într-acolo încât ar risca să moară dacă nu o acceptă. În mod asemănător, altcineva ar putea să fie foarte grav bolnav, complet slăbit şi aproape de moarte, în aşa fel încât viaţa lui ar depinde de a consuma nişte carne. În contextul legământului Bodhisattva, este adevărat că dacă o astfel de ființă (un Bodhisattva) aflată în stadiul realizării ar ajunge să moară, lumina Doctrinei ar pieri odată cu ea. În schimb, dacă ea sau el ar trăi mult, un mare bine ar apărea pentru învățături şi ființe. De aceea, când unii mari învățători îmbătrânesc şi au nevoie să îşi refacă sănătatea, li se permite să mănânce carne. Şi iarăşi, în contextul Mantrei Secrete, acelor yogi care au atins cu certitudine stadiile generării şi perfecțiunii, li se permite să mănânce carne în timpul ganachakra şi ca o metodă de a-şi dezvolta realizarea beatitudinii şi a vidului, etc. Pe scurt, consumul de carne este acceptabil numai dacă există un motiv bine întemeiat pentru aceasta, în sensul ajutorării de sine şi a celorlalți.

Anumitor persoane li se pot acorda permisiuni speciale care nu se aplică tuturor şi întotdeauna. Spre exemplu, când călugării sunt îndemnați către virtute li se atrage atenția să participe întotdeauna la ganachakra, să nu primească femei în locuințele lor şi să nu consume alcool. Este foarte adevărat că toți trebuie să se conformeze. Şi totuşi, dacă din cauza îndatoririlor sale, administratorul este nevoit să rămână în urmă şi prezintă suficiente motive pentru care nu poate participa la ganachakra, îi este oferită o permisiune specială şi poate lipsi de la ea. Tot aşa, dacă un călugăr bătrân sau bolnav cere voie să stea în camera sa, i se permite în mod normal acest lucru. Dacă trebuie să ia şi puțin alcool împreună cu medicamentele, ca tratament pentru o boală, i se dă voie să bea. Şi în cele din urmă, dacă sunt pe moarte, călugărilor le este permis în mod special să îşi vadă mamele şi surorile. Repet, nevoia cântăreşte mai greu decât interzicerea. Învățăturile lui Buddha sunt, în natura lor, pline de compasiune. De aceea, când există o mare nevoie pentru ceva ajutător (direct sau indirect, pentru sine ori ceilalți) – un lucru în mod normal interzis – se face o excepție şi se acordă permisiunea. Iar aceasta este valabil în contextul oricăruia din cele trei legăminte. Însă dacă nu există nici o astfel de nevoie, atunci nimeni nu poate pur şi simplu să facă ce vrea şi să încalce regula. Dacă acest aspect este bine înțeles, atunci învățăturile lui Buddha, sursa oricărui bine şi a oricărei bucurii, nu vor fi deformate şi se va înțelege că sutrele şi tantrele se susțin reciproc. Toate scripturile au caracterul unor instrucțiuni personale, benefice pentru mintea noastră. Acest aspect este crucial. Dacă cineva prețuieşte învățăturile lui Buddha, va deveni o sursă de bine pentru celelalte ființe şi va fi capabil să le conducă spre o înțelegere corectă a acestor lucruri şi a altor chestiuni dificile. Din moment ce nu există o nevoie reală pentru ea, este nepotrivit pentru cineva care a primit cele trei legăminte, să mănânce carne – chiar şi cele trei tipuri de carne pură – cu atât mai mult carnea unui animal ucis în acest scop. Dacă oamenii a căror energie a vântului este foarte puternică, simt nevoia să mănânce carne şi sunt incapabili să reziste fără ea, să reflecteze asupra tuturor defectelor implicite în consumul unei astfel de hrane şi să depună eforturi să se lepede de pofta lor. Dacă nu văd, nu aud sau nu au nici o îndoială că animalul a fost ucis pentru ei de către altcineva şi dacă cumpără în acest fel o carne care este pură în cele trei moduri şi mănâncă puțin din ea, nu există nici o vină.

Însă, în vremurile noastre, când diferiți lama îşi petrec vara şi toamna călătorind prin țară în misiuni de strângere de fonduri, sponsorii şi binefăcătorii lor

ucid zilnic oi şi capre, oferindu-le carnea acestora. Acelaşi lucru este valabil pentru călugării care fac ceremonii în sate. Oamenii ucid o mulțime de animale – oi, capre şi iaci – ca să le dea călugărilor, carne. De asemenea, multe animale sunt omorâte în timpul festivalurilor religioase. Dar dacă lama şi călugării mănâncă această carne, nu numai că ei consumă carnea unor animale ucise pentru ei, însă fac asta în numele Dharmei, ceea ce se spune că este mai grav decât orice altă acțiune negativă. Un astfel de comportament ar trebui abandonat de parcă ar fi otravă!

Însă unii oameni spun că este în regulă să se mănânce carne şi că printre lama şi învățătorii de azi, există şi aceia care sunt emanații ale Buddhaşilor. După ei, până şi unii măcelari sunt tot emanații ale Buddhaşilor. Aşa că ce e rău în a consuma carne?

Spuneți-mi vă rog, dacă ați mai auzit vreodată o aşa aiureală de tot râsul? Situația este asemănătoare cu povestea celor doi sculptori care se înşelau unul pe altul atât de mult, încât au ajuns ruinați atât în viața asta cât şi în cele viitoare. Să nu vă încredeți niciodată în astfel de minciuni şi în impostorii care le susțin – oameni care vorbesc despre lama din trecut ce se presupune că ar fi ucis animale, conducându-le în acest fel în tărâmurile de sus, despre măcelari care le ghidau spre destinuri superioare ori protectori ai Dharmei care procedau la fel.

Este mult mai bine să credeți în cuvintele de diamant ale lui Buddha. Nu acordați nici o atenție la argumentele pline de manipulare şi elocvență ale aşa-zişilor practicanți ce nu sunt altceva decât oameni obişnuiți. Ar trebui să privim *toate ființele* ca pe scumpii noştri părinți şi pentru a le răsplăti bunătatea pe care ne-au arătat-o, să medităm zilnic asupra bunăvoinței iubitoare, compasiunii şi bodhicitei. Să nu ne lăsăm întinați de această hrană rea, carnea şi sângele propriilor noştri părinți!

Acesta este sfatul meu din inimă către toți cei ce sunt devotați şi plini de compasiune şi au caracterul unui Bodhisattva. Fie ca ei să îşi aducă aminte de cuvintele mele şi să le păstreze în inimile lor.

Acesta este, aşadar, *Nectarul Nemuririi*, o instruire menită să stingă focul blestemat al poftei nesățioase după mâncarea cea rea – carnea şi sângele mamelor şi taților noştri. A fost compusă de yogi Shabkar – picioare albe, şi scrisă cu intenția cea bună de a fi în beneficiul Dharmei şi al tuturor ființelor, în plăcuta singurătate a Văii Drong, acolo unde mintea îşi regăseşte claritatea ei limpede şi naturală.

Direct sau indirect, fie ca această lucrare să fie în beneficiul ființelor şi al Doctrinei!

Fie ca toate condițiile să fie favorabile – *Sarva Mangalam!*

GLOSAR

ANGULIMALA-SUTRA, *sor phreng can gyi mdo*
O sutră Mahayana ce aparţine celei de a treia învârtiri a roţii Dharmei. Expune doctrina tathagatagarbha.

ARIK GESHE JAMPEL GYALTSEN OZER, *'jam dpal rgyal mtshan 'od zer* (1726-1803)
Un important învăţat Gelugpa din mănăstirea Ragya, care l-a ordinat pe Shabkar în anul 1801.

ARYA, *'phag pa*
Se traduce ad litteram prin superior, sublim sau nobil şi se referă la cineva care a transcens existenţa samsarică. Sunt patru clase de fiinţe sublime: Arhaţi, Pratyekabuddhaşi, Bodhisattvaşi şi Buddhaşi.

ATISHA, *jo bo rje*
Cunoscut de asemenea şi sub numele de Dipamkarashrijnana (982-1054), a fost abate al universităţii monastice Vikramashila, India. Vizita sa în Tibet din anul 1042, la invitaţia regelui lama Yeshe O, a fost inspiraţia principală pentru restaurarea buddhismului după o perioadă de persecuţie iniţiată de regele Langdarma. Atisha a introdus învăţăturile antrenamentului mental, pe care el însuşi le-a primit de la învăţătorul său, Suvarnadvipa Dharmakirti şi care combină cele două curente ale învăţăturilor bodhicitta transmise de Nagarjuna şi Asanga. A fost de asemenea, un maestru al tantrelor. Principalul lui discipol tibetan şi succesor a fost upasaka Dromton (*'brom ston*), fondatorul şcolii Kadampa. Atisha a rămas în Tibet timp de douăzeci de ani şi a murit la Nyethang, în anul 1054.

BUDDHA DIPAMKARA
Un Buddha care a apărut în trecutul îndepărtat. În timpul vieţii sale, ascetul Sumedha (care a renăscut după multe kalpa sub forma lui Buddha Shakyamuni) s-a hotărât să atingă Iluminarea.

CHANGKYA ROLPE DORJE, *lcang skya rol pa'I rdo rje* (1717-1786)
Un învăţat important şi prolific scriitor al şcolii Gelugpa. A avut strânse legături cu Mongolia şi China, prezidând asupra traducerii Kangyur în limba manchu, precum şi traducerea şi revizuirea Tengyur în mongolă. A compus celebra descriere enciclopedică a învăţăturilor buddhiste, *Prezentarea doctrinelor* (*grub mtha'I rnam par bzhag pa*).

CHOGYAL NGAKYI WANGPO, *chos rgyal ngag gi dbang po* (1759-1807)
Cunoscut de asemenea ca Ngawang Dargye; un rege mongol ce trăia în regiunea Lacului Albastru (Kokonor), celebru maestru Nyingmapa şi discipol al primului Dodrupchen Rinpoche.

DAKA, *dpa'bo*

Nume dat în tantre Bodhisattvaşilor masculini; contrapartea masculină a unei dakini. Un daka lumesc este o ființă înzestrată cu anumite puteri supranaturale, nu însă neapărat benefice.

DAKINI, *mkha' 'gro ma*
Reprezentarea în formă feminină a înțelepciunii. Sunt câteva tipuri şi nivele de dakini: dakini posesoare ale înțelepciunii complet iluminate şi dakini lumeşti care posedă diferite puteri nenaturale, nu însă neapărat benefice.

DEVADATTA, *lhas byin*
Un văr al lui Buddha Shakyamuni a cărui extremă gelozie l-a împiedicat să primească vre-un avantaj din învățăturile lui Buddha.

DHARMADHATU, *chos kyi dbyings*
Întinderea realității ultime.

DRIKUNG KYOBPA, *'bri gung skyob pa* (1143-1217)
Fondatorul mănăstirii Drikung şi a şcolii Drikung Kagyu.

DROMTON, *'brom ston* (1004-1064)
Celebrul discipol laic tibetan al lui Atisha. A construit mănăstirea Reting (*rwa greng*), care a devenit centrul tradiției Kadampa.

DRUKPA KUNLEG, *'brug pa kun legs* (1455-1529)
Un maestru realizat şi poet care a adoptat stilul de viață al unui "yogi nebun" aparținând şcolii Drukpa Kagyu. Faimos pentru cântecele realizării şi viața sa excentrică şi picarescă.

GAMPOPA (1079-1153)
Cunoscut de asemenea şi sub numele de Dhakpo Lharje, Gampopa a studiat medicina până să devină călugăr în tradiția Kadampa. În cele din urmă l-a întâlnit pe învățătorul lui originar, Milarepa, căruia îi va deveni principalul discipol şi de la care v-a primi transmisia Celor Şase Yoga ale lui Naropa. Unificând căile monastice şi yogice, Gampopa a exercitat o influență decisivă asupra tradiției Kagyu.

GANACHAKRA, *tshogs kyi 'khor lo*
O ofrandă tantrică de mâncare înfăptuită în cadrul unei practici sadhana.

GELUGPA, *dge lugs pa*
Una din şcolile Noilor Traduceri, fondată de Je Tsongkhapa (1357-1419). Liderul acesteia este Deținătorul Tronului mănăstirii Ganden iar cel mai ilustru membru al său este Sfinția Sa Dalai Lama.

GOTSANGPA NATSOK RANGDROL, *rgod tshang pa sna tshogs rang grol* (1608-?)
Cunoscut de asemenea ca Tsele Natsok Rangdrol, a fost discipol al faimosului *terton* Jatson Nyingpo. Un meditator foarte realizat şi expert în învățăturile şcolilor Kagyu şi Nyingma, a primit numele Gotsangpa (cel ce sălăşlueşte în cuibul vulturului) datorită lungilor sale retrageri în peşterile munților şi ermitajele marelui maestru Gotsang

Gonpo Dorje din şcoala Drukpa Kagyu. Disciplina sa era imaculată şi se spune despre el că nu ar fi gustat vreodată nici măcar un strop de alcool.

GUNAPRABHA, *yon tan 'od* (secolul 4 e.n.)
Discipol al lui Vasubandhu şi mare autoritate în ceea ce priveşte Vinaya. A compus celebra *Vinaya-sutra* (*'dul ba'I mdo rtsa*).

GURU RINPOCHE
Numele prin care Guru Padmasambhava, Cel născut din Lotus, este cunoscut în mod obişnuit în Tibet. A fost prevestit de Buddha Shakyamuni ca fiind cel care va răspândi învăţăturile Mantrei Secrete. Invitat în Tibet de regele Trisong Detsen în secolul al – VIII-lea, a reuşit să stabilească definitiv aici, învăţăturile buddhiste ale sutrelor şi tantrelor.

GYALSE THOGME, *rgyal sras thogs med* (1295-1396)
Cunoscut de asemenea ca Thogme Zangpo (*thogs med bzang po*) şi Ngulchu Thogme (*dngul chu thogs med*). Un mare maestru Sakya şi abate al Bodong, celebrat de toate şcolile pentru învăţăturile sale despre antrenamentul mental, autor al *Celor Treizeci şi Şapte de Practici ale unui Bodhisattva* (*rgyal sras lag len*).

JAIN, *gcer bu pa*
Ad litteram, asceţi goi. Important sistem religios indian fondat în secolul VI î.e.n. de către Jina (de aici termenul de adepţi jaina sau jaini), cunoscut de asemenea şi sub numele de Vardhamana. Jainii promovează un sistem etic foarte pur care implică, în particular, o formă extremă de *ahimsa* (non-violenţă).

JAMYANG GYAMTSO, *'jam dbyang rgya mtsho* (17??-1800)
Unul din învăţătorii de bază ai lui Shabkar. Acesta a fost un maestru realizat şi pe deplin cunoscător în învăţăturile tradiţiilor Nyingma şi Sarma; l-a instruit pe Shabkar în învăţăturile antrenamentului mental, oferindu-i multe împuterniciri din ciclul comorilor Nyingma, inclusiv *Longchen Nyingthig* al lui vidyadhara Jigme Lingpa.

JIGME LINGPA (1730-1798)
Unul din cele mai importante figuri din linia Nyingma, încarnare a maeştrilor Vimalamitra şi a regelui Dharma Trisong Detsen. A fost îndeaproape asociat cu Gyalwa Longchenpa, pe care l-a întâlnit într-o serie de viziuni importante. Comoara sa Dharma, *Longchen Nyingthig*, rămâne până în ziua de azi una din cele mai importante şi mai des practicate sisteme meditative din şcoala Nyingma.

JNANASHRIBHADRA, *ye shes dpal bzang po*
Maestru indian şi autor al unui comentariu după *Lankavatara-sutra*, numit *Arya-lankavatara-vritti*, păstrat în colecţia Tengyur.

JNANAVAJRA, *ye shes rdo rje*
Maestru indian şi autor al unui comentariu după *Lankavatara-sutra*, numit *Tathagata-hridayalamkara* (*de bzhin gshegs pa'I snying po rgyan*), păstrată în colecţia Tengyur.

KADAMPA, *bka' gdams pa*
Inspirată de Atisha şi fondată de discipolul său, Dromton, această şcoală punea un mare accent pe învăţătura antrenamentului mental a bodhicitta şi respectarea pură a

disciplinei etice. A exercitat o influență decisivă asupra întregii tradiții tibetane.

KAGYUPA, *bka' brgyud pa*
Una din şcolile Noilor Traduceri din buddhismul tibetan, fondată de Marpa traducătorul (1012-1099). Această şcoală s-a divizat apoi în mai multe subşcoli, dintre care cele mai bine cunoscute în ziua de azi sunt Karma (sau Dhakpo) Kagyu, Drikung Kagyu, Drukpa Kagyu şi Shangpa Kagyu.

KALACHAKRA-TANTRA, *dus 'khor gyi rgyud*
O tantra propovăduită de Shakyamuni, Buddha istoric, lui Chandrabhadra (*zla ba bzang po*), rege al Shambhala şi emanație a lui Bodhisattva Vajrapani. Aparține clasei non-duale a tantrelor Anuttara şi prezintă o cale completă către Iluminare, împreună cu un elaborat sistem cosmologic.

KAMALASHILA (713-763)
Principalul discipol al lui Shantarakshita şi exponent, împreună cu acesta, al şcolii Yogachara-Madyamika. A fost invitat în Tibet unde a avut dezbateri de succes împotriva maestrului chinez Hoshang Mahayana, stabilind aşadar apropierea gradată a tradiției indiene ca normă în buddhismul indian.

KANGYUR, *bka' 'gyur*
Colecția canonică de sutre şi tantre traduse în limba tibetană.

KATYAYANA
Discipol al lui Buddha Shakyamuni. A atins starea de Arhat şi a transcris o parte din învățăturile Abhidharma.

KHEDRUP JE, *mkhas grub rje dge legs dpal bzang* (1385-1438)
Unul din cei mai importanți doi discipoli (celălalt fiind Gyaltsap Je) ai lui Je Tsongkhapa, fondatorul şcolii Gelugpa.

KRISHNAPA, *slob dpon nag po* (secolul XI)
Maestru indian şi învățător al lui Atisha.

LANKAVATARA-SUTRA, *lang kar gshegs pa'I mdo*
O sutră Mahayana din a treia învârtire a roții Dharmei şi care aparține, în conformitate cu Gyalwa Longchenpa, Karma Rangjung Dorje, Kongtrul Lodrothaye şi alții, învățăturilor cu semnificație ultimă. Chandrakirti a clasificat această sutra ca fiind o metodă potrivită şi eficace, în aceeaşi linie cu învățătura *Aksayamatinirdesha-sutra*, care, totuşi, nu menționează ori nu ia în considerare cele trei învârtiri ale roții Dharmei. Pentru o excelentă discuție asupra acestei chestiuni, vezi Susan K. Hookham, *The Buddha Within: Tathagatagarbha Doctrine According to the Shentong Interpretation of the Ratnagotravibhaga* (Albany: State University of New York Press, 1991).

LONGCHENPA, *klong chen rab 'byams*

Considerat a fi cel mai mare geniu al tradiției Nyingma, un maestru incomparabil şi autor a peste 250 de tratate.

MAHAPARINIRVANA SUTRA, *mya ngan las 'das pa chen po'i mdo*

O sutră Mahayana de ultimă semnificaţie aparţinând celei de a treia învârtire a roţii Dharmei şi care expune doctrina Tathagatagarbha.

MATERIALIŞTI SAU CHARVAKAS, *rgyang 'phen pa*

Numele unei vechi şcoli de filosofie din India ce susţinea materialismul nihilist. Charvakaşii negau legea karmei şi existenţa vieţilor trecute sau viitoare.

MILAREPA, *mi la ras pa* (1040-1123)

Unul din cei mai mari yogi şi poeţi ai Tibetului. A fost printre discipolii de frunte ai lui Marpa Traducătorul, fondator al liniei Kagyu.

NAGARJUNA, *klu grub*

Celebru maestru Mahayana din secolul al doilea şi fondator al sistemului de gândire Madyamika asociat îndeaproape cu sutrele *Prajnaparamita*.

NYAKLA PEMA DUDUL, *nyag bla pad ma bdud 'dul* (1816-1872)

Faimos maestru din Nyarong din estul Tibetului, care a obţinut corpul de curcubeu.

NYINGMAPA sau şcoala Vechilor Traduceri, *rnying ma*

Tradiţia originară a buddhismului tibetan. Adepţii acesteia studiază şi practică tantrele şi învăţăturile înrudite cu acestea care au fost traduse în prima perioadă dintre introducerea Dharmei lui Buddha în Tibet în secolul al VIII-lea şi perioada noilor traduceri, inaugurată de Rinchen Zangpo (958-1051) după persecuţia lui Langdarma.

PATRUL RINPOCHE, *dpal sprul o rgyan 'jigs med chos kyi dbang po* (1808-1887)

Un mare maestru realizat al tradiţiei Nyingma din Tibetul de est; autor a numeroase lucrări, dintre care *Cuvintele Perfectului meu Învăţător* (*kun bzang bla ma'I zhal lung*) este cea mai cunoscută şi lăudată. A fost celebru pentru atitudinea non-sectară, compasiunea şi extraordinara simplitate a vieţii sale.

PHAGMO DRUPA, *phag mo gru pa rdo rje rgyal po* (1110-1170)

Discipol al lui Gampopa şi fondator al tradiţiei Phagdru din şcoala Kagyu. Mulţi din discipolii săi au atins marea realizare.

PRATIMOKSHA, *so sor thar pa*

Se traduce ad litteram prin "eliberare individuală". Acest termen se foloseşte cu referire la cele opt tipuri de ordinaţie buddhistă (atât monastice cât şi laice), împreună cu legămintele şi disciplinele asociate lor (inclusiv legământul temporar upavasa sau disciplina de 24 de ore).

PRATYEKA BUDDHA, *rang sangs rgyas*

Un "Buddha solitar" care, fără să se bazeze pe un învățător, atinge încetarea suferinței prin intermediul meditației asupra celor doisprezece legături ale coproducerii condiționate.

Pratyekabuddhaşii realizează absența sinelui personal şi ajung la jumătatea realizării aceluiaşi lucru în cazul fenomenelor. Cu alte cuvinte, ei înțeleg non-sinele fenomenelor percepute însă nu şi acela al minții care le percepe.

RAKSHASA, *srin po*

O clasă de ființe ne-umane periculoase şi devoratoare de carne ce apar în mitologia hindusă şi buddhistă.

RETING TRICHEN, *rwa greng khri chen blo bzang ye shes bstan pa rab rgyas* (1759-1816)

Al doilea deținător al tronului şi abate al mănăstirii Reting, fondată de Dromtonpa, marele discipol al lui Atisha.

SAKYAPA, *sa skya pa*

Una din noile şcoli de traduceri din buddhismul tibetan, fondată de Khon Konchog Gyalpo şi asociată cu marea mănăstire Sakya. Lamaşii Sakya au fost, pentru un timp, conducătorii Tibetului.

SARMA, *gsar ma*

Şcolile noilor traduceri din buddhismul tibetan şi anume Kagyupa, Sakyapa şi Gelugpa, fondate în perioada imediat următoare persecuției lui Langdarma.

SHIKSASAMUCCAYA*, bslabs pa kun las btus pa*

O antologie de texte luate din sutre importante ale Mahayana, compilată de Shantideva.

SHRAVAKA, *nyan thos*

Cineva care aude învățăturile lui Buddha, le practică şi le transmite altora cu scopul de a se elibera pe sine însuşi din samsara. Shravakaşii sunt practicanți ai Vehiculului Originar sau Hinayana, care este numit din acest motiv Shravakayana.

TAKLUNG THANGPA, *stag lung thang pa bkra shis dpal* (1142-1210)

Discipol al lui Phagmo Drupa şi fondator al şcolii Taklung Kagyu. A rămas cunoscut pentru realizarea sa Mahamudra atinsă prin devoțiune.

TARANATHA KUNGA NYINGPO (1575-1635)

Faimos învățat şi eminent maestru al tradiției Jonang. Unul din exponenții de frunte ai viziunii "vidului extern" (*gzhan stong*).

TATHAGATA, *de bzhin gshegs pa*

Se traduce ad litteram prin "Cel astfel plecat", un epitet al lui Buddha sau al Buddheității.

TATHAGATAGARBHA, *de bzhin gshegs pa'i snying po*

Esența Buddheității, natura luminoasă şi vidă a minții, care este prezentă, deşi ascunsă, în toate ființele sensibile. Când vălurile care o acoperă sunt îndepărtate aceasta apare, nefiind altceva decât Tathagata.

TENGYUR, *bstan 'gyur*

Colecția canonică alcătuită din comentariile indiene asupra scripturilor buddhiste traduse în tibetană.

TSONGKHAPA, *tsong kha pa*

Cunoscut şi ca Lozang Drakpa şi Je Rinpoche, fondator al şcolii Gelugpa. A înființat mănăstirea Ganden în anul 1410. Un mare învățat, venerat ca manifestare a lui Manjushri.

UPAVASA, *bsnyen gnas*

Legământul Pratimoksha luat pentru o perioadă de 24 de ore. Constă în respectarea de către laici a nouă precepte.

VIDYA MANTRA, *rig sngags*

Despre mantre se zice în general că sunt de trei tipuri: mantre vidya, mantre dharani şi mantre secrete. Aceste categorii se referă în mod special la metodele potrivite ale compasiunii, înțelepciunii vidului şi uniunii lor non-duale

VIMALAMITRA, *dri med bshes gnyen*

Unul din cei mai mari maeştri şi învățați ai buddhismului indian. A venit în Tibet în secolul al IX-lea unde a propovăduit şi a tradus numeroase texte sanscrite. A fost unul dintre principalele surse din Tibet, împreună cu Guru Padmasambhava, ale învățăturii Dzogchen.

VIMALAPRABHA, *DUS 'KHOR 'GREL CHEN DRI MED 'OD*

Un comentariu foarte întins despre *Kalachakra-tantra* şi principala sursă textuală pentru întregul sistem Kalachakra. A fost compus de Kalki Pundarika, unul din regii Dharma din Shambhala, existând încă în zilele noastre, în sanscrită.

VINAYA, *'dul ba*

Colecția de învățături oferite de Buddha despre disciplina etică.

VINAYA-SUTRA, *'dul ba'i mdo rtsa*

Comentariu al învățăturilor Vinaya, compus de Gunaprabha.

YESHE O, *lha bla ma ye shes 'od*

Rege al Tibetului şi membru al dinastiei Chogyal. Şi-a asumat regalitatea în Ngari, Tibetul de vest, cu numele de Tsenpo Khore. Mai târziu, a abdicat pentru a deveni călugăr, fiind după aceea cunoscut sub numele de Lha Lama Yeshe O. Într-o încercare de a revigora buddhismul în țara sa, a trimis un grup de douăzeci şi unu de oameni în Kashmir pentru a învăța sanscrita şi a studia învățăturile. Ca răspuns la generoasele lui ofrande, Atisha a acceptat invitația de a vizita Tibetul.

BIBLIOGRAFIE

Changchub, Gyalwa şi Namkai Nyingpo. *Lady of the Lotus Born: The Life and Enlightenment of Yeshe Tsogyal*. Tradusă de Padmakara Translation Group. Boston: Shambhala Publications, 1999.

Dalai Lama. *The World of Tibetan Buddhism: An Overview of Its Philosophy and Practice*. Boston: Wisdom Publications, 1995.

Goldstein, Melvyn C. *A History of Modern Tibet: The Decline of the Lamaist State*. Berkeley: University of California Press, 1989.

Kapleau, Philip. *To Cherish All Life*. Rochester, N.Y.: The Zen Center, 1986

Longchen Yeshe Dorje, Kangyur Rinpoche. *Treasury of Precious Qualities*. Tradusă de Padmakara Translation Group. Boston: Shambhala Publications, 2001.

Page, Tony. *Buddhism and Animals*. London: UKAVIS Publications, 1999.

Patrul Rinpoche. *The Words Of My Perfect Teacher*. Tradusă de Padmakara

Translation Group. Boston: Shambhala Publications, 1998.

Ricard, Matthieu. *The Collected Writings of Shabkar Tsogdruk Rangdrol*. Vol. 1 (Ka), *The King of Wish-Granting Jewels, the Autobiography of Shabkar Tsogdruk Rangdrol (snyigs dus 'gro ba yongs kyi skyabs mgon zhabs dkar rdo rje 'chang chen po'i rnam par thar pa rgyas par bshad pa skal bzang gdul bya thar 'dod rnams kyi re ba skongs ba'i yid bzhin gyi nor bu bsam 'phel dbang gi rgyal po)*. New Delhi: Schechen Publications, 2003.

--------- *The Collected Works of Shabkar Tsogdruk Rangdrol.* Vol. 7 (Ja), *The Emanated Scripture of Compassion* (*snying rje sprul pa'i glegs bam*). New Delhi: Schechen Publications, 2003.

--------- *The Collected Works of Shabkar Tsogdruk Rangdrol.* Vol. 8 (Nya), *The Wondrous Emanated Scripture* (*rmad byung sprul pa'i glegs bam*). New Delhi: Schechen Publications, 2003.

---------- *The Collected Works of Shabkar Tsogdruk Rangdrol.* Vol. 9 (Ta), *The Emanated Scripture of Pure Vision* (*dag snang sprul pa'i glegs bam*). New Delhi: Schechen Publications, 2003.

---------- *The Collected Works of Shabkar Tsogdruk Rangdrol.* Vol. 10 (Tha), *The Beneficial Sun* (*chos bshad gzhan phan nyi ma*). New Delhi: Schechen Publications, 2003.

---------- *The Collected Works of Shabkar Tsogdruk Rangdrol.* Vol. 12 (Na), *The Nectar of Immortality* (*legs bshad bdud rtsi'i chu rgyun*). New Delhi: Schechen Publications, 2003.

---------- *The Life of Shabkar: The Autobiography of a Tibetan Yogin*. Tradusă de Matthieu Ricard. Ithaca, N.Y.: Snow Lion Publications, 2001.

Shantideva. *The Way of the Bodhisattva*. Tradusă de Padmakara Translation Group. Boston: Shambhala Publications, 1997.

Singer, Peter. *Animal Liberation*. New York: Ecco Press, 2001.

Smith, E. Gene. *Among Tibetan Texts: History and Literature of the Himalayan Plateau*. Boston: Wisdom Publications, 2001.

Thondup, Tulku. *Masters of Meditation and Miracles: Lives of the Great Buddhist Masters of India and Tibet*. Boston: Shambhala Publications, 1996.

Tsariwa, Rapsel. *The Remedy for a Cold Heart*. Chamrajnagar, India: Dzogchen Shri Singha Charitable Society, 2002.